

Deel 3

Een Tijdvonkje
Un Chispa di Tempo
Handleiding

De Historische
Periode

Deel 3

Een Tijdvonkje
Un Chispa di Tempo
Handleiding

De Historische
Periode

Ik tastte in de duisternis
naar mijn identiteit
De tijd zonder begin en einde
leek mij een eeuwigheid

Opeens ontstak een vonkje
een vonkje in de tijd
verlichtte dat deel van het lontje
de duisternis werd klaarheid:
ik weet nu wie ik ben.

Rita Lampe - Jansen

Een vonkje vooraf:

Voor U ligt "Een vonkje tijd", d.w.z. een fractie van de tijd, vergeleken met de tijd, dat onze aarde al bestaat. En een heel korte tijdsperiode van onze aarde in de eeuwige ruimte.
Een vonk is een brokje gloeiende energie, wat zijn as als sporen heeft achtergelaten; dit vonkje is steeds in beweging, want het is levende energie van het leven zelf, dat steeds wordt doorgegeven en steeds sporen zal achterlaten. Een vonk is tijdloze energie in een tijdloze ruimte, als deel van de Allesomvattende Energie.
Moge deze tijdvonk blijven gloeien en een vuur van enthousiasme aanwakkeren bij al degenen, voor wie hij bestemd is.

Etty Erasmus

Chispa

Moeder aarde sidderde en schudde.

De krampen lieten niet op zich wachten. Tussen de krampen door kreeg Moeder Aarde momenten van rust. "Wat heb ik veel meegemaakt" dacht Moeder Aarde.

"Hoeveel voeten en poten hebben niet over me heen gelopen? Het water dat altijd heeft gezorgd dat ik niet uitdroogde, de wind die mij telkens koelte toe wuifde."

Met veel lawaai scheurde de huid van Moeder Aarde open en een vonkje vuur sprong eruit, gevolgd door meerdere vonken.

Het eerste vonkje begon hard te rennen; hij wilde niet terug.

Het vonkje, dat zichzelf Chispa noemde, sprong en kwam op een heuveltje terecht.

Vandaar keek hij om zich heen en zag wat er allemaal op het eilandje gebeurde waar hij terecht gekomen was.

"Hmm. Hmm. Wat gebeurde er veel; mensen die kwamen en weer weggingen.

Blote mensen, mensen met rare kleren aan. Mensen met baarden. Mensen met lange haren."

Chispa begon te schrijven. Hij probeerde alles wat hij zag te schrijven, maar dat ging niet. Er gebeurde teveel op dit eilandje.

Ik zal maar een beetje over alles schrijven. Zo zullen de kinderen later weten wat er gebeurd is.

Ik zal een vuurtje bij de kinderen aanwakkeren en wie weet of dit vuurtje niet een grote brand wordt", zei Chispa tot zichzelf.

Chispa bleef maar schrijven. Hij kreeg het warm van binnen.

"Ha, de kinderen zullen in vuur en vlam staan als ze dit geschiedenisboek in hun handen krijgen", dacht Chispa.

En dat denk ik ook !

Desiree Correa

Inhoudsopgave

Deel A	Algemeen gedeelte	6
1	Inleiding	7
2	Doelstellingen van dit deel	8
3	Hoe te werken met de methode	8
4	Doelgroep	8
5	Materialen	8
5.1	Handleiding	9
5.2	Leerlingenboek	9
5.3	Kopieermap	9
5.4	Spelpakket	9
6	De tijdbalk	9
7	Indeling	10
8	Kernbegrippen en subbegrippen	11
9	Afsluiting van elk deel	12
10	Actiever bij de les	13
10.1	Directe instructie	13
10.2	Activerend lesgeven	20
10.3	Activerend suggesties voor bij de lessen	23
11	Pedagogische momenten bij elk blok	
12	Items van deel 3	
13	Soorten vragen en niveau's van kennis	
Deel B	De Praktijk	
Blok 1	De aankomst van de Spanjaarden	1
	Wat willen deze mensen?	3
	Vreemdelingen langs de kust	4
	Niet alles wat blinkt is van goud	10

Blok 2	Europa naar de West	15
	Wolwever niet	17
	De wensdroom van Columbus	17
	De ontmoeting tussen twee werelddelen	22
Blok 3	Van vrijman tot slaaf	30
	Van vrijman tot slaaf	31
	De reizen naar West- Indië	33
	Zij kwamen ook naar de West	35
	Arubaanse slaven	40
Blok 4	Het slavenleven	48
	Kukwisa	50
	Het leven op Hispaniola	52
	Aruba na de komst van de indieros	57
Blok 5	Amerika onder Europese invasie	65
	Een kapotte poron en een gebroken hart	66
	Grote veranderingen op Aruba	68
	Een Rijk waar de zon nooit onderging	72
	Enkele Europese landen zoeken nieuwe handelsposten	75
	Wereldhandel	78
Blok 6	Andere Europeanen op Aruba	84
	Rust	85
	Meer belangstelling van vreemdelingen	86
	De Westindische Compagnie verovert ons eiland	89
	Aruba in de Hollandse Periode	92
	De Arubaan met een andere identiteit	94

Blok 7	Museum	102
	Onze historische erfenis	105
	Wat is een museum eigenlijk?	106
	Een bezoek aan het Historisch Museum	110
	Extra info: Fort Zoutman en Willem III- Toren	115
	Bijlagen	116

Deel A Algemeen gedeelte

1 Inleiding

Met veel plezier presenteren wij U Deel 3 van de nieuwe geschiedenismethode voor de basisschool: Een tijdvonkje. Een methode, die speciaal gebaseerd is op de Arubaanse geschiedenis en leerlingen wegwijs zal maken in de geschiedenis van Aruba.

“Een tijdvonkje” is een thematische methode waarin bij elk blok een thema wordt behandeld. Bij de thema's wordt vaak de vergelijking gemaakt met het leven nu, zodat er een link wordt gelegd naar de belevingswereld van de leerlingen.

De methode biedt vele mogelijkheden om binnen elke school- en groepssituatie uit te voeren. In de handleiding worden verschillende vormen uitgewerkt. Hierbij worden ook de werkvormen directe instructie en peer-teaching uitgewerkt, wat voor sommige onder U twee nieuwe werkvormen zijn. De werkvormen zijn bedoeld om de leerlingen actiever bij de les te betrekken. In de handleiding worden vooral suggesties gegeven hoe U de leerlingen actiever bij de les kunt betrekken. De suggesties zijn te zien als ingrediënten. U kunt als kok op basis van de beschreven ingrediënten een menu samenstellen.

Wij willen hierbij de heer Jossy Mansur van harte bedanken voor het mogen raadplegen van zijn boek *Historia di Aruba* als belangrijkste literatuurbron. Reeds in Deel 2 werd er al dankbaar gebruik gemaakt van één van zijn publicaties. Hiervoor ook onze dank.

2 Doelstellingen van dit boek

Dit boek is het derde deel van de serie leerboeken en gaat over de Historische Periode van Aruba. Het eerste en het tweede deel zijn bestemd voor leerlingen van klas 4 van de basisschool en behandelen de Pre-ceramische en Ceramische periode van Aruba.

In dit boek bestemd voor de leerlingen van klas 5 of groep 7 van de basisschool:

1. maken de leerlingen kennis met Alonso de Ojeda, die als eerste Europeaan Aruba waarschijnlijk “zag”;
2. ervaren de leerlingen een cultuurbotsing tussen de Indianen en de Europeanen en de gevolgen hiervan;
3. beleven de leerlingen de overmacht van de indios, waarbij onze Indianen als slaven werden gebruikt;
4. verafschuwen de leerlingen het slavenbestaan op Hispaniola met de dominerende Spaanse invloed;
5. verbazen de leerlingen zich over een Spaans Rijk, waar de zon nooit onderging en de hevige jaloezie bij de andere Europeanen hierdoor;
6. maken de leerlingen de komst van de W.I.C. mee, waarbij er een nieuwe periode, de Hollandse, aan de horizon verschijnt;
7. staan de leerlingen “even” stil bij onze musea, waar onze cultuurgoederen verzameld, geconserveerd en tentoongesteld worden, zodat zij onze historie kunnen beleven en kunnen laten voortleven.

3 Hoe te werken met de methode

De methode een tijdvonkje is een methode waarin veel ideeën worden gegeven. De methode is dan ook te zien als een ideeënboek en wij hopen, dat u de methode zo gebruikt. Het is niet de bedoeling, dat wat in de methode staat geschreven structureel wordt aangehouden. Wij laten de leerkrachten vrij om zelf keuze te maken over de invulling van de lessen en in de blokken worden hiervoor suggesties gegeven. In de methode worden veel suggesties gegeven om andere werkvormen uit te proberen. Met andere werkvormen bedoelen wij, werkvormen, die niet frontaal lesgeven inhouden. Bij frontaal lesgeven is vaak de leerkracht voornamelijk aan het woord en wij willen ook graag de leerlingen aan het woord zien. Een belangrijk uitgangspunt voor de methode is daarom de leerlingen actiever bij de les te betrekken.

Binnen de methode wordt niet aangegeven hoeveel tijd een blok of les in beslag neemt. Een aangegeven tijd kan namelijk zorgen voor een bepaalde tijdsdruk, die vaak niet ten goede komt aan de leerervaringen van leerlingen. In elke groep zal de interesse voor een blok of les verschillend zijn. Wij vinden het de taak van de leerkracht om zelf te bepalen in hoeverre aan deze interesse tegemoet wordt gekomen. Bij het werken met deze methode is het wel aan te raden om twee keer per week 45 minuten tijd te besteden aan geschiedenis. Hierdoor wordt er voor meer continuïteit gezorgd.

4 Doelgroep

Dit derde deel is voor de 5de klas of groep 7 van de basisschool:

Het omvat de Historie van ± 1500 na Chr. tot ± 1750 na Chr.

5 Materialen

“Een tijdvonkje” omvat de volgende materialen: een handleiding, een leerlingenboek, een kopieermap en een spelpakket.

5.1 Handleiding

De handleiding bestaat uit een algemeen deel en een specifiek deel. Het algemene deel bevat een overzicht van het boek en een uitgebreide omschrijving over directe instructie en peer-teaching. Het specifiek deel geeft een uitgebreide uitleg over alle blokken.

5.2 Leerlingenboek

In het leerlingenboek staat de basisstof. Het leerlingenboek bestaat uit 7 blokken. Elk blok wordt afgesloten met vragen en opdrachten en een onderdeel ‘om te onthouden’. De vragen en opdrachten zijn verdeeld in A en B opdrachten. De A-vragen zijn bedoeld voor alle leerlingen. Alle leerlingen moeten in staat worden geacht die vragen en opdrachten te maken. Hierbij gaat het niet alleen om reproduceerbare kennis. Het onderdeel ‘om te onthouden’ heeft ook betrekking op dit A-niveau. Voor het beantwoorden van de B-vragen is soms andere informatie nodig. Ze zijn vaak moeilijker en vragen meer tijd. Hiervoor moeten de leerlingen andere bronnen raadplegen.

5.3 Kopieermap

In de kopieermap achter in de handleiding zijn verwerkingsopdrachten opgenomen. Op de bladen staat aangegeven bij welk blok ze horen. Een voorbeeld hierbij: kopieerblad 6 is het kopieerblad bij blok 6.

5.4 Spelpakket

Bij dit boek hoort ook een spelpakket. In het spelpakket zitten een soort spelkaarten voor de leerlingen. Bij elk blok hoort een spelkaart. De leerlingen kunnen deze spelkaart aan het einde van het blok maken. Deze spelkaart kan als afsluiting fungeren om te kijken of alles is begrepen. In de spelkaarten komen bepaalde aspecten van het blok terug maar zeker niet alles.

Het gehele pakket kan ook dienen als afsluiting voor het gehele boek. Waarbij het de functie heeft om de leerlingen met bepaalde aspecten van het boek nog eens te confronteren.

6 De tijdbalk

Met de methode ontwikkelen de leerlingen inzicht in chronologie. In deel 1 en 2 hebben de leerlingen kennisgemaakt met de tijdbalk en ook in deel 3 wordt aandacht geschonken aan de tijdbalk. Belangrijk bij het gebruik van de tijdbalk is dat de leerlingen gaan inzien, dat ze maar steeds een klein stukje van de tijdbalk bekijken en dat de perioden op de tijdbalk van elkaar verschillen. De Pre-ceramische Periode duurt bijvoorbeeld veel langer dan de Ceramische Periode. De Historische Periode begint met de aankomst van de Spanjaarden en duurt nog steeds. Het is een goede oefening om de leerlingen ook zelf steeds tijdbalken te laten maken en hierop de belangrijkste aspecten van een periode te laten noteren. Een goed hulpmiddel hierbij is een grote, klassikale tijdbalk, wat voor de leerlingen heel boeiend en motiverend is. De touwlijn of papieren strook dient een flinke afmeting te krijgen en het liefst een vaste plaats in het lokaal te krijgen. De volgende aspecten zullen de tijdbalk overzichtelijker en hanteerbaarder maken:

- de verhouding tussen jaartallen en het bijbehorende stuk tijdbalk met elkaar overeen laten komen;
- weinig jaartallen maar wel duidelijk herkenbare oriëntatiepunten;
- de tijdbalk kan verschillende kleuren bevatten waardoor de perioden of eeuwen duidelijker naar voren komen;
- de leerlingen de tijdbalk met tekeningen laten versieren. In de tekeningen staan de meest belangrijke punten uit de verschillende blokken uitgebeeld.

7 Indeling

Deel 3 bestaat uit zeven blokken met een vaste structuur in elk blok nl: aandachttrichter-verhaal - informatie - evaluerend - spelpakket.

- De aandachttrichter verzamelt als het ware de aandacht van de leerlingen en richt zich op de belangrijkste doelen van de les. Met behulp van de aandachttrichter kunt u ook de voorkennis van de leerlingen ophalen.
- Bij het verhaal staat het verleden centraal. Het verhaal staat in directe relatie tot de erop volgende informatie. Bij de verhalen kunnen de leerlingen zich vaak identificeren met de hoofdrolspelers omdat deze vaak leeftijdsgenoten zijn.

- Bij het informatieve gedeelte staat voornamelijk het verleden centraal maar wordt ook de link gelegd naar het heden. In de meeste blokken zijn meerdere informatieve delen opgenomen.
- In het evaluerend gedeelte krijgen de leerlingen een beeld over wat ze hebben geleerd. Het is daarbij belangrijk eerst de leerlingen zelf onder woorden te laten brengen wat ze van de les of het blok hebben geleerd. Bij deze evaluatie is het tevens belangrijk dat zowel de leerlingen als de leerkracht een mening geven over hoe ze de les of het blok vonden. De leerkracht kan hierbij positieve feedback geven over de werkzaamheden, die de leerlingen hebben uitgevoerd. Geef waardering aan wat de leerlingen hebben gedaan en geef ze hiervoor complimenten. Onderdelen die minder goed verliepen laat de leerlingen hierover zelf een evaluatie geven en wijs ze daarbij op bepaalde punten. Tot slot: stimuleer de leerlingen om zelf naar oplossingen te zoeken.
Het onderdeel: "Om te onthouden", geeft de belangrijkste punten van het blok aan.
- Bij het spelpakket is het de bedoeling, dat de leerlingen spelenderwijs bepaalde geleerde begrippen in een andere context gebruiken.

blok	aandachtrichter	verhaal	informatie
1. De aankomst van de Spanjaarden	Serie platen over allerlei schepen met accent op Spaanse karvelen	Wat willen deze mensen?	<ul style="list-style-type: none"> - Alonso de Ojeda - Niet alles wat blinkt, is van goud
2. Europa naar de West	Aardbol, wereldkaart, atlas en kompas	Wolwever niet..	<ul style="list-style-type: none"> - De wensdroom van een Europese jongen - De ontmoeting tussen twee werelddelen
3. Van vrijman tot slaaf	Wereldkaart Videoband "Amistad"	De taal van de pastoor...	<ul style="list-style-type: none"> - Het land van de Indianen - Zij kwamen ook naar de West
4. Het slavenleven	Rollenspel: Aruba overvallen door Diego Salazar	Kukwisa...	<ul style="list-style-type: none"> - Het leven op Hispaniola - De Spaanse invloed
5. Amerika onder Europese invasie	Arubaanse klederdrachten	Een kapotte poron en een gebroken hart	<ul style="list-style-type: none"> - Grote veranderingen op Aruba - Een Rijk waar de zon nooit onderging - Enkele Europese landen zoeken nieuwe handelsposten

6. Andere Europeanen op Aruba	Een spinnenweb	Rust	<ul style="list-style-type: none"> - Meer belangstelling van vreemdelingen - De West-Indische-Compagnie verover^t ons eiland - Aruba in de Hollandse periode - De Arubaan met een ander identiteit
7. Museum	Folder(s) over een of meer musea	<ul style="list-style-type: none"> - Onze historische erfenis - "Terug naar de toekomst" 	<ul style="list-style-type: none"> - Wat is een museum eigenlijk? - De excursie

8 Kernbegrippen en subbegrippen

De in de zeven blokken voorkomende begrippen worden hieronder weergegeven. De vet gedrukte begrippen wijzen op de kernbegrippen; hiervan moeten de leerlingen aan het einde van het blok een omschrijving in eigen woorden van kunnen geven. De andere begrippen zijn de subbegrippen, hiervan moeten de leerlingen weten in welk kader de begrippen geplaatst kunnen worden. Een aantal begrippen komen in meerdere blokken voor.

Blok 1	blok 2	blok 3	blok 4
reisroute Atlantische Oceaan Zuid-Amerika Brazilië geschreven berichten Spaanse karveel goud zuidwaarts verbijstering (= totale verbazing)	handel kompas karvelen handelswaren karavanen Latijn continenten	Guanahaní Nieuwe Wereld Alonso de Ojeda edelstenen en metalen vreemde boomsoorten Japan	missionaris dekmantel avonturiers handelsagent weetgierig dopen onmenselijk
Blok 1 lesdeel 2 Islas de Los Gigantes windkracht compas kanonen zandloper baardgroei monster op zes benen gebaren schietijzers	Blok 2 lesdeel 2 Indianen Amer-indianen historie bemannings route onderhandelen	Blok 3 lesdeel 2 Islas Inútiles Amerigo Vespucci Amerika bekeren maatschappijen kolonisten slavernij indiers rode slaven soorten slaven Europese ziektes	Blok 4 lesdeel 2 Christendom factor Koninklijk Besluit juridisch recht verfhout nabijgelegen recht verkwisting schulden

blok 5	blok 6	blok 7
<p> Dabajuro aardewerk verbouwen lastdieren metalen handeltje munten motieven vee christelijk betaalmiddel levensstijl </p> <p> Blok 5 deel 2 keizer protestanten koloniën uitbarsting oorlog mishandelen protesteren opvolgen onrust conflict gevolgen </p> <p> Blok 5 lesdeel 3 mishandelen leeg plunderen alleenrecht piraterij kooplieden wapens ongewenst handelsposten handelslieden </p> <p> Blok 5 lesdeel 4 W.I.C. handelsvertegenwoordiger slavenhandel wereldhandel produkten gevechten missionaris werelddelen </p>	<p> chapi (hak) machete (kapmes) dierenoffers bisdom sabana hanchi's belastinggelden innen </p> <p> Blok 6 lesdeel 2 zoutpannen zeevaarders marine basis onderhorigen inzouten natuurlijke haven belangen </p> <p> Blok 6 lesdeel 3 ambtenaren hoogste bestuur paardenfokkerij een verdrag sluiten een schip kielen export pier </p> <p> Blok 6 lesdeel 4 handel drijven leefwijze heilige mis rozenkrans analfabeten fiscaal blanke kolonist kadaster grond diefstal kapel </p>	<p> museum object conserveren artefact conservator suppoost flora en fauna aloë-cultuur verzamelen informereren goudwinning bijbel collectie munten bankbiljetten </p>

9 Afsluiting van elk deel

Elk deel kan worden afgesloten met een excursie.

De excursie zal dan gericht zijn op die periode, waarover in het boek wordt gesproken.

De excursie kan in samenwerking met het Historisch Museum worden opgezet. Het doel van zo'n excursie is: de leerlingen geleerde elementen uit het verleden te laten zien, waardoor ze de geschiedenis van de eerste bewoners van Aruba herleven, ervaren, beter in zich opnemen en beter over de opgedane kennis kunnen beschikken.

10 Actiever bij de les

Om de lessen in deze methode effectiever te maken wordt gebruik gemaakt van directe instructie en activerend lesgeven. Twee manieren van lesgeven, die als uitgangspunt hebben de leerlingen meer actief bij de les te betrekken. De ideeën zijn gehaald uit het boek: *Effectief leren in de les*, van Sebo Ebbens, Simon Ettekoven en Jos van Rooijen.

10.1 Directe instructie

Wat is directe instructie?

Het belangrijkste kenmerk van directe instructie is dat de leiding van het leren bij de leerkracht ligt en dat de leerlingen actief leren. De leerlingen moeten zich de kennis eigen maken met gebruikmaking van hun voorkennis en de informatie zo ordenen, dat deze relevant en bruikbaar is voor hen. U als leerkracht mag ervoor zorgen dat de leerlingen dat ook werkelijk doen. Belangrijke taken hierbij zijn het voorbereiden van de leerlingen op dat actieve leren, het nagaan of de leerlingen die informatie werkelijk opgenomen hebben, en het feedback geven. Bij directe instructie kan gebruik worden gemaakt van lesfasen. In de methode wordt ook gebruik gemaakt van die lesfasen. De lesfasen hoeft U niet altijd in deze volgorde uit te voeren, dit hangt af van de les en Uzelf.

schema 1.1 Lesfasen volgens directe instructie

Vooraf aan de les

0 Voorbereiden van de les

- vaststellen van heldere en betekenisvolle doelen
- maken van een taakanalyse
- plannen van leeractiviteiten

Tijdens het uitvoeren van de les

- 1 Aandacht richten op de doelen van de lessen en aansluiten bij de voorkennis
- 2 Geven van informatie en waar nodig toelichten
- 3 Nagaan of de belangrijkste informatie en begrippen zijn overgekomen
- 4 Instructie geven ten behoeve van zelfwerkzaamheid
- 5 Leerlingen voorzien van geleide of zelfstandige oefening en het begeleiden van de leerlingen daarbij
- 6 Afsluiten van de les op kernbegrippen

De beschrijving van de lesfasen uit schema 1.1 zeggen op zich nog weinig over de kwaliteit van deze fasen tijdens de les. Onder de lesfasen liggen zes sleutelbegrippen.

- 1 *Een heldere structuur in de opbouw van de leerstof* Voor dit sleutelbegrip heeft deze methode vooral voor gezorgd.
- 2 *Het juiste niveau van de leerstof* Probeer de leerstof zoveel mogelijk bij het niveau van de leerlingen aan te sluiten.

- 2 *Het juiste niveau van de leerstof* Probeer de leerstof zoveel mogelijk bij het niveau van de leerlingen aan te sluiten.
- 3 *Betekenis geven aan de leerstof* Leerlingen moeten kennis kunnen ontlenen aan de leerstof. Leerlingen kunnen dit als het hen duidelijk is waarom zij nu juist deze stof doorwerken.
- 4 *Individuele aanspreekbaarheid* Meestal zijn leerkrachten erg actief in de les. Leerlingen lijken wat passiever. Het is daarbij moeilijk vast te stellen hoe leerlingen meedoen. U moet er daarom voor zorgen dat leerlingen actief met de leerstof bezig zijn. Dit kan door de leerlingen op zo'n manier te benaderen dat iedere leerling voor het antwoord op een vraag of opdracht 'aanspreekbaar' wordt gesteld.
- 5 *Zichtbaarheid van leren en denken* Het is de leerling die leert of denkt. Dat leer- en denkproces is voor U niet altijd zichtbaar. Vaak worden er vragen gesteld als: 'Snap je het?' Leerling: 'Ja' Leerkracht: 'Mooi'. Het is belangrijk dat U mogelijkheden creëert die de leer- en denkprocessen van leerlingen zichtbaar maken.
- 6 *Motivatie* De motivatie kan gezien worden als iets ongrijpbaars. 'Dat is er of dat is er niet'. Toch kunt U als leerkracht wel degelijk invloed uitoefenen op de gemotiveerdheid van Uw leerlingen.

In de methode zullen suggesties worden gedaan om deze sleutelbegrippen in gebruik te stellen. Zoals al aangegeven in schema 1.1 zijn er bij directe instructie zeven lesfasen te onderscheiden. De lesfasen worden hier kort toegelicht.

Lesfase 0: voorbereiden van de les

Voorbeeld:

Op het moment dat de leerkracht zegt, dat geschiedenis de volgende les is, pakken de leerlingen hun boeken. De leerkracht vraagt aan een leerling: 'Waar waren we gebleven?' Na wat geblader wordt gezegd: 'De keramiek van de Caquetio's'. 'O.K.', richt de leerkracht zich tot de klas, "bladzijde 64, Els begin maar te lezen."

Verder gaan waar je gebleven was! Voor leerlingen een dagelijkse routine. Leerkrachten die jaar in jaar uit met dezelfde methode werken, voelen meestal weinig behoefte hun lessen tot in detail voor te bereiden. Veelal heeft men zich in de loop der jaren een manier van lesgeven eigen gemaakt die voldoet, en soms een aantal kleine wijzigingen toepast. Toch is het raadzaam zo nu en dan een les tot in de puntjes voor te bereiden. Vooral omdat de werkwijze die deze methode voorschrijft voor de meeste een andere manier van lesgeven is. Hieronder worden een aantal adviezen gegeven en ook in de lessen zullen er suggesties staan voor de voorbereiding.

Het is belangrijk vooraf voor U zelf te formuleren wat de leerlingen in elk geval geleerd moeten hebben na een bepaalde les. Bij elke les worden de doelstellingen omschreven. Hierdoor weet u wat de leskern is van de les, maar de kern van de les moet ook duidelijk voor de leerlingen zijn. De leskern moet in leerlingentaal worden geformuleerd waarvoor het voor de leerlingen betekenis krijgt.

Voorbeelden van leskernen in leerlingentaal:

'Ik weet hoe een Caquetio vroeger op Aruba leefde'.

'Ik kan precies zeggen waar de Hooiberg op de kaart van Aruba ligt'.

'Ik weet wat een eeuw is'.

De kern van de les kunnen we omschrijven als dat gedeelte van de leerstof dat alle leerlingen moeten halen. Het is belangrijk een duidelijk beeld te hebben van de leskern en deze aan alle leerlingen duidelijk te maken. U moet zich ook steeds afvragen of de door U geformuleerde leskern ook werkelijk te behalen is door Uw klas.

Lesfase 1: Aandacht richten op de doelen van de les en aansluiten bij de voorkennis

Zoals uit lesfase 0 blijkt is het belangrijk, dat de doelen voor de leerlingen duidelijk worden gemaakt. Hierdoor weten de leerlingen wat van hun verwacht wordt. Belangrijk is om tijdens elke les de leerlingen bij de les te betrekken. Hiervoor worden in elk blok suggesties voor een 'aandachtrichter' gedaan. De aandachtrichter verzamelt als het ware de aandacht van de leerlingen en richt zich op de belangrijkste lesdoelen (de kern) van de les. Het activeert de voorkennis en geeft de lesdoel voor de leerlingen betekenis.

Lesfase 2: Geven van informatie en waar nodig is toelichten

Uitleg is een belangrijk en tijdrovend onderdeel. Niet zelden vullen leerkrachten er de hele les mee in de hoop om op die manier zoveel mogelijk informatie over te dragen. Duidelijk is dat dit weinig effect heeft. Op een effectieve wijze uitleg geven is een uitgangspunt van directe instructie. We geven een aantal kenmerken waaraan de uitleg moet voldoen wil deze effectief zijn voor het leren van de leerlingen.

Duur van de les

Het is de meeste leerlingen niet gegeven om langer dan tien tot vijftien minuten geconcentreerd te luisteren, tenzij het een spannend verhaal betreft.

Luisteren op zich leidt tot globale kennis, tot het zien van de grote lijnen ook wel gedeeltelijk begrijpen genoemd. Dat gebeurt alleen als leerlingen echt naar de uitleg luisteren. Toch is gedeeltelijk begrip niet de kennis die we bij de leerlingen willen bereiken. Om diepgaande kennis te verwerven is het noodzakelijk dat leerlingen zelf actief zijn: dat wil zeggen dat zij niet alleen luisteren naar de leerstof maar deze ook verwerken. De leerlingen moeten in staat zijn om met de uitleg van de leerkracht de leerstof eigen te maken. De volgende tips en adviezen kunnen hierbij helpen.

1 Gewenst gedrag expliciteren

Tijdens de uitleg moet het voor de leerlingen duidelijk zijn welk gedrag van hen verlangd wordt. Moeten zij alleen luisteren? Moeten zij kernwoorden noteren? Moeten zij na de uitleg vragen kunnen beantwoorden?

Voorbeeld:

'Ik vertel jullie tien minuten iets over...Daarna krijg je een aantal minuten de tijd voor jezelf de belangrijkste punten uit mijn uitleg vast te stellen. Die wil ik dan terughoren. Daar gaat die.....'

2 Vragen stellen:

Door leerlingen vragen te stellen over de tekst worden ze geactiveerd om gericht te lezen en te denken. In elk blok worden voorbeelden gegeven.

Lesfase 3 Nagaan of de belangrijkste begrippen zijn overgekomen

Er zijn verschillende manieren om na te gaan of uw leerlingen de uitleg hebben begrepen. U moet daarbij de uitleg niet afsluiten met de retorische vraag: 'Begrijpen jullie dat?' of 'Heeft iemand iets te vragen?' Dit geeft vaak een stilte of knikkende koppies die weinig vertellen over of de leerlingen het werkelijk hebben begrepen. 'Wie weet...?' appelleert uitsluitend aan degenen die het weten of willen weten. De andere leerlingen zijn 'beveiligd' voor meedoen. Technieken waarmee u wil nagaan of de leerlingen belangrijke begrippen of vaardigheden hebben begrepen, moeten aan de volgende criteria voldoen: individuele aanspreekbaarheid, zichtbaarheid, denktijd, veiligheid en het antwoord gebruiken.

Individuele aanspreekbaarheid

Bij het mondeling controleren of de leerstof begrepen is, dienen alle leerlingen betrokken te zijn; betrokken in de zin dat alle leerlingen zich gedwongen voelen na te denken. Die dwang ontstaat als elke leerling weet dat hij of zij de kans loopt het antwoord te moeten geven, omdat de leerkracht in principe iedereen de beurt kan geven. Het geven van een beurt vindt pas plaats, nadat er denktijd is geweest na het stellen van de vraag. Het geven van beurten moet dus willekeurig gebeuren en niet op grond van 'vingers'.

Zichtbaarheid

Het moet voor u zichtbaar of hoorbaar zijn of de leerlingen de stof daadwerkelijk hebben begrepen. 'Heb je het begrepen' is geen vraag met zichtbaar antwoord. 'Zeg eens in eigen woorden wat een Caquetio's is, geeft veel meer informatie.

Denktijd

Geef leerlingen voldoende bedenktijd en geef niet iemand na een paar seconde een beurt. Bij herinneringsvragen is een korte denktijd geen bezwaar maar wel bij inzichtvragen.

Veiligheid

Er zijn leerlingen die de wachttijd bij een vraag helemaal vullen met panische verwarring over 'Dat gaat-ie vast mij vragen.' De gedachte dat er ruimte voor overleg is, of dat je het niet altijd helemaal foutloos hoeft te weten, kan daarbij geruststellend zijn dat zulke leerlingen wel aan denken toekomen. Geef daarom bij het stellen van de vraag uitdrukkelijk aan, dat een leerling mag passen als hij de beurt krijgt, dit kan namelijk verbetering geven.

Het antwoord gebruiken

Eenvoudig het antwoord aanhoren en ja of nee knikken heeft weinig betekenis voor de leerling of de klas. Het is juist de bedoeling het antwoord te gebruiken. Erop door te vragen of juist om reacties vragen.

Voorbeelden:

'Ik stel straks een vraag. Schrijf voor jezelf het antwoord op. Daar krijg je twee minuten voor. Vergelijk het antwoord met je buurman en praat erover (denken - delen - uitwisselen)

Daarna geef ik iemand de beurt. De vraag luidt: Hoe begroeven de ceramische mensen hun doden ?

Lesfasen 4 en 5: Instructie geven ten behoeve van zelfwerkzaamheid en het begeleiden daarvan

Zelfwerken

U kan nog zo goed uw best doen voor de klas, het leren doen de leerlingen zelf. Daarom is het belangrijk dat er perioden van zelfwerkzaamheid in een les zitten. Daarbij kan individueel of samen worden gewerkt.

Voorbeeld

Goed, we hebben de uitleg zover af, er zijn geen vragen meer, ik zou zeggen ga maar aan het werk. Ik denk niet dat iemand alle opgaven van bladzijde 23 al af heeft. Ik stel voor dat wat je in deze les niet afkrijgt, huiswerk is voor de volgende week. O.k., aan de slag dan maar. Dit voorbeeld laat een veel voorkomende instructie zien bij individueel werken. Volgens ons is deze instructie onvoldoende. Een instructie kan niet louter bestaan uit het noemen van de opdrachten. Voorafgaand aan de periode van individueel of samen werken moet in de instructie voor alle leerlingen duidelijk zijn wat er van hen verwacht wordt. In de instructie moeten de volgende punten duidelijk zijn:

Wat moet er gedaan worden?

Individueel werken heeft de functie om zichtbaar te maken of leerlingen met de aangeboden stof uit de voeten kunnen. In zo'n geval moet dan ook duidelijk zijn welke opdrachten nog in de les af moeten zijn, willen de leerlingen voldoende bereid zijn op het nagesprek.

Op welke manier dient men te werken?

In bovenstaand voorbeeld geeft de docent geen adviezen, richtlijnen of voorschriften over de manier van werken, terwijl dit veel leerlingen kan helpen. Duidelijk instrueren hoe men aan een opdracht moet werken, is erg belangrijk.

Waaruit bestaat de beschikbare hulp?

Of leerlingen hulp mogen vragen, en zo ja, aan elkaar en/of aan u moet van te voren bekend zijn. Een opdracht kan luiden: 'Wanneer je er niet uitkomt, lees je eerst het stuk nog eens door. Als je er dan nog niet uitkomt, vraag je je buurman of buurvrouw om hulp en als je er dan niet uitkomt, kom je bij mij.'

Hoeveel tijd heeft men ter beschikking?

De uitspraak dat 'wat je niet afkrijgt, huiswerk is' is te vrijblijvend; bij veel leerlingen verdwijnt dan de dwang door te werken. Helderheid over de tijd betekent voor veel leerlingen een vorm van ondersteuning.

Wat gebeurt er met de uitkomsten?

Voordat de leerlingen aan het werk gaan, is het goed dat de leerlingen weten wat er met de uitkomsten van hun antwoorden gebeurt. Wordt alles klassikaal besproken? Worden alleen de

moeilijkste opdrachten besproken? Wat wordt er beoordeeld? Is er een antwoordvel waarmee leerlingen het werk moeten nakijken, of wordt een en ander in de volgende les gedaan? Als u dit de leerlingen vertelt, weten deze waar zij zich op moeten richten.

Wat moet er gebeuren als men klaar is?

Het is geen bezwaar dat leerlingen even wat voor zichzelf doen, wanneer zij met de opdrachten klaar zijn. Als dat te lang gaat duren, is dat niet wenselijk. In de methode worden suggesties gedaan voor extra opdrachten. Een zogenoemde sponsopdracht, deze opdracht is een verdieping en niet iets-meer-van-hetzelfde. U kunt zelf ook deze extra opdrachten maken.

Het begeleiden van zelfwerkzaamheid

Na de uitleg gaan de leerlingen zelf met de informatie aan het werk. U krijgt dan een meer begeleidende rol, die wezenlijk anders is dan de rol voor de klas.

Een goede begeleidingsrol verloopt via drie rondes.

Eerste ronde: Kunnen de leerlingen aan het werk?

U loopt na de instructie een ronde door de klas, niet om inhoudelijk hulp te bieden, maar alleen om te helpen waar men de instructie niet precies begrepen heeft.

Vervolgens zou er enige tijd, minstens vijf minuten, geen hulp beschikbaar moeten zijn!. Dit botst met de neiging van leerlingen om alles wat zij maar even niet snappen te vragen. Maar de leerlingen moeten leren een korte periode inderdaad zelfstandig bezig te zijn.

Tweede ronde: Helpen

De tweede ronde is een inhoudelijke hulpronde. De bedoeling is dat u vragend helpt. Het afdekken van de vraag en de leerling opnieuw te vragen: 'Wat moet je doen', zal onzorgvuldig lezen aan het licht brengen. Stel die vragen die de leerlingen uitdagen om zelf het antwoord op te sporen.

Derde ronde: Wat is er gedaan/geleerd?

Deze ronde is om te kijken of de leerlingen voldoende hebben gedaan en de opdracht hebben verwerkt. Op dat moment kan u bepalen welke onderdelen daadwerkelijke nabespreking behoeven en of er aanvullende instructie en/of uitleg moet komen.

Lesfase 6: Afsluiten van de les op de belangrijkste begrippen

Bij de afsluiting wordt samen met de leerlingen gekeken wat de belangrijkste punten van de les waren en de bijbehorende begrippen. Laat de leerlingen, dit zoveel in eigen woorden opschrijven. Alle opdrachten kunnen worden besproken maar er kan ook worden gekozen om alleen de moeilijke vragen te behandelen. De standaardvragen zouden de leerlingen met een antwoordvel kunnen nakijken. Hierbij moet u ze de eerste paar keer begeleiden.

Naast de inhoudelijke nabespreking kan men kort ingaan op de manier van werken. U kunt eigen observaties inbrengen en verschillende leerlingen om reacties vragen. Het heeft meer effect leerlingen bewust te maken van wat hun eigen manier van werken is.

10.2 Activerend lesgeven

Bij activerend is meer sprake van gedeelde sturing, wat wil zeggen dat niet alleen u de gehele les uitstippelt maar de leerlingen ook een bepaalde bijdrage hebben. De leerlingen verwerken een deel van de leerstof zelf door samenwerken.

Bij samenwerken is het niet de bedoeling, dat de leerlingen zelfstandig de opdrachten maken en alleen gebruik maken van de buurman op buurvrouw wanneer ze iets niet begrijpen. Er zijn vijf sleutelbegrippen bij samenwerkend leren.

- 1 Positieve wederzijdse afhankelijkheid
Elkaar nodig hebben bij het uitvoeren van de opdracht.
- 2 Individuele aanspreekbaarheid
Iedere leerling is aanspreekbaar voor de eigen bijdrage aan de groep en voor het groepsresultaat.
- 3 Directe interactie
Opstelling zodanig dat 'neus tegen neus' of 'teen tegen een' mogelijk is. Formulering van de opdracht dwingt tot interactie.
- 4 Aandacht voor sociale vaardigheden
De sociale vaardigheden die nodig zijn om het leren in de groep effectief te maken, moeten expliciet aangeleerd worden.
- 5 Aandacht voor groepsprocessen
Regelmatig is aandacht nodig voor de wijze waarop de groepsleden als groep gefunctioneerd hebben.

We omschrijven eerst drie belangrijke en verhoudingsgewijs 'makkelijke' toepasbare samenwerkingsstructuren.

Met de eerste twee kunt u een goede start maken met samenwerking tussen leerlingen in de les. De eerste twee structuren sluiten wat hun doelstellingen betreft aan bij directe instructie. De derde structuur gaat verder en geeft de leerlingen zelf meer verantwoordelijkheid voor het eigen leren. We beschrijven hier de drie basisstructuren, maar realiseren ons dat ze niet als een boekje geleerd kunnen worden. Voor echte beheersing is het nodig om ze in verschillende situaties toe te passen. Het zal de eerste keren ook moeizaam verlopen maar u zult merken dat het spreekwoord "oefening baart kunst" hier ook opgaat. Zowel u als de leerlingen moeten leren om met deze manier van lesgeven om te gaan.

De drie samenwerkingsstructuren zijn 'check-in-duo's', 'denken-delen-uitwisselen' en 'eenvoudige experts'.

Samenwerkingsstructuur 1 'Check-in-duo's'

Deze samenwerkingsstructuur is met name geschikt als u snel en efficiënt de antwoorden wil checken op vragen of opdrachten waarbij maar één antwoord het juiste is.

De structuur verloopt via de volgende stappen:

Stap 1: individueel

U laat de opdracht door elke leerling individueel uitvoeren. Dit kan dus zowel één opgave als een serie opgaven betreffen. Er mag geen uitwisseling plaats vinden voordat men zelf het antwoord of de antwoorden heeft gevonden.

Stap 2: check-in-duo's

Elke leerling vergelijkt de eigen antwoorden met die van een andere leerling. Bij onderling verschillende antwoorden wordt er gezocht naar wat het juiste antwoord moet zijn.

Stap 3: in duo's (eventueel)

Met een ander duo worden de antwoorden nog een keer gecheckt.

Stap 4: check-in-de-klas

U bespreekt alleen die vragen waarover in de duo's geen overeenstemming kon worden bereikt. De leerlingen worden daarbij willekeurig ingeschakeld en kunnen ook aangesproken worden op het antwoord van hun partner.

Vragen en opdrachten die zich goed voor deze structuur lenen:

Wat zijn karvelen?

Zoek in de atlas op waar Brazilië ligt?

Samenwerkingsstructuur 2 'Denken-delen-uitwisselen'

Deze structuur kan gebruikt worden bij die lesonderdelen waar men normaliter de standaard vragen zou gebruiken. Met deze samenwerkingsstructuur kan u nagaan of de uitleg door iedereen voldoende is begrepen, voorkennis van de leerlingen activeren en toepassingsvragen stellen. U bent hierbij terughoudend. De stappen die de leerlingen moeten nemen zijn sterk gestructureerd en het gaat om vragen waarbij meerdere antwoorden mogelijk zijn.

De structuur verloopt via de volgende stappen:

Stap 1: denken

U stelt de vraag aan de klas en vraagt iedereen erover na te denken. De leerlingen krijgen vervolgens voldoende tijd om na te denken. U zorgt ervoor dat het in deze fase stil is in de klas.

Stap 2: delen

De leerlingen vertellen elkaar in tweetallen het gevonden antwoord. De docent zorgt ervoor dat beiden, één voor één, aan het woord komen.

Stap 3: Uitwisselen

U wijst willekeurig leerlingen aan om antwoord te geven. U reageert niet op opgestoken vingers en geeft aanvankelijk geen inhoudelijk commentaar op een gegeven antwoord, maar vraagt gericht aan leerlingen dit te doen. Zonodig laat u dit overgaan op een langer gesprek.

Voorbeelden van opdrachten en vragen die zich goed voor deze structuur lenen:

- Leg eens uit wat een indiero is?
- Vertel eens hoe de mensen in de Spaanse tijd op Aruba leefden?

Samenwerkingsstructuur 3: 'eenvoudige experts' (peer-teaching)

Deze vorm van samenwerken vraagt veel structuur en is niet zo eenvoudig te organiseren als de hierboven omschreven structuren. Het is ook belangrijk dat u deze samenwerking goed voorbereidt. Hier direct meer over. Eerst een korte uitleg over peer-teaching. Bij peer-teaching wordt de inhoud van de les of meerdere lessen in verschillende subonderwerpen verdeeld. De klas wordt in groepen verdeeld en binnen de groep bestuderen één of twee leerlingen een deelonderwerp (vaak groepen van 4-6 leerlingen). Elk tweetal in de groep krijgen een gedeelte van de tekst en een aantal vragen. De vragen kunnen uiteenlopen van reproductieve vragen (antwoord direct in de tekst te vinden) en productieve vragen (hierbij wordt meer denkactiviteit en creativiteit van de leerlingen gevraagd). Wanneer leerlingen gewend zijn aan deze manier van samenwerken kunt u de leerlingen vragen zelf vragen te maken. Het tweetal gaat de tekst doornemen en proberen de belangrijkste punten en begrippen uit de tekst te noteren. Ze werken daarbij individueel aan de reproductieve vragen en samen aan de productieve vragen. Na deze samenwerking moeten ze de andere leerlingen van de groep vertellen, wat ze gelezen hebben in de tekst (samenvatting). Hierbij moeten de belangrijkste begrippen aan de orde komen. De andere groepen doen dit weer op hun beurt. Na deze werkwijze kan er voor verschillende evaluaties worden gekozen. U vraagt de leerlingen over alle onderwerpen, de leerlingen werken aan een groepsopdracht of de leerlingen maken een quiz. In de methode zullen voorbeelden worden gegeven om met deze vorm van samenwerken te werken.

Belangrijke punten bij het organiseren en structureren van peer-teaching.

Vorbereiding

- Zorg dat u een goed beeld hebt van de aangeboden stof.
- Verdeel de tekst.
- Maak vragen bij de tekst (bij de lessen worden hier voorbeelden van gegeven).
- Verdeel de klas in heterogene groepen.
- Maak een schets hoe de tafels in de klas moeten worden geplaatst zodat de leerlingen tegenover en naast elkaar zitten. Overdenk hoe u de leerlingen de tafels zo laat neerzetten.
- Schrijf op een papier wat u van de leerlingen verwacht tijdens de les, zodat zij weten wat van hun verwacht wordt. Het werken met een vaste structuur en organisatie werkt zowel voor de leerlingen als voor u prettig. Zet bijvoorbeeld vaste regels op het bord en ook de vragen voor elke groep.

De les

- Aandachtrichter
- Vertel de leerlingen wat de bedoeling is van de les. Bij de eerste paar keer mag deze instructie best wat langer duren. Herhaal aan het einde van de instructie nog kort de belangrijkste punten, dit kunt u doen aan de hand van de volgende punten:
 - klaar zetten van de tafels (u kunt dit ook voor de les doen)
 - Lezen van de tekst en het maken van de vragen (10 minuten stilte in de klas)
 - Bespreken van de vragen in tweetallen
 - Bespreken van de vragen in de groep en de belangrijkste punten en begrippen noteren op een blanco vel

- Het maken van de groepsopdracht of quiz
- De groepsopdracht kan weer een organisatie op zich vragen

De rol van u als leerkracht bij dit samenwerken is dezelfde als beschreven is in lesfase 4 en 5. U kunt bij deze manier van lesgeven ook het best de lesfasen volgen waarbij de instructie korter is en het samenwerken langer. De les mag ook meerdere lessen bestrijken. Wilt u meer weten van deze manier van lesgeven zie dan de literatuurlijst, onder punt 10 op bladzijde 11 (activer bij de les).

10.3 Activerende suggesties voor bij de lessen

Om de leerlingen meer actief bij de les te betrekken worden in de methode hiervoor suggesties gedaan. Bepaalde activerende werkvormen komen in elke les weer terug. Deze zullen hier kort worden besproken.

Geschiedeniswoordenlijst

Bij elke les staan de kernbegrippen en subbegrippen vermeld. Met kernbegrippen worden die woorden bedoeld die in de les een belangrijke plaats innemen. Van de leerlingen wordt ook verwacht dat ze van deze begrippen aan het einde van de les een omschrijving kunnen geven in eigen woorden. De subbegrippen zijn minder belangrijk en zijn vaak begrippen die worden gebruikt om de kernbegrippen te omschrijven. De leerlingen hoeven hierbij geen keurige omschrijving te kunnen geven maar moeten wel weten in welk kader het hoort.

Het is goed om vooraf aan de uitleg van het begrip de leerlingen te vragen om voor zichzelf op te schrijven wat het woord betekent. Hiermee kunt u kijken, wat voor voorkennis de leerlingen al over het begrip hebben. Na de uitleg kunnen de leerlingen in hun geschiedeniswoordenlijst de uiteindelijke betekenis in eigen woorden opschrijven. Het is belangrijk dat de leerlingen het in eigen woorden opschrijven omdat ze deze betekenis beter onthouden dan een voorgeschreven.

Tijdbalk

In blok 2 van boek 1 worden de leerlingen voor het eerst geconfronteerd met de tijdbalk. Het zal de leerlingen een geheugensteun geven wanneer er in de klas ook een tijdbalk komt te hangen. Op de tijdbalk kunnen belangrijke gebeurtenissen van de klas komen te staan maar ook kenmerken van perioden die de leerlingen in de methode gaan bespreken. Laat de leerlingen zelf bij elke les aangeven wat ze denken dat er op de tijdbalk moet komen te staan.

Lestfase	kenmerken	sleutelbegrippen	adviezen
lestfase 0	<ul style="list-style-type: none"> - Voorbereiden op leskern - betekenisvolheid en haalbaarheid - aansluiten bij de voorkennis 	<ul style="list-style-type: none"> - juist niveau leerstof - betekenis geven - succes 	<p>Maak na het geven van de les aantekeningen over het feitelijk verloop van de les en vergelijk deze met de lesvoorbereiding</p>
lestfase 1	<ul style="list-style-type: none"> - gericht op alle leerlingen - activeer voorkennis - gericht op de doelen - geef lesdoel betekenis 	<ul style="list-style-type: none"> - betekenis geven 	<ul style="list-style-type: none"> - Loop alle vier kenmerken bij de lesvoorbereiding na. - Vermijd lesdoelen als toets. - Laat de leerlingen een paar lessen van tevoren opschrijven waaraan zij denken bij dit onderwerp.
lestfase 2	<ul style="list-style-type: none"> - kort, max. 10-15min per deel daarna opdrachten - actief luisteren stimuleren: lln. instrueren in wat er van hen verwacht wordt tijdens of na het luisteren - richt op de kern - aandacht vasthouden 	<ul style="list-style-type: none"> - zichtbaarheid - succes - kennis van resultaten - interesse en veiligheid 	<ul style="list-style-type: none"> - Zorg voor overzichtelijk bordgebruik. - Maak helder wat lln. wel en niet moeten overnemen - Laat zonnodig stoelen draaien in luisterhouding - Zeg welk (leer) gedrag je verwacht.
lestfase 3	<ul style="list-style-type: none"> - helder krijgen wat je met de vraag wil - je richten op alle leerlingen - de essentie van (onderdelen van) de uitleg toetsen 	<ul style="list-style-type: none"> - ind. aanspreekbaarheid - zichtbaarheid - veiligheid en interesse kennis van resultaten 	<ul style="list-style-type: none"> - Geef nooit direct antwoord met goed/fout. Laat het antwoord even bezinken. - Speel vragen en antwoorden door. - Wees gespreksleider, geen allesweter.
lestfase 4/5	<p>Kenmerken instructie zelfwerkzaamheid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wat, hoe, alleen/samen, hulp, tijd, wat met uitkomst, wat indien klaar 	<ul style="list-style-type: none"> - motivatie door helderheid - zichtbaarheid - kennis van resultaten 	<ul style="list-style-type: none"> - Stel vast welke opdr. de lln af kunnen hebben. - Stel vast hoe je hulp kunt uitschalen - Help in een bepaalde periode niet en kijk alleen. - Zet tijd en werk op het bord - Help door vragen te stellen - Zorg dat je iedere lln minstens één keer gezien hebt.
lestfase 6	<ul style="list-style-type: none"> - kern terug vragen - je richten op alle leerlingen 	<ul style="list-style-type: none"> - ind. aanspreekbaarheid - kennis van resultaten 	<ul style="list-style-type: none"> - Werk 'zonder' vingers en kies echt willekeurig. - proces en inhoud bespreken

PEDAGOGISCHE MOMENTEN

PEDAGOGISCHE MOMENTEN IN DEEL 3

Enige suggesties voor de leerkracht. Wellicht zijn er nog meer en andere momenten in ieder blok te vinden. De auteurs geven U enkele voorbeelden.

Blok 1: De aankomst van de Spanjaarden

Het uiterlijk van de Caquetio en de Spanjaard.
 Nakomelingen van een Aziatisch ras en een Europees ras.
 Een koperkleurige huidskleur t.o.z. van een blanke huidskleur.

Ped. mom.:

Praten over de rassen, die er bestaan. Maar ondanks de rassenverschillen zijn we allemaal gelijkwaardige mensen, die gelijk behandeld moeten worden. Gebeurt dit niet, dan discrimineren we.

We kunnen discrimineren op basis van: huidskleur, godsdienst, geslacht, wel of niet gehandicapt zijn, hetzij lichamelijk of geestelijk. Zo zijn er nog meer voorbeelden te noemen. Dit wordt aangeboden vanuit het kind in zijn situatie.

Dit discrimineren is niet alleen onmenselijk maar het druist ook tegen de 'Mozes' of Natuurwet' in, n.l. dat alle mensen naar Gods evenbeeld geschapen zijn: dus gelijkwaardig zijn.

Op Aruba komen we alle rassen tegen; er wonen tientallen nationaliteiten op ons eiland. We zijn a.h.w. de wereld in het klein, als deel van die grote wereld, waar alle rassen en nationaliteiten ontstaan zijn. Laten we eerst in eigen land één familie vormen, waar iedereen zijn plaats en rol weet, om tenslotte zich deel te voelen van die grote wereldfamilie, waar mensen liefde voor zichzelf en voor anderen tonen. Als we het goed met elkaar menen en we accepteren en respecteren de ander zoals hij is, dan zullen we hem ook als gelijke behandelen, ondanks de mogelijke verschillen.

Blok 2: Europa naar de West

Columbus' droom, een nieuwe zeeweg vinden ten dienste van een economisch perspectief: een kortere zeeweg naar Indië ontdekken, waardoor de produkten eerder in Europa konden aankomen.

Columbus was een aanhanger van een nieuw wereldbeeld, namelijk dat de aarde een bol was. Door zijn perseverantie ging een nieuw werelddeel open voor Europa.

Ped. mom.

Columbus moest van zijn ouders wolwever worden, maar ...

Als we een grote wens, ideaal of levensvervulling hebben, moeten we ervoor strijden, doorzetten, ondanks problemen en tegenslagen om ons doel te bereiken. Zo'n wens begint al op school:

- mooi willen kunnen schrijven..
- goede punten behalen

- een mooi rapport
- mooi kunnen dansen
- een goed mens willen zijn etc.

Om datgene te kunnen bereiken wat je wens - of levensdroom is, heb je ook andere mensen nodig, die je helpen en steunen en waarin je vertrouwen hebt.

Vertrouwen in jezelf en anderen vormen de basis en voorwaarden om je als mens te kunnen ontwikkelen naar een hoger doel dan alleen het materiële.

Wanneer ben jij zelf te vertrouwen ? Als je een zekere mate van discipline voor je zelf ontwikkeld hebt b.v. - Je doet wat je zegt.

- Je kan naar anderen luisteren.
- Je houdt je aan je afspraken.
- Je bent altijd op tijd.
- Je werkinzet is groot.
- Je werkt nauwkeurig en je levert je werk op tijd af.

Als je vrij bent om te kiezen wat je wilt dan draag je ook de verantwoordelijkheid voor al de keuzes, die je gedurende je hele leven maakt.

Blok 3: Van vrijman tot slaaf

Een confrontatie tussen de inheemse taal en het Spaans, de inheemse cultuur en de Spaanse. Wij moeten veel waardering hebben voor onze taal en de cultuur van onze voorouders: Op het moment spelen het Nederlands, Spaans en Engels een belangrijke rol op Aruba, doordat het b.v. de koninkrijkstaal is of doordat ze wereldtalen zijn of doordat ze belangrijk zijn voor ons toerisme, een zeer belangrijke bron voor ons nationaal inkomen.

Ped. mom.

Aan te bevelen is: een stukje geschiedenis over het Papiamentu.

Toch moeten we alle waardering hebben voor onze moedertaal, waarmee we zijn opgevoed, waarmee we onze gedachten en gevoelens tot uitdrukking kunnen brengen. Waardering hebben voor datgene, wat een deel is van onszelf. Het zelfde geldt ook voor onze cultuur.

In elk gezin vindt er overdracht plaats van cultuur, normen en waarden. Daarom is een gezin zo belangrijk voor de vorming van eigenwaarde en identiteit.

Respect en liefde voor de taal en cultuur van je voorouders, maar ook respect voor je voorouders zelf, die de belangrijkste bijdrage aan Aruba's vooruitgang geleverd hebben.

Respect voor anderen veronderstelt zelfrespect als uitgangspunt. Hoe kunnen we respect voor onze taal en cultuur kweken ? Door bijvoorbeeld: verhalen en/of gedichten in het Papiamentu te vertellen en schrijven en/of laten schrijven en hoog waarderen, waardoor de waarde van onze taal zal blijken.

Laat de leerlingen zelf hun verhaal of gedicht voorlezen en waardeer alle pogingen om tot dat oeuvre te komen.

Blok 4: Het slavenleven

Gedwongen verhuizing naar een ander land om bovendien als slaaf te gaan werken: een relatief supermacht berooft een volk van zijn fysieke vrijheid. Wat betekent vrij zijn eigenlijk? Vrij zijn betekent: kunnen/mogen denken, doen, praten en voelen wat jij wenst, maar altijd rekening houdend met een ander en de geldende waarden en normen.

Ped.mom.

In dit perspectief betekent vrijheid: vrijwillige gebondenheid omdat je niet alleen woont, leeft of bestaat maar altijd in een maatschappij of gemeenschap waar je een deel van bent en waaraan je je deel moet leveren opdat die maatschappij of gemeenschap in zijn geordend systeem kan blijven functioneren voor jou maar ook voor anderen.

Overal zijn er regels: thuis, op school, in het verkeer enz.

In elk gemeenschap zijn er geldende regels zodat alles ordelijk kan verlopen. Wij houden ons daarom aan de regels (wetten) van ons land.

Het is onze verantwoordelijkheid om onze leerlingen van jongs af aan hun verantwoordelijkheid te laten ervaren als deel van een totaliteit b.v. de klas.

Verantwoordelijkheid voor je eigen doen en laten, maar je ook verantwoordelijk voelen voor je medeleerlingen in veel opzichten. Pas als men zich verantwoordelijk kan voelen, kan men zich ook een deel van een gemeenschap of land voelen. Men ervaart dan, dat men niet alleen voor zichzelf kan leven, maar dat men zich in eigen land betrokken moet voelen in het alledaags gebeuren; ook in het wereldgebeuren, waar nog veel onrecht en onrechtvaardigheid bestaat b.v. moderne slavernij.

Blok 5: Amerika onder de Europese invasie

De overname of acceptatie van een andere cultuursituatie.

Allereerst de taal en daarna volgden de gewoontes en de tradities. Van animist moesten de Indianen katholiek worden, van een veelgodendomtraditie moesten ze naar een alleengodsbestaan. Deze verandering moest hen wel tot diep in hun ziel geraakt hebben.

Bovendien kwamen er ook veranderingen in leefwijze.

Wij worden nu ook overstroomd door allerlei cultuurvormen, ook via de media. Blijft er nog plaats over voor het eigene? Hoe ver gaat dit eigene van nu tot de oorspronkelijke tradities?

Wij moeten *weten* wat van ons is en deze in *ere* houden.

Ped. mom.

Wat is dan van ons en tot hoever gaat dit terug?

Wij moeten even stilstaan en even terugblikken. Als we om ons heen kijken, dan zien we dat we hier op Aruba verschillende groeperingen hebben, die wel hun tradities (hun cultuur dus) in ere houden, bijv.

- 4th of July (USA) 26th of November Thanksgiving
- Dia de la Independencia 4 de Julio (Venezuela)
- Dia di Camoes ...july (Portugal)
- Dia de La Raza 12 de Octubre
- Chanuka 14 december (Joden)

– Chinees New Year ... (China)

Deze dagen worden echt gevierd ondanks dat deze groepen niet in eigen land zijn, maar op Aruba wonen.

Ieder volk heeft zijn eigen taal en eigen cultuur. Deze zijn meestal totaal verschillend van elkaar. Maar al zijn ze nog zo verschillend van elkaar, toch zijn ze allemaal even waardevol. Liefde voor je land en je volk gaan hand in hand met liefde voor je taal en cultuur en respect voor die van andere volken.

Wij zouden hieraan een voorbeeld kunnen nemen en ons afvragen wat onze tradities zijn, m.a.w. wij moeten teruggaan naar onze bronnen om meer te weten te komen over ons verleden. Wij moeten onze tradities laten *herleven*, zodat onze jeugd ze weer kan *beleven*, zodat onze tradities zullen *voortleven*.

Wordt er thuis hieraan gewerkt? En op school?

Wat vertellen onze bronnen ons over onze vroegere vieringen of feesten? Wie werden er allemaal uitgenodigd? Hoe was de sfeer? Wat werden er allemaal gegeten en gedronken?

U mag uit deze lijst kiezen welke feesten of viering U zou willen laten beleven door Uw leerlingen. - 1 Januari: Nieuw Jaar

- 6 Januari: Driekoningen (maskeradefeest voor kinderen)
- Februari: Aswoensdag
- Maart: Vasten
- April: Pasen / Koninginnedag: aubade en lintendans
- Mei: Heilige Communie
- Juni: Sint Jans Feest (Dera Gai)
- Augustus:
- September:
- Oktober:
- 1 November: Allerheiligen
- 2 November: Allerzielen
- 25 December: Kerstfeest
- 31 December: Oudjaar (Dande)

Bruiloften werden het hele jaar door op twee dagen gevierd nl. De dag van het huwelijk zelf en de daarop volgende zondag als naviering.

Misschien kunnen de leerlingen zelf naar bronnen gaan b.v. de overgrootouders.

Door Uw leerlingen een vroeger traditioneel feest te laten beleven zullen ze er met meer gelegenheid (*cariño*) aan terugdenken en waarderen.

Blok 6 : Andere Europeanen op Aruba

Sinds de ontdekking in 1499 werd Aruba door allerlei buitenlanders bezocht, hetzij als logerende of als blijvende gast. Deze laatste had en heeft nog steeds zijn invloed op de bevolking van Aruba, qua uiterlijk en qua cultuuruiting.

Je kunt je afvragen: bestaat er nog een echte Arubaan? Wie is dan een echte Arubaan? Of wanneer kun je als een Arubaan beschouwd worden?

Allemaal vragen die een reële basis hebben en die belangrijk zijn voor ons Arubaan-beeld.

Ped. mom.

Wat is de realiteit dan? We zijn op de eerste plaats mens. We horen daarom menselijk te zijn en als zodanig ook te handelen. Als we daarvan doordrongen zijn, gaan we ons menselijker opstellen. We hebben dan eerbied voor de mens vóór ons (zijn geschiedenis) ; we hebben respect en liefde voor de mens nú en we hebben zorg voor de mens in de toekomst: we voelen ons verantwoordelijk voor het leven op onze planeet.

De tegenwoordige bewoners, ook de immigranten, zijn allemaal mensen, die met een doel hier wonen, namelijk Aruba opbouwen als een democratisch land, of om gewoon een stuk dagelijks brood te verdienen, wat in eigen land niet kan.

Betico Croes zei ooit bij het ingaan van de Status Aparte: "een Arubaan is degene, die meewerkt en hard werkt aan de vooruitgang van Aruba, voor ons allen". De auteurs willen hieraan toevoegen:

- Een Arubaan houdt zich aan de Arubaanse (Christelijke) normen en waarden.

- Een Arubaan heeft waardering voor de Arubaanse gewoontes en tradities.

- Een Arubaan kan zich tenminste verstaanbaar maken in het Papiamentu.

Reeds in blok 1 leerden we onze planeet als een woonplaats voor één grote familie te zien, waar ieder volk en land zijn plaats en rol weet.

Ons eiland is op zich ook één grote familie in een micro staatje strevend naar harmonie en vooruitgang voor ons allen als deel van die grote Familie.

Wanneer kan Aruba als een grote familie functioneren ? Als ieder gezin tenminste probeert om conform de regels, die in een gemeenschap gelden, te leven nl. dat je rekening moet houden met de ander naast je eigen wensen; dan zullen we op een dag samen op weg zijn om die gewenste familie te worden...

Blok 7: Museum.

Een vaardigheidles over een museumbezoek.

Hoeveel van het geleerde is terug te vinden in het museum? Toch wel veel, maar lang niet alles. Daarom moeten we erg zuinig zijn op wat we hebben, zodat de volgende generaties ook nog ervan kunnen genieten en leren. Wij moeten ook wel veel waardering hebben voor de mensen en instanties die onze cultuurgoederen verzamelen, bewaren en tentoonstellen. Deze cultuurgoederen en de kennis ervan zijn noodzakelijk voor ons zelfbewustwordingsproces. De waardevolle "rijkdommen" van een volk zijn te meten naar de zorg en het behoud van zijn cultuurgoederen.

Ped. mom.

Deze kennis is nodig om je te realiseren, wie je uiteindelijk bent als mens en als volk in de wereld. Deze kennis is ook nodig voor de ontwikkeling van je eigen persoonlijkheid, je karakter en voor je relatie met andere bevolkingsgroepen in eigen land en in de wereld.

Een belangrijk aspect van je persoonlijkheid is het besef van eigenwaarde; als je bewust wordt van deze waarde dan krijg je respect voor je lichaam maar ook voor het hele menszijn. Dit zelfrespect is de voorwaarde om ook anderen te respecteren en navenant te behandelen.

Respect voor je leerlingen houdt in: - altijd helpen, indien nodig

- open staan voor hun problemen.

- naar hen luisteren

- nooit uitlachen of laten uitlachen.
- nooit vernederen of beledigen.

Zelf een goed voorbeeld zijn, is beter dan “inhoudloze” preken.

ITEMS VAN DEEL 3

Blok 1

De aankomst van de Spanjaarden.

Link: *Wat willen deze mensen*

A. Vreemdelingen langs de kust

1.0 Alonso de Ojeda

De schokkende ontmoeting

1.1 De Historische Periode van Aruba

B. Niet alles wat blinkt is van goud.

1.2 De Spanjaarden zetten voet aan wal

Onze "kleurige" bezoekers

1.3 Hoe zagen de Spanjaarden er dan toen uit?

1.4 Taal en techniek

1.5 Technieken: uitvindingen voor en in de 15de eeuw

Wist je dat?

Blok 2

Europa naar de West

Link; *Wolwever niet*

A. De wensdroom van Columbus?

2.0 Hoe de aarde eruit zag, wisten we niet

2.1 Columbus, Christoffel

B. De ontmoeting tussen twee werelddelen

2.2 Columbus naar het westen

Het eiland Guanahani

2.3 Columbus ontdekt West Indië

Wist je dat?

Blok 3

Van Vrijman tot slaaf

Link: *De taal van de pastoor*

A. De reizen naar West-Indië

3.0 Het land van de "Indianen"

3.1 De tweede en derde reis van Columbus

3.2 De derde reis

B. Zij kwamen ook naar de West

- 3.3 Alonso de Ojeda
- 3.4 Amerigo Vespucci
- 3.5 Spaanse missionarissen
- 3.6 De Spaanse maatschappij
- 3.7 De Caquetio-samenleving
- 3.8 Arubaanse slaven
Angst en verdriet in het dorp.
- 3.9 Indieros
- 3.10 Arubaanse slaven op Hispaniola
Wist je dat...

Blok 4

Het slavenleven

link: *Kukwisa*

A. Het leven op Hispaniola

- 4.0 Vrienden van de Indianen
- 4.1 Bartholomeo de las Casas
- 4.2 Juand' Ampues

B. Aruba na de komst van de Indieros

- 4.3 Geen slaaf meer
Feest in Tanki Flip
- 4.4 Aruba na 1521
- 4.5 De gevolgen van de Spaanse invloed
Wist je dat?

Blok 5

Amerika onder de Europese invasie

Link: *Een kapotte poron en een gebroken hart*

A. Grote veranderingen op Aruba

- 5.0 Een andere Indiaanse stam.
- 5.1 De eerste stappen naar andere gewoontes.

B. Een rijk waar de zon nooit onderging

- 5.2 De kleinzoon van Ferdinand en Isabella
- 5.3 Oorlog tussen Nederland en Spanje

C. Enkele Europese landen zoeken nieuwe handelsposten

- 5.4 Spanje met alleen recht op handel in Amerika
- 5.5 Handel drijven in Amerika met of zonder toestemming

D. De Wereldhandel

- 5.6 de Westindische Compagnie
- 5.7 De Slavenhandel
- 5.8 De handel tussen Europa, Afrika en Amerika

Elektriciteitsopwekking

Het opwekken van elektriciteit is een proces waarbij een bepaalde soort energie wordt omgezet in elektrische energie. Dit kan op verschillende manieren plaatsvinden.

1. Chemische energie (brandstof) wordt omgezet in warmte (inwendige) energie bijvoorbeeld door middel van verbranding. Deze energie wordt gebruikt om van water stoom te maken (de watermoleculen hebben hierdoor bewegingsenergie gekregen)
Deze energie wordt omgezet in de bewegingsenergie van een turbine waar als laatst zijn energie wordt omgezet in elektrische energie (elektriciteit).
2. De energie afkomstig van de zon wordt gebruikt om met behulp van zonnecellen elektriciteit op te wekken.
3. Stromend (rivier) en vallend (stuwmeer) water wordt gebruikt om een grote dynamo te laten draaien zodat elektriciteit wordt opgewekt.
4. In plaats van chemische energie (bij 1.) wordt ook kernenergie gebruikt. Bij het uit elkaar vallen van atoomkernen komt veel warmte vrij.
5. Windenergie wordt gebruikt om grote molens te laten draaien. En hierdoor wordt er elektriciteit opgewekt.

Niet alles wat blinkt is van goud...

Doelstellingen:

- De leerlingen kunnen het verschil in uiterlijk tussen de Caquetio's en de Spanjaarden opnoemen.
- De leerlingen kunnen verklaren waarom de Caquetio's Spaans gingen leren.
- De leerlingen kunnen de gevolgen van de komst van de Spanjaarden begrijpen.
- De leerlingen kunnen waardering opbrengen voor de technieken, die de Spanjaarden meebrachten.

Kernbegrippen

- Islas de los Gigantes
- windkracht
- kompas
- kanonnen
- zandloper

Subbegrippen

- ← - baardgroei
- monster op 6 benen
- gebaren
- schietijzers

Lesdelen:

- 1.2 De Spanjaarden zetten voet aan wal
Onze "kleurige" bezoekers
- 1.3 Hoe zagen de Spanjaarden er dan toen uit?
- 1.4 Taal en techniek
- 1.5 Technieken: uitvindingen voor en in de 15de eeuw
Wist je dat?

Beschrijving van de les 2

Deze les bouwt voort op de vorige les. U kunt de les beginnen door de belangrijkste aspecten van de vorige les door de kinderen te laten herhalen eventueel a.d.h. van kern- en subbegrippen. U kunt daarna met de leerlingen de afbeeldingen in het leerlingenboekje bekijken.

Soorten vragen en niveau's van kennis

Inleiding	Vraagpatronen	Antwoordpatronen
<p><u>1. Feit- en beschrijfvragen</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - tijdstip aangeven - plaats aangeven - naam geven - kenmerken noemen - beschrijving geven - zeggen hoe vaak iets gebeurt 	<p>- wanneer, in welk jaar ...</p> <p>- waar, in welk (e)...</p> <p>- wat is een ..., hoe heet ..., wie, welke</p> <p>- waarvan ... hoe ziet ... eruit</p> <p>- wat is een ..., beschrijf, geef weer ...</p> <p>- hoe vaak, hoeveel</p>	<ul style="list-style-type: none"> - in op, ongeveer in, tegen... - in, te, in de buurt van - een / de ..., hoe... - ...heeft, wordt gekenmerkt door - een ... is een ..., betekent... - ...maal, keer
<p><u>2. Orden-vragen</u></p> <p>- zet op een rijtje</p>	<p>- welke, vertel na, beschrijf nauwkeurig...</p> <p>- waarbij hoort..., met welke..., wat past niet...</p> <p>- wat doe je eerst..., wat gebeurde er...</p> <p>- noem een, illustreer</p> <p>- welke kenmerken..., hebben dezelfde...</p> <p>- wat is het verschil, geef het onderscheid aan...</p> <p>- wat is een...</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ...en/ook/verder/bovendien..., ten eerste, nog een... - ...betaan uit..., is een deel van, inclusief, uitsluitend - eerst / later / daarna / ten slotte..., vroeger - zo, een voorbeeld is - zowel... als, alle..., zoals / evenals... - heeft geen ..., alle... behalve ..., daarentegen, weliswaar ... - Een ... is een (soort) die / dat ...
<p>- deel-gebied-relaties</p> <p>- tijdsvolgorde</p> <p>- voorbeeld geven</p> <p>- overeenkomsten geven</p> <p>- verschil, tegenstelling of contrast aangeven</p> <p>- omschrijving geven (definieren)</p>	<p>- waarom, waardoor, verklaar, wat veroorzaakt</p> <p>- wat gebeurde er door ... wat was het gevolg</p> <p>- hoe, waarmee, op welke manier</p> <p>- waartoe dient ...</p> <p>- wanneer, onder welke voorwaarde</p>	<ul style="list-style-type: none"> - want, omdat, de oorzaak is..., dankzij... - het gevolg van ... is ..., zodat, daardoor, het effect was, dus hierdoor - met..., door middel van ... voor... - voor, de bedoeling is - als ... (dan) ... tenzij, mits - ik vind dat ..., volgens mij - dus, daarom - waarschijnlijk, ooit - ik denk dat, misschien
<p><u>3. Verband-vragen</u></p> <p>- oorzaak of reden geven</p> <p>- gevolg aangeven</p> <p>- vragen naar een middel</p> <p>- vragen naar een doel</p> <p>- voorwaarde</p>	<p>- wat denk jij</p> <p>- wat is dus</p> <p>- wat zou</p> <p>- hoe beoordeel jij</p>	
<p><u>4. Oordeel- en conclusie-vragen</u></p> <p>- mening geven</p> <p>- conclusie trekken</p> <p>- voorspelling doen</p> <p>- oordeel geven</p> <p>3 en 4 zijn productieve vragen</p>		
<p>1 en 2 zijn receptieve vragen (Soorten vragen en niveau's van kennis) bron: M. Hajer, T. Meestringa, Scholtaal als struikelblok. Countinho, 1995, (p. 178 - 179)</p>		

Deel B De praktijk

Inleiding

Deel B van deze handleiding is een onmisbaar hulpmiddel bij voorbereiding, organisatie en uitvoering van het onderwijsleerproces. Er is dan ook veel zorg en aandacht aan dit deel van de handleiding besteed.

Structuur

Elk blok heeft zijn eigen titel. Er wordt aangegeven wat voor opbouw het blok heeft en er worden suggesties voor aandachtstrichters gegeven.

In het basisgedeelte treft u per les de volgende onderdelen aan:

- De titel van de les, zoals deze in het leerlingenboek is vermeld.
- Doelstellingen van de les
- Kernbegrippen en subbegrippen
- Aanbevelingen bij de les
- Beschrijving van de les: dit is een beknopte uiteenzetting met talrijke praktische suggesties over hoe de les kan worden opgezet.
- Achtergrondinformatie
- Evaluatie
- Wat hebben de leerlingen geleerd?
- Antwoorden op de vragen en opdrachten
- Extra informatie
- Samenvatting

Blok 1

De aankomst van de Spanjaarden

In dit blok staat de aankomst van Alonso de Ojeda centraal, omdat hij Aruba voor het eerst vermeldde. De leerlingen zullen ervaren en inzien, dat er een geweldig historische gebeurtenis op komst is: het voorspel van een tragedie, die veel mensenlevens zou gaan kosten.

In dit blok wordt aandacht geschonken aan de komst van Alonso de Ojeda. Uit de hand van de Spaanse geschiedschrijvers kregen we deze informatie. De auteurs vinden het echter wenselijk om ook de andere kant van de medaille te laten ervaren d.w.z. hoe de oorspronkelijke bewoners dit hele gebeuren waarschijnlijk verwerkt zouden hebben.

Dit wordt gedaan in een fictief onderdeel met cursieve letters, zo zouden deze mensen mogelijk gereageerd kunnen hebben op de komst van de nieuwe bezoekers. Het is een emotioneel aspect dat wij de leerlingen zeer zeker niet hebben willen onthouden.

U vindt het in: "De schokkende ontmoeting" en "Onze "kleurige" bezoekers."

Te lang hebben wij moeten aannemen dat wat van een ander is, altijd beter is dan de onze. Deze vroegere misplaatste gedachte wordt hier rechtgetrokken.

Het tweede deel van dit blok behandelt de eerste ervaringen van de Caquetio's met de Spanjaarden: hun uiterlijk, hun verschijningsvorm en hun technieken. Al gauw bleek duidelijk het doel van hun komst: goud en zo veel mogelijk, het liefst zonder veel moeite ervoor te hoeven te doen. Een deel van deze tragedie was de eis van de Spanjaarden om Spaans te moeten leren; hierdoor hadden ze een betere greep op de inwoners, een niet onbekende tactiek.

Als laatste "Wist je dat" kunt u als aardige weetjes beschouwen.

Opbouw blok 1

Het blok bestaat uit 4 onderdelen, die in de logische volgorde behandeld moeten worden.

Bij elk blok wordt er een suggestie gegeven voor een aandachtstrichter; deze kan vooraf gaan aan het verhaal of een ander onderdeel. U kunt er voor kiezen om de aandachtstrichter en het verhaal in een les te doen en in de volgende les(sen) laat U de leerlingen d.m.v. peer-teaching de informatieve delen doorlopen. U splitst daarbij de klas in groepen van vier. Elke groep krijgt een informatief

gedeelte en een aantal vragen, die ze samen moeten doornemen. De mogelijke vragen staan bij de onderdelen "lesbeschrijving" gegeven. Nadat elke groep de tekst en vragen heeft doorgenomen zullen de groepen elkaar op de hoogte brengen van wat ze gelezen hebben (denken - delen - uitwisselen). Voor een uitgebreide omschrijving over peer-teaching: zie het algemene deel van deze handleiding.

Titel	Onderdeel	Functie
1. Serie platen over allerlei soorten schepen met aksent op: Spaanse karvelen, zeilend op windkracht.	aandachtrichter	voorkennis stimuleren en de leerlingen in het blok introduceren.
2. Wat willen deze mensen?	verhaal	identificeren met de bewoners van toen.
3. Alonso de Ojeda	informatief deel	informatie verschaffen
4. Niet alles wat blinkt, is van goud...	informatief deel	informatie verschaffen

Hulpmiddelen

- tijdbalk (op bord of karton)
- kaart van het westelijk halfrond
- serie schepen: ouderwetse en moderne
- bijlage 1: Energie
- kopieerblad 1
- spel 1

Aandachtrichter

Dit blok is het eerste van een nieuw deel, voor klas 5 of groep 7. Dit deel luidt een nieuwe periode voor Aruba in: de Historische Periode.

Het is belangrijk om steeds de vergelijking te maken met de Pre-ceramische en Ceramische Periode, die tot de Pre-historie behoren. De mensen uit deze periode voeren in hun snelle cajuco's over het water. We tonen dan een serie (zelf uitgezochte) schepen: ouderwetse en moderne. Dan geven we alle aandacht aan de Spaanse karvelen of caravelas: - hoe kwamen ze vooruit?

- hoe groot ongeveer waren ze?
- vergelijk een Spaanse karveel met een cajuco.
- vergelijk een modern schip met een Spaanse karveel

“Wat willen deze mensen?”

Inleiding

Elk blok in dit deel van de methode opent met een fictief introductieverhaal. In de verhalen wordt een directe relatie gelegd met het eropvolgende informatieve gedeelte. Het verhaal speelt zich af in de bij het blok behorende historische periode. Steeds is geprobeerd om de tijdssfeer van die periode weer te geven. Via de verhalen krijgen de kinderen de gelegenheid zich te identificeren met één of meer van de hoofdpersonen.

Met de introductieverhalen kunt u op verschillende manieren omgaan. Hieronder volgen enige suggesties.

Beschrijving van de les

Het blok opent met een korte herhaling over de Pre-ceramische en Ceramische Periode. Deze herhaling is belangrijk om de leerlingen stap voor stap in de historie in te leiden... Ondanks alle dagelijkse beslommeringen “ging het leven rustig zijn gangetje” totdat... U vindt een vredig tafereeltje hierover als illustratie.

Dan volgt het verhaal met 2 illustraties. Wat hebben deze illustraties te bieden? Kunnen ze via de platen het verhaal een beetje voorspellen? Na dit klasgesprek mag U zelf het verhaal boeiend vertellen: "Wat willen deze mensen?" De hoofdpersoon Coashiati vertelt over zijn nieuwsgierigheid, verbazing en angst bij het zien van al die vreemdelingen, die zelfs aan wal kwamen en met hun datihao probeerden te communiceren. Waarom bleef hun datihao neen schudden? Hij bleef met gemengde gevoelens achter...

Bij het verhaal kunt U kiezen voor verschillende werkvormen:

- U vertelt het verhaal;
- hierna klassikaal lezen en beleven
- kringlezen
- voordrachtlezen
- stillezen of voorlezen.

Na het verhaal kunt u de leerlingen het verhaal laten navertellen, rekening houdend met hoofd- en bijzaken a.d.h. van de illustraties. Bij de verwerking hiervan kunt U kiezen uit:

1. Tekenen:
 - tekeningen na het verhaal maken;
 - detail of hoofdzaak uit het verhaal vergroten
 - een stripverhaal maken
2. Dramatiseren:
 - navertellen
 - een bepaald fragment van het verhaal spelen
 - dialogen uit het verhaal naspelen
 - de belangrijkste gebeurtenissen uitbeelden

Vreemdelingen langs de kust

Doelstellingen:

1. De leerlingen kunnen de culturele botsing tussen de Caquetio's op Aruba en de Spanjaarden uit Europa verklaren.
2. De leerlingen kunnen het begin van de Historische Periode van Aruba uiteenzetten.
3. De leerlingen kunnen de reisroute van Alonso de Ojeda in kaart brengen.
4. De leerlingen kunnen het verschil tussen Pre-historie en Historie aanduiden.

Kernbegrippen

- reisroute
- Atlantische Oceaan
- Zuid-Amerika
- Brazilië
- geschreven berichten

Subbegrippen

- Spaanse karveel
- goud
- zuidwaarts
- verbijstering (=totale verbazing)

Lesdelen:

- 1.0 Alonso de Ojeda
De schokkende ontmoeting
- 1.1 De Historische Periode van Aruba

Beschrijving van de les 1

Het verdient aanbeveling om vooraf een paar vragen op het bord te schrijven over het verhaal zodat de leerlingen gericht kunnen luisteren. Klopte hun voorspelling a.d.h. van de illustratie? Hiervoor kunnen reproductieve vragen worden gebruikt, maar ook productieve voor de "slimmeriken". Hieronder volgen een paar voorbeelden.

- Wie waren de nieuwe bezoekers?
- Uit welk land of werelddeel kwamen ze?
- Waarom waren de bewoners verbaasd en ook bang?
- Waarom schudde de datihao van nee?

Hierna geeft u de leerlingen de kans om ook een eigen beschrijving van de kernbegrippen in hun geschiedeniswoordenlijst te noteren.

Na de leestekst kunt u de leerlingen de vragen zelfstandig of in tweetallen laten maken (denken - delen - uitwisselen) waarna ze door u besproken worden.

Eventuele vragen voor de groepen.

A3a. Zie antwoord-kopieerblad 1: kaart met reisroute van Alonso de Ojeda. De reis duurde 83 dagen.

3b. - Onbekendheid van de route

- Hun doel was nieuwe gebieden te ontdekken om zo snel mogelijk rijk te worden.

- De noodzaak van vers drinkwater en voedsel voor een langere tijd.

- Ze waren afhankelijk van de wind.

B1. Er vloeide veel bloed

Het was een bloedige periode

B2. - Chemische energie b.v. in een accu

- elektrische energie m.b.v. een dynamo

- magnetische energie in magneten

- kernenergie door splitsing van de atomen

- energie afkomstig van de zon.

B3. - De reisroute is nu bekend

- Moderne navigatiemiddelen

- Vers water en voedsel is maar voor ± 7 à 10 dagen nodig (denk aan diepvriesvoedsel)

- Ze zijn niet meer afhankelijk van de wind, moderne motoren in de machinekamers en computers zorgen voor een snelle vaart.

Samenvatting

1. De eerste kennismaking met de Spanjaarden veroorzaakte verbijstering (=totale verbazing) en angst bij de Caquetio's. Ze waren vooral bang voor de bovennatuurlijke krachten.

2. Op 9 augustus 1499 voer kapitein Alonso de Ojeda voor het eerst langs de kust van Aruba.

3. Met de komst van de Spanjaarden begon de Historische Periode van Aruba, omdat er toen voor het eerst over Aruba geschreven werd.

We spreken over Historie, als er geschreven berichten zijn.

Over de Pre-historie bezitten we alleen archeologische vondsten.

Bijlage

Energie

uit: V.W.O. boek van V⁶

Energie kan men niet produceren of vernietigen. Er kunnen alleen maar energie-omzettingen plaatsvinden. Energie wordt verdeeld in 2 groepen:

- energie in opgeslagen vorm / (potentiële)
- bewegingsenergie / (kinetische)

Bewegingsenergie zit bijvoorbeeld in stromend en vallend water, wind (stroming van luchtdeeltjes) en hete voorwerpen (snellere beweging van atomen)

We kennen o.a. de volgende soorten potentiële energie:

- chemische energie
 - elektrische energie
 - magnetische energie
 - kernenergie (atoomkernen)
 - energie afkomstig van de zon
-
- Opgeslagen chemische energie zit bijvoorbeeld in een batterij of accu.
 - Opgeslagen elektrische energie zit bijvoorbeeld in een piëzo-kristal (wanneer druk wordt uitgeoefend op zo'n kristal ontstaat er elektriciteit)
 - Opgeslagen magnetische energie zit bijvoorbeeld in magneten.
 - Bruikbare opgeslagen kernenergie zit in de kernen van stoffen zoals uraan en plutonium.

A3a. Zie antwoord-kopieerblad 1: kaart met reisroute van Alonso de Ojeda. De reis duurde 83 dagen.

- 3b. - Onbekendheid van de route
- Hun doel was nieuwe gebieden te ontdekken om zo snel mogelijk rijk te worden.
- De noodzaak van vers drinkwater en voedsel voor een langere tijd.
- Ze waren afhankelijk van de wind.

B1. Er vloeide veel bloed
Het was een bloedige periode

- B2. - Chemische energie b.v. in een accu
- elektrische energie m.b.v. een dynamo
- magnetische energie in magneten
- kernenergie door splitsing van de atomen
- energie afkomstig van de zon.

- B3. - De reisroute is nu bekend
- Moderne navigatiemiddelen
- Vers water en voedsel is maar voor ± 7 à 10 dagen nodig (denk aan diepvriesvoedsel)
- Ze zijn niet meer afhankelijk van de wind, moderne motoren in de machinekamers en computers zorgen voor een snelle vaart.

Samenvatting

1. De eerste kennismaking met de Spanjaarden veroorzaakte verbijstering (=totale verbazing) en angst bij de Caquetio's. Ze waren vooral bang voor de bovennatuurlijke krachten.
2. Op 9 augustus 1499 voer kapitein Alonso de Ojeda voor het eerst langs de kust van Aruba.

3. Met de komst van de Spanjaarden begon de Historische Periode van Aruba, omdat er toen voor het eerst over Aruba geschreven werd.

We spreken over Historie, als er geschreven berichten zijn.

Over de Pre-historie bezitten we alleen archeologische vondsten.

Bijlage

Energie

uit: V.W.O. boek van V⁶

Energie kan men niet produceren of vernietigen. Er kunnen alleen maar energie-omzettingen plaatsvinden. Energie wordt verdeeld in 2 groepen:

- energie in opgeslagen vorm / (potentiële)
- bewegingsenergie / (kinetische)

Bewegingsenergie zit bijvoorbeeld in stromend en vallend water, wind (stroming van luchtdeeltjes) en hete voorwerpen (snellere beweging van atomen)

We kennen o.a. de volgende soorten potentiële energie:

- chemische energie
 - elektrische energie
 - magnetische energie
 - kernenergie (atoomkernen)
 - energie afkomstig van de zon
-
- Opgeslagen chemische energie zit bijvoorbeeld in een batterij of accu.
 - Opgeslagen elektrische energie zit bijvoorbeeld in een piëzo-kristal (wanneer druk wordt uitgeoefend op zo'n kristal ontstaat er elektriciteit)
 - Opgeslagen magnetische energie zit bijvoorbeeld in magneten.
 - Bruikbare opgeslagen kernenergie zit in de kernen van stoffen zoals uraan en plutonium.

Elektriciteitsopwekking

Het opwekken van elektriciteit is een proces waarbij een bepaalde soort energie wordt omgezet in elektrische energie. Dit kan op verschillende manieren plaatsvinden.

1. Chemische energie (brandstof) wordt omgezet in warmte (inwendige) energie bijvoorbeeld door middel van verbranding. Deze energie wordt gebruikt om van water stoom te maken (de watermoleculen hebben hierdoor bewegingsenergie gekregen)
Deze energie wordt omgezet in de bewegingsenergie van een turbine waar als laatst zijn energie wordt omgezet in elektrische energie (elektriciteit).
2. De energie afkomstig van de zon wordt gebruikt om met behulp van zonnecellen elektriciteit op te wekken.
3. Stromend (rivier) en vallend (stuwmeer) water wordt gebruikt om een grote dynamo te laten draaien zodat elektriciteit wordt opgewekt.
4. In plaats van chemische energie (bij 1.) wordt ook kernenergie gebruikt. Bij het uit elkaar vallen van atoomkernen komt veel warmte vrij.
5. Windenergie wordt gebruikt om grote molens te laten draaien. En hierdoor wordt er elektriciteit opgewekt.

Niet alles wat blinkt is van goud...

Doelstellingen:

- De leerlingen kunnen het verschil in uiterlijk tussen de Caquetio's en de Spanjaarden opnoemen.
- De leerlingen kunnen verklaren waarom de Caquetio's Spaans gingen leren.
- De leerlingen kunnen de gevolgen van de komst van de Spanjaarden begrijpen.
- De leerlingen kunnen waardering opbrengen voor de technieken, die de Spanjaarden meebrachten.

Kernbegrippen

- Islas de los Gigantes
- windkracht
- kompas
- kanonnen
- zandloper

Subbegrippen

- ← - baardgroei
- monster op 6 benen
- gebaren
- schietijzers

Lesdelen:

- 1.2 De Spanjaarden zetten voet aan wal
Onze "kleurige" bezoekers
- 1.3 Hoe zagen de Spanjaarden er dan toen uit?
- 1.4 Taal en techniek
- 1.5 Technieken: uitvindingen voor en in de 15de eeuw
Wist je dat?

Beschrijving van de les 2

Deze les bouwt voort op de vorige les. U kunt de les beginnen door de belangrijkste aspecten van de vorige les door de kinderen te laten herhalen eventueel a.d.h. van kern- en subbegrippen. U kunt daarna met de leerlingen de afbeeldingen in het leerlingenboekje bekijken.

De leerlingen kunnen ook b.v. in groepjes over de plaatjes praten en hun mening erover geven. U kunt ze een paar vragen stellen b.v.:

- Vind je dat de afbeelding de aankomst van Alonso de Ojeda mooi weergeeft? Waarom wel/niet?
- Wat vind je van het verschil in uiterlijk tussen een Caquetio en een Spanjaard?

U bespreekt de antwoorden van de groepjes en ordent de gegevens. Eventuele vergissingen worden dan rechtgezet.

Hierna leest u samen met de leerlingen de bijbehorende tekst. Hierbij kunt u weer vooraf verschillende vragen stellen, die de leerlingen na de instructie moeten kunnen beantwoorden.

1. Vergelijk de Caquetio met de Spanjaard:
 - a) verschil in uiterlijke kenmerken
 - b) verschil in kleding
2. Waarom noemden de Spanjaarden Aruba, Bonaire en Curaçao “Islas de los Gigantes?”
3. Waarom noemden de Caquetio’s een ruiter “een monster op zes benen?”
4. Vergelijk de techniek van de Caquetio’s met die van de Spanjaarden. Wat valt op?
5. U kunt ook kiezen voor “peer-teaching” en de leerlingen, in groepjes van 4 verdeeld (2 koppels) de tekst zelf laten lezen en de vragen laten beantwoorden (Denken - delen - uitwisselen).

Hierbij bespreekt U weer de antwoorden, ordent de gegevens en eventueel verklaart u iets nader, wat niet goed of verkeerd begrepen is.

U kunt de leerlingen in eigen woorden de begrippen in hun geschiedeniswoordenlijst laten noteren. Het is belangrijk dat de leerlingen tot een eigen omschrijving van de begrippen komen, omdat ze die dan ook beter zullen onthouden.

Na het wel of niet samen doornemen van de tekst kunnen de leerlingen samen met u dit blok gaan evalueren.

Evaluatie:

Vraag de leerlingen naar de belangrijkste aspecten, die ze in dit blok hebben geleerd en laat ze die noteren.

Hierna kunnen de leerlingen met elkaar vergelijken (denken - delen - uitwisselen).

Vinden ze het samen “zoeken” leuk? Waarom?

Dan vergelijken ze hun gegevens met de “Samenvatting” en vullen deze eventueel aan.

Wat hebben de leerlingen geleerd?

U kunt het blok afsluiten met een toets. De toets kan cognitief van aard zijn, maar zorg voor voldoende afwisseling. Maak gebruik van

- reproductieve en productieve vragen
- meerkeuzenvragen
- invulvragen
- wat - is - juistvragen

(Zie lijst met informatie hierover)

Antwoorden bij de vragen en opdrachten Blok:1 lesdeel 2.

A1 Een Caquetio

- een lendelap
- een schelpensnoer

- een kleurrijke veren hoofdtooi
- een enkelband van veren of van schelpen

Een Spanjaard

- een fluwelen vest
- een overhemd met lange mouwen
- een lange nauwsluitende broek en een korte pofbroek er over heen
- een gouden ketting en ring
- een helm of een hoed met een pluim
- ← - schoenen met platte hakken

A2a. Een Arowakse taal

b. Spaans

- A3 a. - Zeilschepen, kompas, kaarttekening, schrijfkunst, wapens
- zandlopers, klokken, kalenders
- het bewerken van metaal, leer, textiel
- b. Schrijfkunst
- c. Dank zij de schrijfkunst hebben we nu geschreven berichten over Aruba

- B1a. Katoen: van de katoenplant
Linnen: van de vlasplant
Zijde: van de cocon van de zijderups
Wol: van schapen, lama's, alpaca's (in Peru)

- 1b. - polyester
- dacron
- nylon
- viscose

- B2 - Spaans en Engels

- B3 - de robot
- de computer
- radio, t.v., video, fax, internet en e-mail
- cellular

Samenvatting

4. De Spanjaarden waren kleiner dan de Caquetio's. Veel Spanjaarden hadden een snor en een baard, terwijl de Caquetio's geen baard of snor hadden.
De Spanjaarden droegen kleurrijke, Europese kleding en de Caquetio's liepen bijna naakt rond.
5. De Caquetio's spraken een Arowakse taal, maar ze moesten van de Spanjaarden het Spaans

leren. Hiermee begint de vernietiging van de eigen taal en cultuur van de Caquetio's op Aruba.

6. Dankzij de schrijfkunst hebben we nu geschreven berichten over Aruba sinds 1499.
7. De Spanjaarden brachten veel nieuwe technieken mee zoals b.v.
 - zeilschepen, kompas, kaarttekening en schrijfkunst
 - zandloper, klokken en kalenders
 - het bewerken van metaal, leer en textiel

BLOK 2 EUROPA NAAR DE WEST

In dit blok gaat het over de avontuurlijke reizen vanuit Europa naar Amerika. De leerlingen maken kennis met Columbus, die een plan had bedacht om Indië via het westen te bereiken.

OPBOUW BLOK 2

Blok 2 is verdeeld in verschillende onderdelen. U kunt beginnen met een aandachttrichter om na te gaan wat de voorkennis van de leerlingen is. Na de aandachttrichter kan het verhaal worden verteld. In het verhaal maken de leerlingen voor het eerst kennis met Columbus. De aandachttrichter kan weer gebruikt worden als inleiding bij het eerste informatieve deel. In dit deel maken de leerlingen kennis met de zeevaart in de 15-de eeuw en krijgen ze meer te weten over Columbus. Als aandachttrichter voor het tweede deel kan teruggegrepen worden naar de hulp, die Columbus kreeg van de koning en koningin van Spanje. Het tweede deel bestaat uit eerst het informatieve stukje: "De eerste reis naar het westen". Daarna volgt een fictief stukje. Hierin staat beschreven hoe de eerste ontmoeting van de westerlingen met de bemanning van de Spaanse schepen gegaan kon zijn. Om fictief van informatief te onderscheiden is er een ander lettertype gebruikt. Daarna volgen de geschiedkundige feiten in "Columbus ontdekt West-Indië".

Titel	Onderdeel	Functie
1.aardbol, wereldkaart, atlas, kompas	aandachtrichter	voorkennis stimuleren en leerlingen introduceren in het blok
2.Wolwever niet	verhaal	identificeren met Columbus, een Italiaanse jongen
3.De wensdroom van Columbus	informatief deel	informatie verschaffen
4.De ontmoeting tussen twee werelddelen	informatief deel met daarin een stukje fictief verhaal	informatie verschaffen identificeren met de eilandbewoners

Hulpmiddelen:

- tijdbalk
- kaart van het Westelijk halfrond.
- wereldkaart, globe
- kompas, zandloper, kalender indien mogelijk
- bijlage : Christoffel Columbus
- kopieerblad 2
- spel 2

Aandachtrichter

Met behulp van hun atlas kunnen de leerlingen met z'n tweeën de werelddelen opzoeken, aanwijzen en benoemen. De ligging van Spanje, Portugal, Italië en Indië proberen ze ook te vinden. Op de klassikale wereldkaart kunt u nagaan of ze alles gevonden hebben.

WOLWEVER NIET

Inleiding

Dit blok begint ook met een introductieverhaal. Het verhaal over Columbus is niet helemaal verzonnen. Het is verweven rondom geschiedkundige feiten. Bij deze kennismaking met Columbus krijgen de leerlingen de gelegenheid zich met hem te identificeren.

Beschrijving van de les

Het blok opent met een illustratie, die bij de inhoud van het verhaal past. De leerlingen worden gestimuleerd iets te vertellen over de tekening. Dit klasgesprek duurt niet lang. Het verhaal kan met verschillende werkvormen aangeboden worden, zoals:

- u vertelt het verhaal
- klassikaal lezen en beleven
- kringlezen
- voordrachtlezen
- stillezen of voorlezen

Daarna kunt U het verhaal laten navertellen aan de hand van de illustraties. Het verwerken van het verhaal kan op diverse manieren. Hieronder volgen een aantal suggesties.

1. Tekenen: - tekeningen bij het verhaal maken
 - detail uit het verhaal vergroten
2. Dramatiseren: - een bepaald fragment van het verhaal naspelen
 - dialogen uit het verhaal naspelen
 - de belangrijkste gebeurtenissen uitbeelden
 - navertellen

DE WENSDROOM VAN COLUMBUS.

Als aandachtrichter kunt u misschien uitgaan van hetzelfde als voor het verhaal, maar daarbij laten uitleggen wat het verschil is tussen de wereldkaart en de globe.

Doelstellingen:

- De leerlingen kunnen aanduiden, dat Europa in de 15-de eeuw veel handel dreef met Indië.
- De leerlingen kunnen verklaren, waarom de Europeanen met verre zeereizen naar het oosten begonnen.
- De leerlingen kunnen vatbaar zijn voor de grootheid van het plan van Columbus, om via het westen naar Indië te varen.

Kernbegrippen

- handel
- kompas
- karvelen

Subbegrippen

- handelswaren
- karavanen
- Latijn
- continenten

Aanbeveling bij de les:

U zou misschien de leerlingen als extra-opdracht kunnen geven meer informatie te zoeken over de drie karvelen.

Lesdelen:

2.0 Hoe de aarde eruit zag, wisten we niet.

2.1 Columbus, Christoffel

Beschrijving van de les 1

In deze les krijgen de leerlingen te maken met de vroegere zienswijze, dat de aarde plat zou zijn. Zodoende kunnen ze zich beter inbeelden hoe het kwam, dat de zeelui liever dicht bij de kust bleven varen en hoe moeilijk het voor Columbus was zijn plannen te verkopen.

Als inleiding kunt u beginnen met de vraagstelling wat het beste de aarde voorstelt: de wereldkaart of de aardbol. U laat de leerlingen ook uitleggen, waarom ze een bepaald antwoord hebben gekozen. Daarna kunt u laten vertellen in welke eeuw we zijn en dan teruggaan naar de 15-de eeuw. U kunt op de wereldkaart Europa laten aanwijzen. Op het bord kunt u dan opschrijven: Europa in de 15-de eeuw.

Hierna kunt u de leerlingen in groepjes van drie de leestekst laten doornemen. Vooraf kunt u op het bord drie vragen schrijven:

- Waarom bleven de zeelui liever dicht bij de kust varen?
- Wat is een karavaan?
- Waarom ging men toch door met de gevaarlijke reizen naar Indië?

Deze vragen kunnen ze verdelen, voordat ze beginnen. Het is aan te bevelen van tevoren een bepaald aantal minuten hiervoor te geven.

Een groep krijgt, na het lezen en bespreken, de kans hun uitleg te geven (Denken - delen - uitwisselen). Indien er andere aspecten naar voren komen, worden die in een kort klasgesprek besproken.

Op het bord komen dan de kernbegrippen: handel, kompas en de subbegrippen: handelswaren, karavanen.

U kunt het verhaal "Wolwever niet" als link naar de volgende geschiedkundige feiten gebruiken. Samen met de leerlingen kunt u daarna de leestekst doornemen. Afbeelding 7 bespreekt u uitvoerig met de leerlingen. Hieruit vloeit voort de gedachtengang van Columbus om Indië via het westen te bereiken.

Na dit deel kunt u de belangrijkste woorden in de geschiedeniswoordenlijst laten noteren. De leerlingen omschrijven ze met hun eigen woorden.

Als verwerking van de les laat u de leerlingen werken aan de vragen en opdrachten. De antwoorden worden daarna op juistheid gecontroleerd. Dit kan, in duo's of klassikaal gebeuren.

Evaluatie

Door een terugblik te werpen op de les, kunt u in het kort de belangrijkste punten met de leerlingen doornemen en deze zelf laten noteren (Denken -delen - uitwisselen).

Daarna bespreekt U de bevindingen van de leerlingen en U ordent de gegevens op het bord. Is alles goed begrepen? U neemt eventueel steekproeven.

Dan vergelijken ze hun gegevens met de "Samenvatting" en vullen deze eventueel aan. Om te weten wat de leerlingen geleerd hebben, kunt U dit deel met een toets afsluiten. U kunt ook na lesdeel twee een eindtoets maken. De eindtoets kan cognitief van aard zijn, maar U mag voor voldoende

afwisseling zorgen. Maak gebruik van:

- reproductieve en productieve vragen
- meerkeuzenvragen
- invulvragen
- wat- is - juistvragen

(zie de info-bijlage hierover in de handleiding)

Achtergrond-informatie Blok 2 lesdeel 1.

Columbus was lakenwever, maar maakte reeds vroeg zeereizen; hij was zeer geïnteresseerd in de theorieën betreffende de bolvorm van de aarde en overtuigd van de mogelijkheid om via de legendarische eilanden in het westen, Brazil en Antilia, de goudeilanden bij Zipangu en de rijkdommen van het Aziatische vasteland te bereiken. Hij kende o.a. de "Imago Mundi" van kardinaal d'Ailly, een boek waarin deze stelde dat de aarde rond zou zijn. Columbus vestigde zich in 1472 te Lissabon en probeerde via Genua, Venetië, Spanje en Engeland fondsen te krijgen voor zijn expeditie. In 1492 kreeg hij de steun van Isabella van Castilië, bedong het onderkoningschap en 10 procent van de opbrengst van de door hem ontdekte gebieden. Met de reder Pinzon rustte hij te Palos drie schepen uit en koos op 6 september 1492 zee. Vanaf de Kaapverdische eilanden koerste hij in westelijke richting, een zeer noordelijke koers volgend, waardoor hij op 12 oktober op het Bahama-eiland Guanahaní aan land ging. Columbus had een briefje bij zich voor de groot-khan, die hij dacht te ontmoeten. Hij zeilde naar Cuba, die hij beschouwde als het vasteland van Azië, en vertrok vandaar naar Hispaniola (Haïti), waar hij de nederzetting La Navidad stichtte. Op 3 januari 1493 aanvaardde hij de thuisreis. Op de terugreis nam hij slaven mee, die Isabella, na ampel beraad, meende niet te kunnen accepteren. Columbus zelf moest zich verdedigen tegen aantijgingen van administratief wanbeheer, hetgeen hem voorlopig gelukte.

Antwoorden bij de vragen en opdrachten blok 2 lesdeel 1

- A1 a. eigen inbreng
b. eigen inbreng
c. eigen inbreng

- A2 a. Italië
b. Portugal
c. Spanje

- A3 a. N
NW NO
W O
ZW ZO
Z

b. eigen inbreng; "west" wordt oranje gekleurd

- B1 a. Ze wisten niet, dat er nog een ander continent tussen Europa en Indië lag.
b. eigen inbreng : o.a.-omwille van de vooruitgang van wetenschap en techniek
-de drang naar avontuur
-voor meer welvaart

- B2 a. eigen inbreng
b. eigen inbreng

Samenvatting

1. Er werd in de 15-de eeuw veel handel gedreven tussen Europa en Indië.
Men reisde eerst alleen over land.
Later begon men ook met de verre zeereizen naar het oosten.
2. Cristobal Colon, in het Nederlands Christoffel Columbus, werd in 1451 in Genua, Italië, geboren.

Eén van zijn grootse plannen was via het westen een kortere zeeweg naar Indië te vinden.

3. De koning en koningin van Spanje, Ferdinand de Aragón en Isabella de Castilia, gaven Columbus 3 karvelen voor de verre zeereis naar het westen.

De 3 karvelen heetten: Santa Maria, Pinta en Niña.

De ontmoeting tussen twee werelddelen

Doelstellingen:

- De leerlingen kunnen de historische feiten van dit hoofdstuk op de tijdbalk plaatsen.
- De leerlingen kunnen verklaren, waarom Christoffel Columbus zo belangrijk werd voor de geschiedenis van de wereld.
- De leerlingen kunnen Columbus' eerste reisroute naar de West op de kaart aangeven.
- De leerlingen kunnen zich inleven in de belevenissen van de inwoners van de ontdekte eilanden

Kernbegrippen

- Indianen
- Amer-indianen
- historie

Subbegrippen

- bemanning
- route
- onderhandelen
- goud
- De Nieuwe Wereld

Lesdelen:

2.2 Columbus naar het westen

Het eiland Guanahani

2.3 Columbus ontdekt West - Indië

Wist je dat?

Beschrijving van de les 2

Deze les is een vervolg op de vorige les. U kunt de les beginnen door de belangrijkste aspecten van de vorige les door de leerlingen te laten herhalen. U kunt ook de wereldkaart en kompas gebruiken om een leerling het plan van Columbus te laten uitleggen.

Na dit gesprek kunt u samen met de leerlingen de leestekst doornemen. Vooraf kunt u b.v. deze 2 vragen stellen:

- Hoe bepaalden ze hun route?
- Waaraan konden ze zien, dat het land niet ver meer kon zijn?

Bij het volgend stuk vraagt u eerst aan de leerlingen of ze nog weten, waarom dit stukje schuingedrukt is. Vervolgens neemt u samen met de leerlingen dit fictief stukje door. U kunt vooraf de opdracht geven 2 rijtjes te maken:

- Wat deden de vreemdelingen? - Wat deden de eilandbewoners toen?

Het belangrijkste stukje van dit lesgeheel is: Columbus ontdekt West-Indië. Enkele vragen vooraf kunnen zijn:

- Hoe noemden de Spanjaarden de eilandbewoners?
- Hoe werden ze later genoemd?
- Waarover wilden de Spanjaarden onderhandelen?
- Welke eilanden ontdekte Columbus op zijn eerste reis naar het westen?
- Hoeveel reizen maakte Columbus in totaal naar "de West"?
- Op welke reis werd Aruba voor het eerst gezien?

Na elk deel kunt u de vragen kort bespreken.

U laat de leerlingen de belangrijkste woorden in hun geschiedeniswoordenlijst noteren. Het is daarbij aan te raden de omschrijving in eigen woorden te geven.

Het is goed mogelijk de leerlingen in tweetallen de leesteksten met vragen te laten doornemen. "Wist je dat.." kan een presentatie van een leerling zijn, die dit voorbereid heeft.

Als verwerking van de stof maken de leerlingen daarna de vragen en opdrachten. Deze kunnen eerst in check - in - duo's nagekeken worden en waar geen overeenstemming is bereikt, kan dit achteraf klassikaal besproken worden.

Evaluatie

Vraag aan de leerlingen naar de belangrijkste aspecten, die ze in dit blok geleerd hebben en laat ze die noteren. Hierna kunnen de leerlingen met elkaar vergelijken (denken-delen-uitwisselen).

Vinden ze het samen zoeken leuk? Waarom wel / niet?

Dan vergelijken ze hun gegevens weer met de "Samenvatting" en vullen deze eventueel aan.

Wat hebben de leerlingen geleerd?

U kunt het blok afsluiten met een toets. De toets kan cognitief van aard zijn, maar zorg voor voldoende afwisseling. Maak gebruik van:

-reproductieve en productieve vragen

-meerkeuzenvragen

- invulvragen

-wat-is-juistvragen

(zie de info-bijlage hierover in de handleiding)

Achtergrondinformatie Blok 2 les 2

Het vlaggenschip, waarvan Columbus admiraal tevens kapitein was, was de Santa Maria. Het was 35 meter lang (met een gedeeltelijk dek van ruim 20 meter). In tegenstelling tot de meeste karvelen had het 3 masten met vierkante zeilen. De Pinta was sneller, had ook vierkante zeilen maar was half niet zo lang als het vlaggenschip. De Niña was zelfs nog kleiner dan de Pinta en had gewone latijnzeilen. (= driekantenzeilen)

Columbus was ingenomen met zijn kapiteins: Martin Pinzón, kapitein van de Pinta en Vicente, broer van Martin, van de Niña. De broers hadden ook geld gestoken in de onderneming.

Elk schip had geschut aan boord en proviand voor ongeveer zes maanden. Er waren ook wat snuisterijen "voor de handel met de barbaren". Columbus verwachtte waarschijnlijk eerst onontwikkelde eilanden aan te treffen, voordat hij de beschaafde en weelderige Oost bereikte. De tocht naar de Canarische eilanden verliep niet rimpelloos. Drie dagen van windstilte en averij aan de Pinta gaven meer dan een maand vertraging. Toen ze eindelijk weer vertrokken, had de Niña ook vierkante zeilen gekregen om sneller vooruit te komen. De meesten aan boord maakten zich toch

zorgen om het welslagen van de reis. Ze hadden wel geleerd te werken met de zon, de sterren en het kompas, maar weinigen van hen waren ver uit het zicht van land geweest. Columbus dacht, dat Zipangu ruim 1000 zeemijlen van de Canarische eilanden zou liggen. Columbus hield twee logboeken bij: een alleen voor zijn ogen bestemd en een andere voor de bemanning. In zijn eigen logboek hield hij de werkelijke afstanden bij, die meestal lager waren dan die van de bemanning. Dit deed hij opdat de bemanning rustig zou blijven.

Op een gegeven moment ontdekte Columbus dat de kompasnaald meer naar het westen wees (het verschijnsel van het veranderde aardmagnetisme was toen nog onbekend) en vertelde dat dit lag aan de poolster. Er hing op den duur zoveel spanning onder de bemanning, dat er kans was op muiterij. Op 7 oktober liet de admiraal zich wijselijk leiden door de richting van een zwerm vogels en zette koers naar het zuidwesten. Toen ze een paar dagen later rietstengels en drijfhout in het water zagen drijven, wisten ze dat het land nu niet ver meer kon zijn. Op de vroege ochtend van 12 oktober 1492 weerklonk een kanonsalvo vanaf de Pinta. Dit was het afgesproken signaal als men beslist land in zicht had. Columbus dacht in Azië te zijn aangekomen. Hij wist niet, en zou dat ook nimmer weten, dat een heel werelddeel en een andere oceaan hem nog van de Oost scheidden. Op 20 mei 1506 overleed deze ontdekkingsreiziger. In totaal maakte Columbus vier reizen over de Atlantische Oceaan.

Antwoorden bij de vragen en opdrachten blok 2 - lesdeel 2

- A1 a. 1451 e. 12
 b. 1492 f. 1506
 c. 41 g. 55
 d. 15

A2 Zie antwoordblad kopieerblad 2

A3 San Salvador, een van de Bahama-eilanden, Cuba en Hispañola.

A4 Tijdens deze reis voeren ze langs Aruba en werd er over geschreven.

B1 Z.W. - W. - Z.W. - Z.O. - O.

B2 eigen inbreng :- van "La Española" naar Hispañola, misschien naar een mooie Spaanse Dame. La Española werd later "Hispannola".
 - verdeeld in Haïti en de Dominicaanse Republiek (República Dominicana)

Samenvatting

4. Op 12 oktober 1492 kwamen de eerste Spanjaarden in de West aan land.
 Het eiland noemden ze San Salvador.
 Columbus dacht, dat hij in Indië aangekomen was. Hij noemde de eilandbewoners daarom Indianen.
5. Columbus ontdekte op zijn eerste reis naar het westen de eilanden: San Salvador, Cuba en Hispañola.
 Door deze reis wees Columbus de Europeanen de weg naar het nieuwe werelddeel Amerika.

6. De bewoners van het nieuwe werelddeel Amerika werden Indianen genoemd. Tegenwoordig noemen we hen ook Amer-indianen.

7. Op 9 augustus 1499 werd Aruba voor het eerst door de Spanjaarden gezien. Omdat er toen over het eiland geschreven werd, was dat het begin van de historie van Aruba.

BIJLAGE

Deel 3 - Blok 2

COLUMBUS CHRISTOFFEL,

Zijn echte naam was Cristoforo Colombo, in het Spaans Cristobal Colón,

Hij was een Italiaanse ontdekkingsreiziger.

Men weet weinig over het begin van zijn leven. Volgens het verhaal van zijn zoon Hernando, waarvan een Italiaanse vertaling uit 1571 bestaat, zou Columbus, de zoon van een wever, op 14-jarige leeftijd zeeman geworden zijn, meer dan 20 jaar hebben gevaren en al vroeg in contact zijn gekomen met de Florentijnse astronoom Toscanelli. Na omstreeks 1480 te zijn gehuwd met de dochter van de Portugese zeevaarder Perestrello, zou hij diens papieren, kaarten en opmerkingen hebben geërfd.

Een reis naar de noordelijke zeeën, naar IJsland en een andere naar Guinea zouden hem ertoe hebben gebracht (ca. 1483 - 1485) tot de " grote reis" te besluiten, hierbij gebruikmakend van gegevens uit verschillende bronnen en misschien ook van de aantekeningen van Marco Polo. Deze grote reis leidde tot de ontdekking van Amerika, de grote Nieuwe Wereld. .

Sommigen twifelen aan deze versie en houden zich liever aan de archiefstukken. Volgens deze documenten zou Columbus nog op 22-jarige leeftijd wever te Savona zijn geweest, in 1472-1473 dus.

A.Hij zou in 1476 in Portugal zijn aangekomen en daar na 1477 zijn gehuwd. Daar zou hij enig wetenschappelijk onderricht hebben ontvangen en daarna enkele zeereizen hebben gemaakt.

Nooit zou hij de reis die hem vereeuwigd heeft, hebben overwogen.

B.Bartholomeo. de las Casas zegt het nadrukkelijk; Columbus heeft kaarten en geheimen geërfd van een zeevaarder wiens naam hij verzwegen en die hij stervende had opgenomen in zijn huis op het eiland Madeira; later heeft hij de juistheid van de beweringen en van de kaarten van die zeeman geverifieerd en Toscanelli zou geen rol gespeeld hebben bij het plan van de reis van 1492. Andere hypothesen werden voorgesteld in ontelbare publicaties omtrent de afstamming en de jeugd van Columbus. Men heeft zelfs beweerd dat hij een Gallicische of Catalaanse jood zou zijn geweest; men heeft ook gezegd dat hij geen wever was noch een gelegheidszeeman, maar een zeeover met veel ervaring.

Zeker is dat Columbus gedurende een tiental jaren tevergeefs trachtte vorsten voor zijn plan te interesseren. Eerst Johan II van Portugal, die, naar men zegt, getracht heeft hem zijn geheim te ontfutselen; vervolgens de vorsten van Spanje. Na de val van Granada in 1492 besteedde Isabella van Castilië eindelijk aandacht aan het plan. Het katholieke hof stond hem toe samen met der gebroeders Pinzón, reders te Palos, een vloot van drie karvelen te vormen: de Santa Maria, de Pinta en de Niña, en hij zou de titel van vice-koning en gouverneur- generaal krijgen over alle gebieden die hij zou ontdekken. Hij vertrok op 3 augustus 1492 uit Palos, deed de Canarische eilanden aan, stak de Sargassozee over en bereikte vervolgens, steeds naar het westen drijvend op de Atlantische stroming, in de nacht van 11 op 12 oktober een land dat hij San Salvador noemde, dat men identificeerde met het eiland Watling van de Bahama-eilanden. Nog meer vaar het westen zeilend, bereikte hij de Grote Antillen en ontdekte Cuba en Haïti. Hij liet op dit laatste eiland, dat hij Hispaniola noemde, een garnizoen achter en keerde naar Spanje terug.

Bij zijn aankomst in Palos op 15 maart 1493 werd Columbus enthousiast door de Spanjaarden ontvangen, immers "hij schonk aan Castilië en León een nieuwe wereld"; de katholieke vorsten bevestigden zijn privileges en zijn titel van admiraal en vice-koning. Opnieuw vertrok hij naar de Nieuwe Wereld, deze keer met zeventien schepen. Gedurende deze reis, die bijna drie jaar duurde (sept. 1493 - juni 1496), ontdekte hij Dominica, Guadeloupe, Puerto Rico, Jamaica en de zuidwestkust van Cuba. Maar er werd toen reeds gevochten tussen Spanjaarden en Indianen. Tijdens de derde reis van de grote ontdekker namen de vijandelijkheden nog toe; hij zeilde langs de kust van de Orinoco en bezocht voor het eerst de eilanden Trinidad, Tobago en Granada (1498 - 1500). Columbus trachtte de inboorlingen tegen de Spanjaarden in bescherming te nemen en raakte daardoor zelf in moeilijkheden. Francisco de Bobadilla zette hem af en liet hem in de boeien slaan; terug in Spanje viel hij in ongenade bij koning Ferdinand. Niettemin werd hem in 1502 toegestaan opnieuw te vertrekken. Op deze vierde reis, die tot 1504 heeft geduurd, ontdekte hij verder de Antillen en doorvorste de kusten van Midden-Amerika, vanaf Honduras tot aan de golf van Darién. Twee jaar later stierf hij arm en verlaten, in de mening Aziatisch -Indië te hebben bereikt. Bij zijn dood liet Columbus twee zonen: Diego en Hernando.

Blok 3 Van vrijman tot slaaf

In dit hoofdstuk staan Columbus'reizen naar de nieuwe wereld centraal.

De leerlingen zullen de interessante reizen van Columbus volgen, maar ze zullen ook kennis maken met een minder prettig aspect: die van het praktisch totaal vernietigen van de identiteit en cultuur van de toenmalige bewoners die later de naam 'Indianen' kregen.

Een uitleg hierover en een verklaring over de naam Amerika zal dan aan de orde komen.

Opbouw blok 3

Het blok wordt verdeeld in drie onderdelen, die in de logische volgorde behandeld moeten worden.

Bij elk blok wordt er een suggestie gegeven voor een aandachtstrichter; deze kan vooraf gaan aan het verhaal of een ander onderdeel. U kunt de aandachtstrichter en het verhaal in één les doen.

Lesdeel 2

Lesdeel 2 kunt u d.m.v. peer-teaching laten doen. De leerlingen doorlopen de informatieve delen in groepjes. Deze groepjes krijgen een aantal vragen die ze moeten doornemen. De mogelijke vragen staan bij de lesbeschrijving 2. Ze vormen een hulp bij de informatieve delen. Elk onderdeel kan een les beslaan, maar in een les kunnen ook meerdere onderdelen worden gecombineerd.

De aandachtstrichter kan weer gebruikt worden als inleiding bij het eerste informatieve deel.

Titel	Onderdeel	Functie
1. Wereldkaart	aandachtstrichter	voorkennis stimuleren en ll. introduceren in het blok
2. De taal van de pastoor	verhaal	identificeren met de toenmalige bewoners
3. De reizen naar West-Indië	informatief deel	informatie verschaffen
4. Zij kwamen ook naar de West	informatief deel	informatie verschaffen
5. Arubaanse slaven	informatief deel	informatie verschaffen

Hulpmiddelen

- tijdbalk
- wereldkaart
- kaart van het Caribisch gebied
- atlas
- globe
- video band: "Amistad" van Steven Spielberg
- kopieerblad 3
- schaar / lijm
- spel 3
- bijlage 3 : de Benedenwindse Eilanden: Spaanse Periode en Slaverij uit de Encyclopedie van de Nederlandse Antillen

Aandachtrichter: De wereldkaart

Met behulp van de wereldkaart gaat een leerling de route van de eerste reis van Columbus aanwijzen en de landen die aan die route liggen, benoemen.

Dezelfde route wordt met de leerlingen besproken maar nu met het gebruik van moderne vervoermiddelen.

Op het bord komen bepaalde trefwoorden zoals: duur van de reis, de verschillende vervoermiddelen die aan te pas kunnen komen, comfort, navigatie-instrumenten etc.

Maar ook de taal van de landen en eilanden die aan de route liggen, kunnen ter sprake komen.

De term **kolonisatie** wordt een deel van het klasgesprek.

Op het bord komt de volgende uitleg:

"kolonisatie is wanneer men in naam van het moederland , meestal overzeese gebieden, in bezit neemt en bestuurt zonder participatie van de oorspronkelijke bewoners".

Van vrijman tot slaaf

Inleiding

Zoals reeds gezegd is, opent elk blok van de methode met een fictief introductieverhaal. Bij dit blok ook.

In dit verhaal wordt een relatie gelegd met de situatie van de Indianen en de harde werkelijkheid van de komst van de Spanjaarden en de gevolgen hiervan. Steeds is geprobeerd om de tijdsfeer van die periode weer te geven. Via dit verhaal krijgen de leerlingen ook de kans om zich met één of meer van de hoofdpersonen te identificeren.

Beschrijving van de les

U herhaalt in het kort hoofdstuk 2: "Europa naar de West". U kunt dit doen door bijvoorbeeld vragen te stellen over Christoffel Columbus.

Bijvoorbeeld:

- Wie was Christoffel?
- Waarom betekent hij zoveel voor de wereldgeschiedenis?
- Welke grote fout heeft hij gemaakt?

Het blok begint met een illustratie die gelijk de sfeer weergeeft van het verhaal: een

confrontatie tussen de taal die de bewoners spreken en de taal die hun opgelegd wordt door de vreemdelingen, de Spanjaarden. Maar het is niet alleen een kwestie van taal, het is ook het opleggen van hun tradities, dus van hun cultuur. U kunt dit verhaal boeiend vertellen." De taal van de pastoor": De hoofdpersoon Kibaima is triest door de spanning in hun gezin: een zorgelijke moeder, een kribbige broer, een boze vader. Zijzelf ging gauw wat Spaanse woordjes herhalen. Was de pastoor de boosdoener? Moesten ze voor hem bang zijn?

Bij het verhaal kunt u kiezen voor verschillende werkvormen. Bijvoorbeeld:

- u vertelt het verhaal
- klassikaal lezen en beleven
- kring lezen
- stillezen of voorlezen

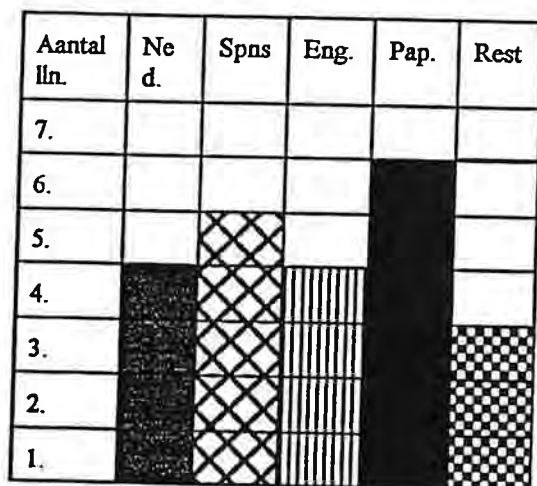
Voor het verwerken van het verhaal kunt U kiezen uit een van de volgende suggesties:

1. Tekenen: Opdrachten zoals: Teken Columbus toen hij aan wal ging op een van de eilanden.

Vanuit de klassensituatie:

2. Grafiek: - breng in grafiek de verschillende:
 - talen die thuis gesproken worden,
 - godsdiensten
 - vervoermiddelen

Voorbeeld van zo 'n grafiek:

3. Forum: twee partijen: Eén is pro de komst van Columbus
 Eén is contra de komst van Columbus

4. Discussie: Waarom namen de Spanjaarden paarden, koeien varkens en kippen mee?
 De antwoorden worden ter discussie voorgelegd.

De reizen naar West - Indië

Doelstellingen

- De leerlingen kunnen uitleggen waarom de Caquetio's op Aruba gedwongen werden om de Spaanse taal te spreken.
- De leerlingen kunnen de naam "Indianen" verklaren.
- De leerlingen kunnen drie redenen opnoemen voor de trek uit Europa naar het westen.
- De leerlingen kunnen de huisdieren, die de Spanjaarden meenamen, opnoemen.
- De leerlingen kunnen uitleggen dat een verandering in de vaaroute een historische daad voor Aruba ten gevolge had.

Kernbegrippen

- Guanahaní
- Nieuwe Wereld
- Indianen
- Alonso de Ojeda

Subbegrippen

- edelstenen en metalen
- vreemde boomsoorten
- Japan

Lesdelen:

- 3.0 het land van de Indianen
- 3.1 De tweede en derde reis van Columbus
- 3.2 De derde reis

Beschrijving van de les 1

In deze les krijgen de leerlingen informatie over de drie reizen van Columbus. U kunt de eerste reis van Columbus herhalen aan de hand van vragen, zoals:

1. Waarom noemde hij het eiland San Salvador?
2. Wat betekent Salvador in het Spaans?
3. Hoe heet het eiland nu? En waar ligt het?
4. Wat betekent een eiland in naam van de koning in bezit nemen?
5. Wat nam Columbus allemaal mee naar Spanje?
6. Waarom wilden veel Europeanen naar de West?
7. Wat was het verschil tussen de eerste en tweede reis voor wat betreft schepen en bemanning?
8. Wat voor dieren nam Columbus allemaal mee? Waarom denk je?
9. Waarom bleef Columbus naar Japan uitkijken?
10. Wat weet je over de splitsing in de vaaroute bij de kust van Venezuela?

Tijdens dit blok worden de leerlingen met de harde werkelijkheid geconfronteerd: nl. dat de Spaanse kolonisten meer kwaads dan goeds hebben verricht, vooral wat taal en cultuur betreft. Niet alleen hebben ze al het materiële (zoals goud en zilver) gestolen maar de cultuur van een volk hebben ze verwoest, vernietigd of bewust laten verdwijnen.

Evaluatie

U kunt aan de leerlingen vragen naar de belangrijkste aspecten die ze in deze les hebben geleerd. U laat ze deze ook noteren. Hierna kunnen de leerlingen met elkaar vergelijken wat

ze opgeschreven hebben (denken - delen - uitwisselen). U schrijft ze op het bord en u ordent alles. Is alles goed begrepen? U mag steekproeven nemen. Eventueel aanvullen uit de samenvatting. In hun geschiedeniswoordenlijst schrijven ze de kernbegrippen met uitleg op.

Antwoorden bij de vragen en opdrachten van blok 3 lesdeel 1

- A1.a
 - Amerika
 - Indianen
 - Islas Inútiles / Islas de los Gigantes
 - Hispaniola
- b.
 - naar de kaartentekenaar, Amerigo Verspucci
 - Columbus dacht dat hij in Indië was aangekomen
 - er werd geen goud gevonden
 - naar het mooie Spanje

- A2.a. Paarden, koeien, varkens en kippen
- b. Als voedsel en transport

- A3.a. Japan
- b. Zipangu

- B1.a. Missionarissen
- b. Eigen inbreng

- B2.a. Eigen inbreng
- b. Eigen inbreng
- c. Eigen inbreng

- B3.a. De grotten waren heilige plaatsen en hier werd er gebeden en werden er offers opgedragen b.v. voor regen en voor een goede jacht.
- b. In kerken

Samenvatting:

1. Columbus dacht, dat hij in Indië terecht was gekomen. Daarom noemde hij de inwoners van het Nieuwe Werelddeel "Indianen". Dit werelddeel was rijk aan edelstenen en metalen.
Ook waren er veel vreemde boomsoorten, planten en dieren.
2. Veel mensen uit Europa trokken naar het westen om er snel rijk te worden. Enkele gingen er naartoe om de Indiaanse "natuurmens" tot het Christendom te bekeren. Dat wilden de Paus van Rome en de koning en koningin van Spanje.

Zij kwamen ook naar de West

Doelstellingen

- De leerlingen kunnen de benaming 'Islas Inútiles' verklaren.
- De leerlingen kunnen aanduiden hoe Aruba vóór en na de komst van de Spanjaarden bestuurd werd.
- De leerlingen kunnen de naam "Amerika" verklaren.
- De leerlingen kunnen begrip tonen voor de komst van de Spaanse priesters.
- De leerlingen de Spaanse maatschappij uiteenzetten.
- De leerlingen kunnen de harde realiteit van de Arubaanse slaven aanduiden.

Kernbegrippen

- Islas Inútiles
- Amerigo Vespucci
- Amerika
- bekeren
- maatschappijen
- kolonisten
- martelen
- uitroeien

Subbegrippen

- gif
- documenten
- kaarten
- Christen
- adel
- gouverneur

Lesdelen:

- 3.3 Alonso de Ojeda
- 3.4 Amerigo Vespucci
- 3.5 Spaanse missionarissen
- 3.6 De Spaanse maatschappij
- 3.7 De Caquetio-samenleving

Beschrijving van de les 2

In deze les komen aan de orde:

Alonso de Ojeda, Amerigo Vespucci, Spaanse Priesters, de Spaanse maatschappij, de Caquetio-samenleving op Aruba, de indieros en de Arubaanse slaven op Hispaniola. U kunt de les beginnen door de belangrijkste aspecten van de vorige les door de kinderen te laten herhalen. U kunt ook het deel van Alonso de Ojeda (blok 1) als herhaling beschouwen. Amerigo Vespucci is nieuwe stof.

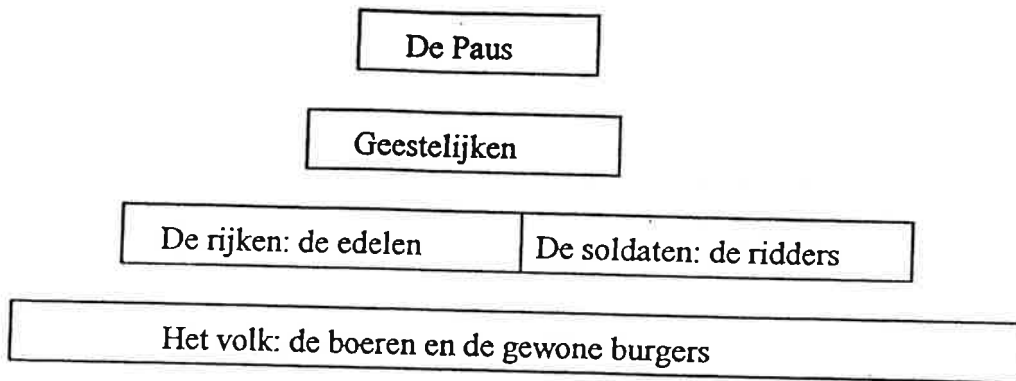
wat ze opgeschreven hebben. (denken - delen - uitwisselen). Uit iedere groep komt iemand aan de klas vertellen wat hij / zij gelezen heeft. U kunt er uitleg bij geven wanneer iets niet begrepen is. Denk aan de geschiedeniswoordenlijst.

Evaluatie

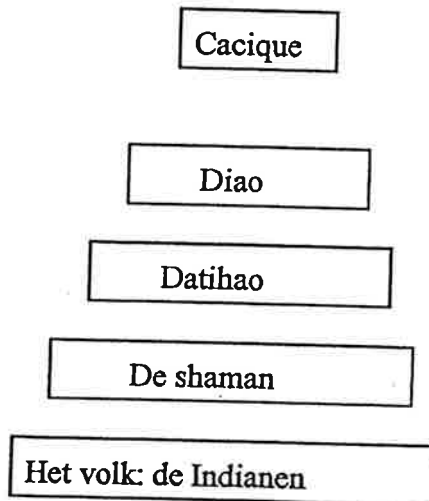
Hierbij schrijven alle leerlingen de belangrijkste dingen op, die ze geleerd hebben. U ordent alles op het bord en vult eventueel aan uit de samenvatting. .

Wat vonden ze van hun eigen samenwerking?

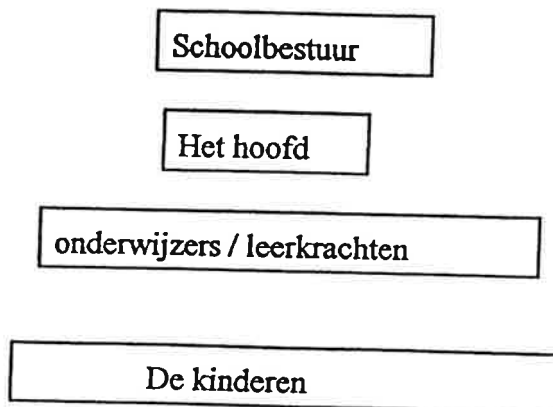
De Spaanse samenleving

De Caquetio samenleving

De schoolse samenleving

Arubaanse slaven

Doelstellingen

- De leerlingen kunnen de betekenis van het woord "slaaf" uitleggen.
- De leerlingen kunnen de indeling van de Indiaanse slaven opnoemen.
- De leerlingen kunnen de aanwezigheid van de Spaanse "indieros" verklaren.
- De leerlingen kunnen de gevolgen van de slavernij voor de Arubaanse geschiedenis aanduiden.

Kernbegrippen:

- slaaf
- indieros
- Hispaniola
- zwaar werk
- Europese ziektes
- uitsterven

Subbegrippen:

- slavernij
- rode slaven
- soorten slaven
- slavenbestaan

Lesdelen:

- 3.8 De Indianen werden slaaf
- 3.9 Indieros
- 3.10 Arubaanse slaven op Hispaniola
- Wist je dat...

Beschrijving van de les: 3

U kunt de vorige les herhalen door vragen te stellen over het schema van de Caquetio-samenleving na de komst van de Spanjaarden. Misschien kan een leerling het schema op het bord maken en het toelichten. Als inleiding op de nieuwe les kunt U een woordveld van het woord "slaaf" op het bord laten ontstaan. U noteert de inbreng van de leerlingen in kernwoorden om het woord "slaaf", dat U hebt geschreven.

Daarna neemt U samen met de leerlingen. "De indianen werden slaaf" door. Als dit stukje besproken is, vraagt U de leerlingen hun boek dicht te doen. Er volgt nu een fictief verhaal. U kunt proberen de leerlingen in de sfeer van een Caquetio-dorpje van vroeger ongeveer 500 jaar geleden, te brengen. U kunt b.v. zeggen: "We doen nu allemaal even onze ogen dicht. Stel je voor, dat je leeft in de tijd van de Caquetio's. Je woont in het dorpje van Tanki Flip. Het is ochtend. Je ligt nog wat lui in je hangmat. Je hoort stemmen van de grote mensen. In de verte hoor je de vogels fluiten. Hè, het ruikt lekker naar een verse regenbui... de wind waait als een zachte koele bries...Doe je ogen open en luister wat er gebeurt. "Nu vertelt u het verhaal:"Angst en verdriet in het dorp". Na afloop laat u de leerlingen vragen stellen en/of vertellen hoe ze het verhaal ervaren hebben.

Nu vertelt U, dat het misschien op zo'n manier gebeurd kon zijn. De geschiedkundige feiten in "Indieros" en "De Arubaanse slaven op Hispaniola" neemt U samen met de leerlingen door. Op het eind van de bespreking kunt u een 1-minuut stilte inlassen als eerbetoon aan de Indiaanse volkeren die uitgeroeid zijn.

Evaluatie

U laat de leerlingen vervolgens de vragen en opdrachten in duo's maken. Indien er vragen zijn, die besproken moeten worden, doet u dit. Een leerling kan "Wist je dat" voordragen. De leerlingen maken een geschiedeniswoordenlijst met uitleg. Daarna geven ze een *korte* samenvatting van de les in eigen woorden. Eventueel vult u deze aan met de samenvatting uit het boek. U evalueert de hele les door een toets met reproductieve en productieve vragen, meerkeuzenvragen en waar / niet -waar-vragen. (zie bijlage)
Ook de eigen samenwerking van de leerlingen kunt U laten evalueren.

VRAGEN EN OPDRACHTEN BLOK 3 LESDEEL 3

- A1
- a. Nee
 - b. Ja
 - c. Nee
 - d. Nee
 - e. Ja
 - f. Ja
- A2
- a. In 1515
 - b. Diego Salazar
 - c. Als slaven
 - d. Hispaniola
 - e. Ze werden: huisslaaf, mijnslaaf parelduikerslaaf of landbouwslaaf op Hispaniola.
- A3
- a. Filipijnen, Peru, Santo Domingo, Colombia, Venezuela, Haïti en Jamaica.
 - b. Hotels, in de bouw, in restaurants en als werksters.
- B1a.
- Pseudoniem is een schuilnaam: "Mighty Talent": Claudius Philips
- b.
- b.v. een artiestennaam "Tattoo" voor Richard Quant
- B2
Mozart	a.	- componist
Rembrandt		- schilder
Leonardo da Vinci		- beeldhouwer, natuurkundige
James Watt		- uitvinder
Bill Gates		- computer programma - Windows
- b. Eigen inbreng
- B3
Caquetio-vrouw	Hedendaagse vrouw
moeder zijn	moeder zijn
gewassen verbouwen	naar de supermarkt gaan
kinderen opvoeden	kinderen opvoeden en naar school brengen
aardewerk potten maken	in de winkel huishoudelijke artikelen kopen
vee slachten en eten koken	bij de slagerij vlees kopen en maaltijden

maïs en sorghem
(maishi rabu) malen en
cassavebrood maken

klaarmaken

kant en klare maismeel kopen
brood en andere meelproducten kopen

Samenvatting:

6. Koningin Isabella gaf de Spanjaarden toestemming om de “wilde Indianen” gevangen te nemen. Een groep Spaanse indios kwam onder leiding van Diego Salazar in 1515 naar Aruba. Ze haalden het eiland bijna leeg en brachten de mannen als slaaf naar Hispaniola.
Op deze manier kwam er een einde aan de Caquetio- samenleving op Aruba.
7. De Indiaanse slaven kregen werk als:
 - a. huisslaaf
 - b. mijnslaaf
 - c. landbouwslaaf
 - d. parelduikerslaaf

Bijlage Slavernij

Vijfduizend jaar geleden lieten de Soemeriërs in Mesopotamië hun gevangenen als slaven op het land werken. Zij hadden geen rechten en werden als het bezit van hun meesters beschouwd. In de antieke wereld was de slavernij op haar hoogtepunt in het Griekse en Romeinse rijk. In de 19e eeuw werden er anti-slavernijbewegingen opgericht. Omstreeks 1850 werd de slavernij in het Britse rijk en in de VS afgeschaft. Pas in 1863 was dit ook in Nederland het geval.

Romeinse Slaven

De meeste rijke Romeinse burgers hadden slaven. Sommige slaven maakten deel uit van de familie, anderen werden heel slecht behandeld. Soms verdedigden zij hun vrijheid door trouw aan hun meester.

Driehoekshandel

De Britse slavenhandel, en ook de Hollandse, was een zgn. driehoekshandel. Schepen verlieten de Britse havens met goederen zoals wapens en textiel. Handelaren ruilden deze goederen aan de westkust van Afrika tegen slaven. De slavenscheperen brachten hun lading dan naar Amerika en het Caribische gebied. Hier had men de slaven nodig op de plantages en dus werden ze geruild tegen suiker, rum en stroop. De schepen gingen dan terug naar Groot-Brittannië en Nederland en verkochten hun lading daar tegen enorme winst.

Slavenopstanden

Veel Afrikanen vochten tegen de slavernij. In 1791 begon een van de meest beroemde opstanden in Haïti, een Franse kolonie. De slaaf Toussaint l'Ouverture voerde een slavenleger aan tegen de Franse soldaten. De opstand duurde 13 jaar. L'Ouverture werd gevangen genomen en stierf in 1803 in de gevangenis. Haïti werd in 1804 onafhankelijk en werd de eerste zwarte republiek.

Slavenscheperen.

Slavenhandelaren stouwen hun schepen vol met Afrikanen. Zij namen de zogeheten middenroute over de Atlantische Oceaan. De slaven werden geketend en zaten meestal benedendeks. Onderweg stierven er duizenden, naakt en ondervoed.

Slavenmarkt

Als de slaven eenmaal in de Verenigde Staten waren aangekomen, werden ze verkocht op de slavenmarkt. Hier werden ze verhandeld. Families werden soms uiteengerukt en apart aan plantage-eigenaren verkocht. De slaven werkten op katoen-, suiker- en tabaksplantages. Velen werden slecht behandeld. Slaven die probeerden te vluchten werden met de zweep gestraft. De belangrijkste slavenmarkt voor het Caribisch Gebied was op Curaçao.

BIJLAGE

Benedenwindse eilanden. Spaanse periode

Uit: De Encyclopedie van de Nederlandse Antillen

Ontdekking

Bonaire, Curaçao en waarschijnlijk Aruba werden eind juni 1499 ontdekt door Alonso de Ojeda, die in mei van dat jaar als bevelhebber van een klein eskader (drie of vier schepen) vanuit Santa Maria in Spanje naar het Caribische gebied vertrok. Als 'piloto' vergezelden hem Amerigo Vespucci en de ervaren cartograaf Juan de la Cosa, die de eerste kaart van het Caribisch gebied vervaardigde. Een derde bekende metgezel op deze expeditie was Bartolomé Roldán, die Columbus op zijn derde tocht had vergezeld en daardoor enigszins bekend was met de Tierra Firme. Vanwege de grote lengte van de Indiaanse bewoners werden deze eilanden 'Islas de los Gigantes' (eilanden der reuzen) genoemd. De Spanjaarden, die op Curaçao een halve mijl landinwaarts trokken, kwamen toen in een Indiaans dorp waar de inboorlingen stukjes goud in oren en neus droegen. Zij namen de Indianen het goud niet af; zelfs brazilhout, dat daar toen in overvloed groeide, werd niet gekapt. Van Curaçao zeilde Ojeda vervolgens verder langs de Venezolaanse kust en stak ter hoogte van de Golf van Maracaibo of wat meer westelijk over naar Hispaniola, waar hij in September van hetzelfde jaar aankwam. De kaart door Ojeda van deze reis geschetst, werd het uitgangspunt voor de bekende kaart die door Juan de la Cosa van deze streken is vervaardigd.

Naam

Veel is geschreven over de naam die deze drie eilanden weldra droegen. Voor Curaçao werden o.a. de volgende oplossingen aan de hand gedaan: corosol naar zuurzak, een vrucht die op Curaçao voorkomt; corouaçu of grote plantage, zwarte berg of hoge berg; curacan, dat een Caribische verbinding van langwerpige en machtige zou zijn, corazón naar het Spaanse woord dat hart betekent of het Portugese woord voor hart coração. Voor Aruba is misschien het indiaanse woord oruba, dat welgelegen betekent - nl. ten opzichte van de vastelandskust - een waarschijnlijke oplossing; andere suggesties zijn oraoubao of schelpeneiland en oirabae, dat metgezel - nl. van Curaçoa - betekent. Bonaire wordt verondersteld te zijn afgeleid van het Caribische banare. Waarschijnlijk betekent het 'laag eiland' terwijl natuurlijk een simpele oplossing - goede lucht - ook aannemelijk lijkt. Het eiland Klein-Curaçao werd door de indianen waarschijnlijk Adicora genoemd; de Spanjaarden noemden het in 1634 Nicula. Later kwam de naam Curaçao chico of Klein-Curaçao in gebruik.

Bevolking

Veel heeft de ontdekking van deze Benedenwindse Eilanden voor de Spanjaarden niet betekend. Zijn waren de islas adyacentes, eilanden behorende tot of liggende bij de vastelandskust en in tegenstelling tot een eiland als Margarita werden er geen goud of parels gevonden. Hoe groot het aantal bewoners van de gezamenlijke eilanden op het tijdstip der ontdekking was, is niet bekend; op Curaçao waren er verscheidene dorpen - misschien wel vijftien - waarvan twee aan de westpunt bij de berg St. Christoffel, twee bij St. Kruis (Santa Cruz) waar de cacique of opperhoofd resideerde, één bij Santa Marta, twee bij San Juan en voorts één bij St. Marie, St. Michiel, St. Ana, Asención, Hato en bij waterputten Caraotabo (misschien Maripompún), Chincorro (de oostelijk rand van het Schottegat) en Santa Barbara. De Indianen beschikten over vele kano's of piraguas, uitgeholde boomstammen, waarme-

de zij visten en schilpadden of zeerobben vingen. Ook dreven zij handel met stamgenoten op het vasteland in Cumaná, Coco en andere plaatsen. Ojeda, die als gouverneur van Coquibocoa (Tierra Firme) misschien ook jurisdictie verkreeg over de islas adyacentes Aruba, Curaçao en Bonaire - hoewel deze eilanden noch term *islas adyacentes* in de benoemingsdecreten van 8 en 10 juni 1501, ondertekend door de Katholieke Koningen, voorkomen - heeft deze na zijn ontdekkingsbezoek niet meer bezocht. Het ontbreken van een gevestigd Spaans bestuur werd noodlottig voor de bevolking. De grote sterfte onder de indiaanse bevolking van Hispañola - veroorzaakt door de wrede behandeling en de geringe weerstand tegen Europese ziekten door nijpend tekort aan arbeidskrachten, waarin de sinds 1505 geïmporteerde negerslaven niet onmiddellijk voorzagen. In 1513 was dit tekort zo schreeuwend, dat Ferdinand - Isabella was inmiddels gestorven - Don Diego Colón, de zoon van Columbus, verlof gaf om Aruba, Curaçao en Bonaire tot onnutte eilanden - islas inútiles - te verklaren, wat o.a. inhield dat officieel werd vastgelegd dat daar geen goud of parels werden gevonden en dat deze eilanden werden vrijgegeven als jachtterrein aan de beruchte indios of indianenjagers, ondanks het feit dat het hier om vredelievende Caquetío's betrof.

Met die verklaring als vrijbrief werd reeds in 1515 de gehele valide bevolking - 2000 zielen - met Spaanse schepen naar Hispañola vervoerd. De rest werd of omgebracht of was waarschijnlijk waardeloos als werkkraft. De ontvolking van deze eilanden kwam tot een eind met de benoeming in 1526 van Juan de Ampués tot factor. Gedurende zijn verblijf op Hispañola had Ampués kennis gemaakt met de Caquetíos die van Curaçaose Eilanden waren weggevoerd; hij trachtte naast anderen zoveel mogelijk van de oude bevolking terug te brengen. Hoeveel personen hij terugbracht, is niet met zekerheid bekend; misschien voor de drie eilanden samen tweehonderd. De ontvolking was op Curaçao erger dan op de andere twee eilanden: omstreeks 1525 man aangetroffen, terwijl op Curaçao, na 1520 met veel moeite een dozijn indianen kon worden gevangen, waard om naar Hispañola te worden verscheept.

Als compensatie voor deze drastische ontvolking kan worden gewezen op Ampués' poging tot herbevolking en op het feit dat de Spanjaarden vee van Europese oorsprong invoerden: schapen, geiten en paarden. Als factor van Curaçao legde Ampués spoedig contact met de Caquetio-Indianen van de Tierra Firme. De stad Santa Ana de Coco, of kortweg Coco genoemd, werd door hem gesticht nadat hij zijn schoonzoon Lázaro Bejarano was nagereisd. Terug op Curaçao, verbleef hij daar niet al te lang. Na een mayor domo over het vee te hebben aangesteld, keerde hij terug naar Hispañola. Het is waarschijnlijk, dat er ook een leek werd achtergelaten belast met de zielenzorg van de gevestigde Indianen. Na een mogelijk bezoek aan Curaçao in 1528 of 1529 - misschien met de bedoeling gewapende tegenstand te bieden aan het door het bankiershuis Ehniger en Sailer (later het huis Welser) overgenomen bestuur van de provincie Venezuela - stak Ampués weer over naar de Tierra Firme, maar werd er door Ambrosius Ehniger, de nieuwe Duitse gouverneur, uitgezet. Uit een later proces dat Ampués de Duitser aandeed, komen alleen klachten naar voren, dat het de Spaanse factor niet werd toegestaan brazilhout te kappen. In 1533 stierf Juan de Ampués op Hispañola. Hij werd opgevolgd door zijn schoonzoon Lázaro Bejarano, een erudiet en bekend Erasmuskenner. Voor de Spanjaarden bleven de eilanden onbelangrijk: islas inútiles. Enkele bestuursambtenaren met de titels justicia mayor en mayor domo, aangevuld met een klerk en waarschijnlijk een lekebroeder, zullen met hun gezinnen de Spaanse bevolking van deze eilanden hebben uitgemaakt. De Indianen bleven onder het onmiddellijke toezicht van hun

cacique, aan wie door de Spanjaarden met het doopsel, steeds een Spaanse naam gegeven werd. Toen de Nederlanders het eiland Curaçao in bezit namen, troffen zij daar López de Morla aan als justicia mayor - een functie die dikwijls gelijkwaardig is met gouverneur in de Spaans-Amerikaanse koloniale geschiedenis - terwijl een zekere Juan Mateo mayor domo was en Pedro Ortiz de cacique over de Indianen. Talrijke huidige geografische namen op de Benedenwindse eilanden zijn van indiaanse oorsprong. In de Spaanse tijd waren er geen negers op de drie Benedenwindse Eilanden.

Godsdienst

Toen de door Juan de Ampúes gestichte nederzetting Coco een centrum scheen te worden van koloniale activiteit, richtte Karel V tot paus Clemens VII het verzoek daar een bisdom te stichten. Dit verzoek werd ingewilligd met de bul "Pro Excellentie Preëminentie". Coco werd daarbij de zetel van een bisdom bestaande uit de 'Welser-concessie' en de eilanden Curaçao, Aruba en Bonaire. Tot eerste bisschop van dit gebied werd benoemd Rodrigo de Bastidas, deken van de kathedraal van Santo Domingo en zoon van de gelijknamige conquistador. De kerk van Coco, niet meer dan een hut met een strooien dak, werd tot kathedraal gepromoveerd. De Benedenwindse Eilanden vormden slechts een nietig deel van het nieuwe bisdom en Bastidas werd teveel in beslag genomen met de organisatie van de kerk in Venezuela om tijd of belangstelling te hebben voor de eilanden voor de kust. Het enig voordeel dat deze eilanden misschien ten deel viel was de bescherming die Bastidas aan de Caquetíos verleende, waardoor het schamel overschot van deze stam dat aan de indios of slavenjagers nog was ontkomen, gespaard bleef. In 1542 werd Rodrigo de Bastidas overgeplaatst naar San Juan de Puerto Rico en in Venezuela opgevolgd door Miguel Gerónimo de Ballesteros. Na hem kwam nog een negental bisschoppen, totdat in 1634 met het wereldrijke Spaanse bestuur ook het kerkelijk bestuur over de Benedenwindse Eilanden wegviel. Er moeten in de Spaanse tijd drie kerkjes op Curaçao hebben gestaan; één in het indiaanse dorpje Santa Ana, een andere te Ascención en een derde te Santa Barbara. De kerstening en verdere religieuze verzorging van de Indianen was in handen van lekbroeders, die niet altijd een goed voorbeeld gaven.

Landbouw en veeteelt

De Caquetío's van Aruba, Curaçao en Bonaire waren in de eerste plaats jagers en vissers; hun landbouw beperkte zich tot het kweken van bacoven en sommige knol- en wortelgewassen. De sinaasappel-, granaatappel- en lemoenplanten zijn hier door de Spanjaarden gebracht, evenals tabak en suiker. De waterschaarste (zie Watervoorziening: geschiedenis) was mede oorzaak dat er geen groot vee was, toen de Spanjaarden deze eilanden in bezit namen, behalve dan misschien het Curaçaose hert. Het op de eilanden door de Spanjaarden gebrachte vee vermenigvuldigde zich echter voorspoedig. Toen de Nederlanders kwamen waren er 2000 runderen, 1000 geiten, 9000 schapen en 750 paarden. De grote droogte van 1630 had veel vee doen sterven, zodat er vermoedelijk vóór dat jaar veel meer waren. Het Curaçaose en Arubaanse paard werd door de Nederlanders gevangen om er een kleine cavalerie van te vormen.

Uitvoerproducten

Huiden en hout vormden in de Spaanse tijd de voornaamste uitvoer. Voor de huiden leverde de watapana of divi-divi de looistof. Hout was een product dat de Spanjaarden, na goud en parels, zeer interesseerde en Ampués verkreeg, dank zij zijn pogingen in die richting, van de Spaanse regering verlof tot het kappen van de zogenaamde brazilhout. Ofschoon met de komst van de Nederlanders in deze streken dit kappen voortging, heeft de bewering dat het uitsluitend de Nederlanders zijn geweest die de eilanden houtarm hebben gemaakt, weinig grond. De eilandindianen hakten dit hout repartimiento (werkcontract). Zout van de talrijke zoutpannen, vooral op Bonaire, werd reeds vroeg door de Indianen gewonnen en misschien door de Spanjaarden weggehaald. Eveneens werden jaarlijks enige arrobas (een aroba is 23 pond) kaas uitgevoerd.

Blok 4 Het Slavenleven

In dit blok staat het slavenleven van de Indianen in het middelpunt.

Dit is een les met veel negatieve emoties: onze eilandbewoners werden zonder enig recht van spreken zomaar weggevoerd naar een ander land om er als slaven te gaan werken en dan zonder enig uitzicht op terugkeer. Kwam er nog bij dat hun land door vreemdelingen bezet werd. Wat zou er van hun familie terechtkomen?

Het werk was zwaar, hun leven was ontregeld; bovendien kregen ze met Europese ziektes te maken, waar ze niet tegen bestand waren. Hun slavenbestaan was een grote ellende.

Opbouw blok 4

Het blok kan in drie delen worden verdeeld die wel in volgorde moeten worden doorlopen. Hierna volgen de evaluatie en het spelpakket.

Er wordt bij dit blok een suggestie gegeven voor een aandachtstrichter. Deze aandachtstrichter kan vooraf gaan aan het verhaal of hierna.

Elk onderdeel kan een les beslaan, maar in één les kunnen ook meerdere onderdelen worden gecombineerd.

U kunt ervoor kiezen om de aandachtstrichter en het verhaal in één les te behandelen en in de volgende lessen laat u de leerlingen de twee informatieve delen doornemen. Het doornemen van de informatieve delen kan klassikaal gebeuren waarbij u gebruik maakt van:

- a) directe instructie
- b) peer-teaching
- c) een combinatie van peer-teaching en directe instructie

Bij het onderdeel "beschrijving van de les" worden hiervoor suggesties gegeven.

Blok 4

Titel	Onderdeel	Functie
1. Rollenspel: Aruba overvallen door Diego Salazar ; o.a. vaders naar de suikerrietvelden van Hispañola	aandachtrichter	voorkennis stimuleren en de leerling in het blok introduceren
2. Kukwisa	verhaal	identificeren met de toenmalige bewoners
3. Het leven op Hispañola Vrienden van de Indianen	informatief deel	informatie verschaffen
4. Aruba na de komst van de indieros	informatief deel	informatie verschaffen
De Spaanse invloed	informatief deel	informatie verschaffen

Hulpmiddelen

- kaart van Midden-Amerika met Aruba erop
- kaart van Europa met Duitsland en Spanje erop
- bijlage : Uit "Kort verslag van de vernietiging van Indië"
- kleurpotloden
- videoband o.a. "La Amistad" van Steven Spielberg
- kopieerblad 4
- spel 4

Aandachtrichter: Een rollenspel

Een paar leerlingen kunnen een rollenspel opvoeren, waarbij vaders zomaar uit hun gezinnen werden gerukt om in Hispañola suikerriet te gaan kappen. Diego Salazar en zijn ruwe, wrede mannen besloten Arubaanse Indianen, die jong en sterk waren, uit Aruba te ontvoeren. De mannen werden uit hun huizen gehaald en naar een karveel gebracht, waarna die wegvoer zonder enig

bericht achter te laten.

Hoe ervaren de moeders, de kinderen, de grootouders en tantes dat? Hoe zou jij je gevoeld hebben? Wat zou of kon je doen? Duidelijk laten uitkomen:

- de spanning tijdens het gebeuren
- de angst en het verdriet om vaders vertrek
- de machteloosheid en het grote onrecht hiervan.

U vertelt aan de leerlingen dat de Indiaanse bevolking van Aruba dit in het echt meemaakte. Dit zullen ze eerst via het verhaal horen (zie bijlage voor het rollenspel).

Kukwisa en andere lotgenoten maakten de ontvoering mee zonder dat ze zich konden verzetten. De overmacht en hun angst waren te groot.

Kukwisa

Inleiding

Elk blok in dit deel van de methode opent met een fictief introductieverhaal. In de verhalen wordt een directe relatie gelegd met het erop volgende informatieve gedeelte. Het verhaal speelt zich af in de bij het blok behorende historische periode. Bij de verhalen krijgen de kinderen de gelegenheid zich te identificeren met een of meer van de hoofdpersonen.

Beschrijving van de les

Kukwisa en andere lotgenoten waren aan boord van het schip, dat hen naar Hispaniola zou brengen. Ze werden door indios uit hun dorp ontvoerd en tegen hun wil in te werk gesteld. Ondanks al hun ellende probeerden ze elkaar toch te helpen. Zouden wij het ook doen, denk je? Waarom wel / niet? Het blok opent met een illustratie, die bij de inhoud van het verhaal past. De tekening kan de leerling stimuleren om er iets over te vragen of te vertellen. U kunt de leerlingen door een vraag- en - antwoord- spel laten ontdekken wat de illustratie te bieden heeft. Na dit klassengesprek volgt het vertellen of (voor) lezen van het verhaal "Kukwisa". Het verhaal gaat over Kukwisa, die in een benarde positie was: zijn been zat geklemd tussen een ton pekervlees en de mast. Huliba probeerde hem wat water te geven hierbij zijn eigen leven riskerend. Keito was al doodgeschoten en overboord gegooid...

In Hispafiola wachtte hen veel veranderingen. Het leven was zwaar en hun lichaam was te zwak om de Europese ziektes te weerstaan. Wat hen nog meer deprimeerde was het feit, dat ze geen uitzicht op terugkeer hadden... Zouden ze het volhouden?

Het aspect van medemenselijkheid komt sterk naar voren:

iemand die zijn eigen leven op het spel zet om een ander water te geven en hem daarbij probeert te helpen.

Zou jij dat ook gedurfd hebben? Wie doet het wel eens?

(brandweerman) Ken je nog meer voorbeelden?

Bij het verhaal kunt U kiezen voor verschillende werkvormen: Bijvoorbeeld:

- U vertelt het verhaal;
- klassikaal lezen en beleven
- kringlezen
- voordrachtlezen
- stillezen of voorlezen.

Hierna kunt U a.h.v. de illustraties het verhaal laten navertellen. Bij het verwerken van het verhaal kunt U kiezen uit verschillende mogelijkheden:

1. Tekenen:
 - tekeningen na het verhaal maken;
 - detail of hoofdzaak uit het verhaal vergroten
 - een stripverhaal maken
 - het verhaal in 4 tekeningen maken.
2. Dramatiseren:
 - een bepaald fragment van het verhaal naspelen
 - dialogen uit het verhaal naspelen
 - de belangrijkste gebeurtenissen uitbeelden
 - navertellen

Het leven op Hispaniola

Doelstellingen:

1. De leerlingen kunnen zich de vriendschap tussen de slaaf en zijn meester indenken.
2. De leerlingen kunnen zich van het onmenselijk bestaan van de slaven op Hispaniola overtuigen.
3. De leerlingen kunnen zich de vriendschap tussen Bartholomeo de las Casas evenals Juan d' Ampués en de slaven voorstellen.
4. De leerlingen kunnen het belang van "Kort verslag van de vernietiging van Indië" aantonen.
5. De leerlingen kunnen met de terugkeer van een groep Arubanen uit Hispaniola meeleven.

Kernbegrippen

missionaris

bekeren

dekmantel

avonturiers

indieros

handelsagent

Subbegrippen

weetgierig

dopen

onmenselijk

Lesdelen:

4.0 Vrienden van de Indianen

4.1 Bartholomeo de las Casas

4.2 Juan d'Ampues

Beschrijving van de les 1

De leestekst in het leerlingenboek handelt over:

Het leven op Hispaniola

1. herhaling over de werkzaamheden van de slaven
2. vrienden van de Indianen

- Bartholomeo de las Casas:

1. zijn taak om de Indianen te dopen
2. zijn bezorgdheid over hun ellendig bestaan
3. zijn bereidheid om de Indianen te helpen
4. zijn schriftelijke rapportage hierover

- Juan d' Ampues:

1. een zakenman (handelsagent) in dienst van de koning
2. zijn medemenselijkheid t.o.v. de Indianen
3. zijn interesse over hun verleden
4. zijn betrokkenheid bij de terugkeer van een groep Arubanen

3. *Feest in het dorp*: een fictief stukje om ook eens een keer de andere kant van de medaille te laten ervaren. Wat vinden de leerlingen van dit stukje? Is het belangrijk om ook de andere kant van de medaille te horen, al is het maar fictief? Waarom wel / niet?

Deze leestekst kan waarschijnlijk geheel zelfstandig, of via peer-teaching, door de leerlingen verwerkt worden. Een introductie is echter nodig al is het maar om de nieuwe begrippen uit te leggen en terug te grijpen naar de vorige les om deze lesinformatie in groter verband te zien. "Het leven op Hispaniola" kan als introductie voor deze les dienen. U kunt een gesprek voeren over slavernij in onze moderne tijd. Wij kennen andere soorten van slavernij n.l. verslaving aan bijvoorbeeld:

- genotmiddelen: alcohol, tabak en drugs
- eten: dikke mensen, die maar niet kunnen afvallen
- gokken: casinobezoek voor bingo of jackpot

Weet je nog meer voorbeelden?

Kennen wij in onze gemeenschap geen echte slavernij meer zoals in de 16 de eeuw? Wat denken jullie over de mensen, die:

- te weinig verdienen en hierdoor meerdere banen hebben?
- geen tijd voor hun huis, hun gezin hebben omdat ze zo laat van hun werk thuiskomen?
- thuis steeds in ruzie leven, omdat er nooit genoeg geld is en alles zo duur is?

- hun kinderen aan de drugs zien, omdat deze verwaarloosd zijn geweest?

Wie zijn hier de grootste slachtoffers? Waarom is dat zo erg? Zijn het niet de kinderen, die later de hoop moeten zijn voor een betere toekomst?

Na de introductie kunt u de leerlingen de leestekst via peer-teaching, laten doornemen. U kunt gebruik maken van verschillende vragen (u kunt deze vragen op het bord schrijven of op een blaadje voor elke koppel):

1. Wie was Bartholomeo de las Casas?
2. Wat kun je over hem vertellen?
3. Wie was Juan d' Ampués?
4. Waarom werd hij een belangrijke persoon in het leven van de Indianen?

Tot slot maken de leerlingen vraag 1 t/m 4 (A+B)

ACHTERGRONDINFORMATIE

Moderne slavernij in Latijns Amerika.

Nog steeds buiten grootgrondbezitters de arme inheemse bevolking uit:

- lage lonen, waardoor slechte voeding voor het gezin
- slechte behuizing, waardoor ziektes niet te voorkomen zijn
- het moeten uitgeven van hun salaris in de winkels van de grootgrondbezitter, waar de prijzen meestal hoger zijn.
- geen of weinig sociale voorzieningen

Kunnen deze arme mensen nog in vrijheid leven?

Evaluatie

U kunt hierbij samen met de leerlingen de opdrachten en de vragen doornemen of via check-in-duo's, waarbij alleen bij bepaalde vragen de leerkracht nodig zal zijn. Wanneer U tijdens de les nog niets hebt laten doen aan de geschiedeniswoordenlijst, dan kunt U het nu doen. Let U erop, dat de

leerlingen eerst voor zichzelf noteren wat ze onder het woord verstaan; hun eigen, goede omschrijving zullen ze beter onthouden.

Tot slot vraagt U de leerlingen, wat ze van deze les hebben geleerd en laat ze een korte samenvatting schrijven. Hun onderlinge samenwerking is ook belangrijk.

Ze kunnen deze hierna vergelijken met de echte samenvatting en eventueel nog aanvullen.

Antwoorden bij de vragen en opdrachten blok 4 lesdeel 1

A1 a) ± 16 jaar

b) Want ze werden gevangen genomen en als slaaf naar Hispañola gebracht.

A2 a) Bij Miralamar / Bushiribana en Balashi

b) De mijnslaaf moest de hele dag in gebukte houding in een donkere, maffe ondergrondse gang werken.

De huisslaaf deed het werk in huis en tuin en werd meestal menselijker behandeld door de Spanjaarden.

c) Sommige meesters behandelden hun huisslaven menselijk. Bovendien waren dezen in de direkte leefomgeving van hun meesters. Hierdoor en door hun weetgierigheid leerden ze veel van hun meesters.

A3 a) Een Spaanse missionaris (=missiepriester)

b) Als enige protesteerde hij officieel tegen de onmenselijke behandeling van de Indiaanse slaven. Hij pleitte voor hun vrijlating.

c) Men wilde de goedkope werkkrachten niet kwijt, en ook niet de macht erover. Hierdoor hadden de in Spanje opgestelde wetten in de verre West toch weinig of geen resultaat.

A4 a) Juan d' Ampués had een goed contact met zijn nederige Caquetio's en hij had waardering voor ze.

b) Gonzalo de Sevilla

c) In 1521

B1 Omdat ze Aruba maar een nutteloos eiland vonden: er viel toen nog niets weg te halen.

- B2 a) Cacao, koffie, suikerriet, tabak en parels.
b) kopererts, ijzererts, nikkelerts, uraniumerts en bauxieterts
- B3 Omdat de las Casas als missiepriester niets tegen de slaveneigenaars kon doen en Spanje was zo ver weg, dat deze Spaanse heren rustig hun gang konden gaan.
- B4 Ja, want hij zorgde voor de vrijlating van een groep Arubanen, die naar Aruba konden terugkeren

Samenvatting

1. De Arubaanse huisslaaf werd menselijker behandeld dan de mijn-, landbouw- en de parelduikerslaaf. Hij leerde door zijn weetgierigheid veel van zijn Spaanse meester. De huisslaaf werd meestal katholiek gedoopt.
2. Vrienden van de Indianen:
 - a. Missionaris Batholomeo de las Casas pleitte voor de vrijlating van de Indiaanse slaven. Dit deed hij door een "Kort verslag van de vernietiging van Indië" te schrijven. Er werden toen in Spanje nieuwe wetten gemaakt. Daarin stond dat de Indianen goed behandeld en betaald moesten worden voor hun werk.
 - b. Juan d' Ampués was ook een grote vriend van de Arubaanse huisslaven. Hij wilde hen naar hun eiland laten terugkeren. Hiervoor schreef hij verschillende brieven naar de koning van Spanje. Uiteindelijk kreeg hij er toestemming voor.
3. Gonzalo de Sevilla kreeg van Juan d' Ampués de opdracht een groep Arubaanse Caquetio's naar hun eiland terug te brengen. Vergezeld van enkele Spanjaarden bracht hij in 1521 de eerste groep terug naar Aruba.
Ze waren weer vrij.

Aruba na de komst van de indieros

Doelstellingen:

1. De leerlingen kunnen inzien dat in die tijd, door de macht van de Paus van Rome, de katholieke godsdienst een belangrijke drijfveer was voor de Spanjaarden.
2. De leerlingen kunnen de Indiaanse en Spaanse woonplaatsen op Aruba rond 1526, aanwijzen.
3. De leerlingen kunnen de exportproducten na 1526 opnoemen.
4. De leerlingen kunnen de trieste gevolgen van de komst van de Spanjaarden bevestigen.

Kernbegrippen

- Christendom
- factor
- Koninklijk Besluit
- juridisch recht
- verfhout

Subbegrippen

- nabijgelegen
- recht
- verkwisting
- schulden

Lesdelen:

4.3 De Spaanse invloed

Feest in Tanki Flip

4.4 Aruba na 1521

4.5 De gevolgen van de Spaanse invloed

Wist je dat?

Beschrijving van de les 2

Deze les bouwt voort op het eerste deel van dit blok. U kunt misschien de belangrijkste punten uit het eerste deel herhalen ter introductie. Hierna schrijft u enige vragen op het bord, die als richtlijn voor dit deel kunnen dienen. U kunt kiezen uit bijvoorbeeld:

- Wie bleef acht maanden op Aruba?
- Wie kwam van het Vasteland om over het Christendom te horen?
- Welke reizen maakte Sevilla later in dienst van het Christendom?
- Welke toestemming kreeg Juan d' Ampués later?
- Wie was de eerste Spaanse gouverneur van Aruba?
- Welke dieren liet hij uit Spanje komen?
- Waarom gingen de Indianen aan de noordkant wonen?
- Wat ging Aruba zoal uitvoeren?
- Wat was het plan van d' Ampués met Cabo de la Vela?
- Wie was de cacique?
- Waarom was hun goede verstandhouding belangrijk?
- Waarom kon zijn plan niet doorgaan?
- Wanneer stierf Juan d' Ampués?
- Wat waren de goede dingen, die hij voor de Indianen deed?
- Wie werd beschuldigd van slavenhandel?
- Onder welk bisdom kwamen Aruba, Bonaire en Curaçao toen?

U kunt samen met de leerlingen de tekst doornemen volgens de directe instructie, maar U kunt ook kiezen voor peer-teaching waarbij de leerlingen in groepjes de tekst doornemen en later aan elkaar rapporteren wat ze doorgenomen hebben. De vragen op het bord vormen een praktische hulp. U kunt alleen die vragen behandelen, waar er geen overeenstemming over was.

Denkt U aan de geschiedeniswoordenlijst? Laat de leerlingen de omschrijvingen van de belangrijkste begrippen hieruit in eigen woorden opschrijven.

Na het lezen van de leestekst en het bespreken van de bordvragen kunnen de leerlingen zelf een korte samenvatting maken en hierna vergelijken met die uit hun boek.

Misschien is aanvulling van hun samenvatting gewenst, waardoor ze minstens over de basiskennis zullen kunnen beschikken.

Hierna maken ze de vragen en opdrachten; u bepaalt wanneer het spel gedaan wordt.

Vertel de leerlingen duidelijk, wat ze moeten doen en wat er aan het einde van de les van hun

verwacht wordt. Hoeveel tijd geeft U ze? Dat is ook belangrijk.

Extra info over de Spaanse tijd

Veranderde er veel in het dagelijks leven van de kinderen?

Ze zeker: het was niet zo dat ze net als nu iedere dag naar school moesten om er te leren, maar er kwamen wel zekere verplichtingen...

Ze moesten wel godsdienstlessen volgen bij de missiepriester. Ze moesten ook Spaans leren en spreken.

Ze moesten een zekere opgelegde discipline leren, zoals die in Spanje de gewoonte was. Ze ervaarden, dat hun datihao niet meer de belangrijkste persoon was, maar de Spaanse priester en de Spanjaarden.

Ze moesten wennen aan kleren dragen, al was het nog zo warm. Ze leerden ook andere soorten voedsel eten. Ze leerden nieuwe Christelijke normen en waarden, die niet altijd hetzelfde waren, als die van hun voorvaderen. Brachten deze veranderingen geen conflicten? Geen zichtbare protesten, al moesten ze een verholen weerzin gevoeld hebben. Wat bleef er nog van hun eigen identiteit over?

Evaluatie

Als afsluiting van het blok kunt U de leerlingen vragen naar de belangrijkste aspecten die er in het blok behandeld zijn. U kunt dit klassikaal doen, maar een leerzame werkvorm is hierbij denken-delen- uitwisselen, waarbij een soort samenvatting van de leerling in de werkmap wordt gemaakt. Wat hebben de leerlingen geleerd? U kunt het blok afsluiten door de leerlingen een toets ta laten maken.

U kunt hiervoor de vragen zelf bedenken maar het is ook goed om de leerlingen zelf de vragen te laten maken en u kiest hieruit. Het is voor hun een oefening, maar ze zijn hierdoor intensief met de tekst bezig, waardoor het leerresultaat verhoogd wordt. Probeer de leerlingen te stimuleren om vragen te verzinnen die niet in de tekst te vinden zijn: productieve vragen verzinnen zet ook tot logisch denken aan.

Denkt U er ook aan om variaties te brengen in de vragen:

- direkte vragen
- meerkeuzenvragen
- goed/fout vragen
- productieve vragen
- reproductieve vragen

(denk aan de info - bijlage hierover)

Antwoorden bij de vragen en opdracht blok 4 lesdeel 2

- A1 a) Juan d' Ampués,
b) Pedro Sanchez
c) Gonzalo de Sevilla
d) Cacique Manaure

A2 arm: - m → Ar
mug: - m / - g → u
kam: k = b/ - m → ba
wereld: - el → werd
hond: h = r → rond
1521: → 1521
eend: - d → een
veer: - r → vee
geit: - g/ - t → ei
Tanden: t = l/ -en → land

Oplossing: Aruba werd een vee- eiland.

A3 Zie antwoordblad / kopieerblad 4

- B1 a. Felepito Tromp, hij vertegenwoordigde koningin Beatrix
b. 1 januari 1986 voor 6 jaar
c. De leerkracht gaat dit na
- B2 Jaartal nu - 1526 = jaar geleden.
- B3 Uit angst voor de indieros; van hieruit konden ze alle schepen in de gaten houden.
Aan de zuidkant legden de Spaanse schepen aan; hier heb je ook de mooie witte stranden.
- B4 Al tijdens de Spaanse tijd begon het kappen ervan voor de export.

Samenvatting

4. Toen de eerste groep Arubanen terugkwam, was Pedro Sanchez, de datihao. Gonzalo de Sevilla bracht deze groep naar Aruba terug. Door hem bekeerden ook veel Indianen van het Vasteland zich tot de katholieke godsdienst. Ze lieten zich hierna dopen.
5. In 1526 werd Juan d' Ampués gouverneur van de A-B-C eilanden. Hij liet nog meer Arubaanse Indianen uit Hispañola terugkomen.
Hij maakte van Aruba een vee- eiland. Om voor het vee te zorgen liet hij Indianen van het Vasteland komen. Deze gingen aan de noordkant wonen. De Spanjaarden kozen voor de zuidkant. Aruba was niet langer "Isla Inútil". Het kreeg enige betekenis door de handel in vis, zout, maïs, vee en verfhout.
6. Op 8 februari 1533 stierf Juan d' Ampués, een vriend van de Arubaanse Caquetio's.
Zijn schoonzoon, Lazarro Bejarano, volgde hem op. Hij werd al gauw beschuldigd van nalatigheid en slavenhandel.
Daardoor kwam Aruba toen onder toezicht van het bisdom Coro. Vanaf die tijd kreeg Aruba soms bezoek van een Spaanse priester van het Vasteland.

Bijlage

Het rapport van missionaris Barthelomeo de las Casas

Een Christen: een gevreesde vijand?

Cacique Hatuey vluchtte vanuit Hispañola in allerijl met een aantal van zijn mensen naar een ander eiland, Cuba. Zo probeerde hij aan de gruwelijke vervolging van de "Christenen" te ontkomen. Toen hij in Cuba aangekomen was, dacht hij, dat hij ontsnapt was. Maar na een tijdje kreeg hij te horen, dat de Christenen ook daarheen in aantocht waren. Hij liet zijn mensen komen om te bespreken wat dan te doen.

"Waren die vreemdelingen van nature zo gemeen en wreed? Of zou hun God, het Goud, hen zo wreed hebben gemaakt? "Ze wilden proberen deze god van de Christenen, het Goud, te vriend te houden. Ze haalden al het goud, dat ze bij zich hadden, tevoorschijn. Daarna begonnen ze een goddelijke dans, de areytos, uit te voeren. Misschien liet God van het Goud hen dan met rust en zouden de Christenen hen geen kwaad doen. Op bevel van cacique Hatuey gooide iedereen na de dans alle kostbaarheden in een rivier. Dan zouden ze niet door de Christenen gemarteld worden. Maar niks hielp. Cacique Hatuey werd toch gevangen genomen. Hij probeerde te vluchten om zijn mensen te gaan verdedigen. Daarom besloten de Spanjaarden hem levend te verbranden. Een priester probeerde hem op het laatste moment nog te bekeren. Dan zou hij na zijn dood naar de hemel gaan. Maar cacique Hatuey trapte er niet zomaar in! Hij vroeg eerst of alle Christenen daar ook naartoe gingen. Hij kreeg als antwoord, dat alle goede Christenen zeker in de hemel zouden komen. En wat was het antwoord van de cacique? "Dan wil ik er niet heen. Ik ga liever naar de hel, zodat ik die wrede Christenen nooit meer hoef te zien." Hij werd, zonder genade, levend verbrand. Eens kwamen de Indianen de Spanjaarden gastvrij tegemoet. Ze brachten levensmiddelen en geschenken voor ze mee. De Spanjaarden kregen zoveel mogelijk vis, brood en spijzen. In plaats van de Indianen te bedanken werden toen meer dan drieduizend mensen door de Christenen met een zwaard gedood. Zoiets onbeschrijfelijk wreeds zag missionaris de Las Casas met eigen ogen. Maar hij kon in zijn eentje niet veel beginnen tegen de groep Spanjaarden, die als krankzinnigen aan het moorden waren. Dit heeft hem zo geschokt, dat hij er een rapport over schreef:

"Kort verslag van de vernietiging van Indië".

Rollenspel:

“NO BISA AYO”

Vader: Yuchi, ik moet weg. Buiten wachten de mannen op mij.

Yuchi: Vader, wanneer kom je terug?

Vader: Ik weet het niet. Ik ga ver weg. Ik ga naar een andere grond.

Yuchi: Wat ga je daar doen?

Vader: Ik ga suikerriet kappen. Ik moet op veel water varen om naar een andere grond te gaan.

Yuchi: De vader van Mabon is ook gegaan, maar hij is nooit teruggekomen. Je komt wel terug, hè vader?

Vader: Ik...ik denk van wel.

Yuchi: Vader je moet terugkomen. Vader, ga niet weg. Ik heb je nodig.

Vader: Yuchi als je mijn benen niet loslaat, kan ik niet weggaan. Kom kind, laat me los, laat me gaan. De mannen, die buiten staan, kijken al boos.

Yuchi: Vader, je komt terug! Zeg me dat je terugkomt...

Vader: Dag, Yuchi, zorg goed voor mama en de meisjes.

Yuchi: Zeg geen vaarwel, vader. De vader van Mabon zei toen vaarwel en ze hebben hem nooit meer gezien. No bisa ayo. Zeg tot ziens.

Vader: Vaarwel kinderen.
Dag Yuchi.

BLOK 5

AMERIKA ONDER EUROPESE INVASIE

In blok 5 krijgen we eerst te maken met de veranderde samenleving op Aruba vanwege de Spaanse invloed. Vanuit de Spaanse troon maken we een sprong naar het machtige rijk van Karel V. De achtergrond van de oorlog tussen Nederland en Spanje wordt kort toegelicht. Dit dient om de oorlogssituatie in het Caribisch gebied later te kunnen verklaren. Verder wordt er aandacht besteed aan de grote trek vanuit Europa naar de nieuw ontdekte gebieden in het westen. De Europese geschiedenis raakt de Amerikaanse geschiedenis op alle fronten. We zien de handelsmaatschappijen elkaar beconcurreren, oorlog voeren en piraterij plegen. In het bijzonder wordt het begin van de slavenhandel uit de doeken gedaan. Dit is tevens het begin van de wereldhandel tussen de drie werelddelen: Europa, Amerika en Afrika.

OPBOUW BLOK 5

Blok 5 is een blok, dat zowel de geschiedenis van Aruba, van Europa, van Amerika en zelfs van Azië voor een deel belicht. Er is een aandachtstrichter en een verhaal. Er zijn vier informatieve gedeelten. Het is aan te raden de volgorde van de lesdelen te handhaven. Bij het laatste lesdeel is het mogelijk door peer-teaching dit gedeelte in stukken zelfstandig te laten doornemen.

Titel	Onderdeel	Functie
1. Tentoonstelling van klederdrachten Triangel / driehoek	aandachtstrichter	voorkennis stimuleren en lln. introduceren in het blok
2. Een kapotte poron en een gebroken hart	verhaal	lln. identificeren zich met de toenmalige jongelui
3. Grote veranderingen op Aruba	informatief deel	informatie verschaffen
4. Een rijk waar de zon nooit onderging	informatief deel	informatie verschaffen
5. Enkele Europese landen zoeken nieuwe handelsposten	informatief deel	informatie verschaffen
6. Wereldhandel	informatief deel	informatie verschaffen

Hulpmiddelen:

- wereldkaart
- kaart van Europa
- atlas
- klederdrachten (ev. illustratief)zie: “ De geschiedenis van de kleding op Aruba”
- bijlage
- kopieerblad 5
- spel 5
- triangel / driehoek

AANDACHTRICHTER

Als aandachtrichter zou u vroegere klederdrachten van Aruba kunnen laten zien. U kunt voor de uitleg gebruik maken van het boek: De geschiedenis van de kleding op Aruba door Jean L. Vieira. Eventueel kunt u een hoekje maken met een kleine tentoonstelling van klederdrachten of afbeeldingen van klederdrachten van de verschillende landen. U kunt laten uitzoeken van welk land ze zijn. (Indiaanse klederdrachten, vroegere klederdrachten van Aruba, boeren- en boerinentooi uit Nederland, cowboykleren uit V.S., Arabische klederdracht enz.) U kunt de buitenlandse kinderen iets van hun nationale klederdrachten laten meenemen en erover laten vertellen.

Naar aanleiding van klederdrachten laat u de leerlingen vertellen hoe dit op Aruba was in de Prehistorische Periode en hoe dit in de Historische Periode werd en door welke invloeden dit veranderd is.

Een kapotte poron en een gebroken hart

Inleiding

Zoals in elk blok wordt er begonnen met een introductieverhaal. Hierin wordt er een relatie gelegd met het erop volgende informatieve gedeelte. In dit verhaal wordt de nadruk gelegd op het dragen

van kleren, een Europese invloed. Op Aruba zien we dan een geleidelijk overnemen van de Spaanse gewoonten in de samenleving. Dit sluit gelijk aan bij het eerste informatieve gedeelte. De leerlingen kunnen in het verhaal de tijdsfeer proeven. Ze kunnen zich ook identificeren met een of meer hoofdpersonen uit het verhaal. Er wordt even aangetipt, dat er een verschil in bewerking van de potten is. Enkelen kunnen dit nog zo fijn en mooi met naar binnen gebogen rand (Dabajuro-aardewerk). Maar de meesten maken eenvoudig aardewerk, dat ruw of grof is afgewerkt.

Beschrijving van de les

Het blok begint met een korte inleiding, een link van blok 4 naar blok 5. Eerst wordt er gekeken naar de toestand op Aruba na het leeghalen van het eiland door de "indieros". Als er van het vasteland indianen worden gehaald om te helpen met de paarden, dan zijn deze van een andere stam. Dit is te merken aan het aardewerk. De gewoonten van deze eilandbewoners veranderen langzaam door de Spaanse invloed.

Elk blok opent met een illustratie die bij de inhoud van het verhaal past. Hier gaat het om een komische situatie, waarin een jongen zich bevindt als hij een broek aan wil trekken. U kunt door een vraag-en-antwoordspel laten ontdekken wat de illustratie te bieden heeft. Vragen als: Wat gebeurt er op de tekening? Waar zou dit gebeurd zijn? Hoe zou dit komen? Na dit klasgesprek volgt het vertellen of het voorlezen van het verhaal "Een kapotte poron en een gebroken hart". In dit verzonden verhaal krijgen de leerlingen te maken met een jongen, die een meisje wil imponeren door ook een pantalon, een broek, aan te trekken net als de familie van het Spaanse meisje. Hij is bereid een grote cactusvijg te geven en zelfs zijn mooiste poron te laten vasthouden als hij in zijn pogingen ontdekt wordt. Door zijn eigen onhandigheid valt de poron aan diggelen. Alle moeite is toch tevergeefs, want het lieve meisje heeft een andere bewonderaar gekregen.

U kunt het verhaal op verschillende manieren aanbieden. Enkele voorbeelden zijn:

- u vertelt het verhaal
- klassikaal lezen en beleven
- voordrachtlezen
- stillezen of voorlezen.

Na het verhaal kunt u de leerlingen het verhaal laten navertellen aan de hand van de illustraties. Bij

het verwerken van het verhaal kunt u kiezen uit verschillende mogelijkheden. Hier volgen een aantal suggesties.

Tekenen:

- tekeningen bij het verhaal maken
- detail uit het verhaal vergroten
- porons tekenen van de twee verschillende stammen op Aruba.

Dramatiseren:

- een bepaald fragment van het verhaal naspelen
- dialogen uit het verhaal naspelen
- de belangrijkste gebeurtenissen uitbeelden
- navertellen.

Grote veranderingen op Aruba

Doelstellingen

- De leerlingen kunnen aan de hand van archeologische vondsten de aanwezigheid van een andere Indianenstam op Aruba beamen.
- De leerlingen kunnen uiteenzetten welke grote veranderingen de komst van de Spanjaarden op Aruba teweeg brachten.
- De leerlingen kunnen aangeven dat er een begin is van handel.

Kernbegrippen

- Dabajuro-aardewerk
- verbouwen
- lastdieren
- metalen

- handeltje
- munten

Subbegrippen

- motieven
- vee
- christelijk
- betaalmiddel
- levensstijl

Aanbevelingen bij de les

- Als handvaardigheidsles kunt u de leerlingen potten laten maken met versieringen en potten zonder versieringen.
- U kunt opdrachten geven, waarbij de leerlingen moeten uitzoeken welke gereedschappen in die twee perioden gebruikt zouden zijn voor
b.v. een vis schoonmaken, een patia snijden, een cocosnoot openmaken, een kuil graven, enz.
- Rollenspel. De leerlingen hebben nu kennis gemaakt met de situatie zoals die veranderd is. Laat leerlingen in tweetallen bepaalde situaties uitbeelden: b.v. de jongen uit het verhaal als hij met het meisje onderhandelt of een Spaanse zeeman en een Indiaan bij de haven.

Lesdelen:

5.0 Een andere Indiaanse stam

5.1 De eerste stappen naar andere gewoontes

BESCHRIJVING VAN DE LES 1.

Het verdient aanbeveling de situatie na de komst van de indieros op Aruba te bespreken. Het gesprek kan zo beginnen: Weten jullie nog wat "indieros" zijn? Wat waren de gevolgen van de

komst van "indieros" voor Aruba? Wie wilde de Arubaanse slaven terugbrengen naar hun eiland?
Na dit korte klasseggesprek kunt u samen met de leerlingen de leestekst doornemen.
Om de leerlingen bij de les te betrekken is het goed om vóór het lezen een paar vragen te stellen, die ze na de leestekst moeten kunnen beantwoorden. Hiervoor kunnen reproductieve of produktieve vragen worden gebruikt.

b.v. Waarvoor lieten de Spanjaarden Indianen van het vasteland overkomen?

Waren deze Indianen van dezelfde stam als de vorige Indianen op Aruba?

Wat weet je over de taal en godsdienst?

Welke Spaanse gewoonten namen de Indianen over?

Hoe veranderde de huizenbouw?

Waarom namen ze ook het gebruik van Spaanse gereedschappen over?

Hoe kwamen de Indianen aan kruiken alcoholische dranken?

Vergelijk bezigheden van mannen en vrouwen.

U bespreekt de illustraties met de leerlingen en eventueel geeft u aanvullende uitleg op de leestekst wanneer dit nodig mocht zijn. Hierna kunnen de leerlingen de vragen zelfstandig of in tweetallen maken. Hierna vergelijken ze met elkaar (denken-delen-uitwisselen).

Evaluatie

U kunt de vragen en opdrachten kort met de leerlingen bespreken. Probeer hierbij zoveel mogelijk leerlingen te betrekken. U kunt ze weer in duo's laten werken.

Laat de leerlingen hierna een korte samenvatting maken van de informatie die ze in dit lesgedeelte hebben gehad. Ze mogen hierbij gebruik maken van hun geschiedeniswoordenlijst.

Wanneer ze hun samenvatting hebben gemaakt, bespreekt u deze met de leerlingen. U vergelijkt ze daarna met de samenvatting uit het boek en eventueel vult u deze aan.

ANTWOORDEN BIJ DE VRAGEN EN OPDRACHTEN BLOK 5 LESDEEL 1

A1 Door de archeologische vondsten.

- A2 Indiaanse gewoonten/gebruiken: overgenomen Spaanse gebruiken:
- brood bakken op aardewerk bakplaten
 - koken in aardewerk potten
 - elke dag gaan vissen
 - de doden in urnen begraven
 - overal te voet naartoe gaan
 - het zaaien van maïs
- dragen van kleren
 - Spaanse namen geven en Spaans spreken
 - allerlei soorten vlees eten
 - zich katholiek laten dopen
 - metalen gereedschappen gebruiken
 - ezels en paarden als lastdieren gebruiken

A3 De Spanjaarden op Curacao en op het vasteland.

B1 a. Vier stammen.
b. de Pre-ceramische, de Ceramische, de Caquetio's die aardewerk maakten met Dabajuro-motieven, de Caquetio's die ruw aardewerk maakten.

B2 a. Vlees en vis.
b. met ijzeren bijlen, glazen kralen, kruiken alcoholische dranken en munten.

SAMENVATTING

1. Na de komst van de Spanjaarden kwamen steeds meer Indianen van het vasteland op Aruba wonen. Deze Indianen bakten ook potten, maar deze waren geen Dabajuro-aardewerk. Deze Indianen waren dus van een andere stam.
2. De Indianen hielden vast aan hun eigen gebruiken en gewoonten. Toch namen ze daarnaast veel van de Spanjaarden over: o.a. de Spaanse taal, de katholieke godsdienst, de huizenbouw, de eetgewoonten en het gebruik van lastdieren, kleding en metalen gereedschappen.

Een rijk waar de zon nooit onder ging

Doelstellingen

- De leerlingen kunnen inzicht hebben in het grote rijk van Karel V.
- De leerlingen kunnen de oorlog tussen Nederland en Spanje verklaren.
- De leerlingen kunnen begrijpen dat de Nederlands-Spaanse oorlog gevolgen heeft voor het Caribisch gebied.

Kernbegrippen

- keizer
- Protestanten
- koloniën
- uitbarsting
- oorlog

Subbegrippen

- protesteren
- opvolgen
- onrust
- conflict
- gevolgen

BESCHRIJVING VAN DE LES 2.

De stap van Aruba naar Europa wordt gemaakt via de Spaanse troon. Vanuit het koningshuis van Spanje wordt m.b.v. een stamboom de familielijn uitgelegd tot Karel V. De stamboom wordt in vergelijking met deel 1 nu andersom aangeboden: van boven naar beneden. Het is goed daarbij uit te leggen, dat beide manieren gebruikt worden. De kaart van Europa kan gebruikt worden voor de aanduiding van de landen van Europa, die

onder het rijk van Karel V vallen.

De wereldkaart is bij dit lesgedeelte ook aan te bevelen om de ligging van de Europese landen ten opzichte van Oost-Indië en het Caribisch gebied aan te wijzen.

In deze les neemt het aardrijkskundig aspect een belangrijke plaats in. De katholieke godsdienst heeft hier veel invloed op de geschiedenis.

Het is heel belangrijk deze les zelf te vertellen en de situatie uiteen te zetten. De leerlingen kunnen dit lesgedeelte daarna zelfstandig lezen. De illustraties worden besproken en indien nodig geeft u aanvullende uitleg. De leerlingen noteren de belangrijkste begrippen in hun geschiedeniswoordenlijst en geven er een beschrijving van. Hierna kunnen de leerlingen in tweetallen de vragen maken (denken-delen-uitwisselen). U kunt de vragen, waar geen overeenstemming over is, zelf bespreken.

Lesdelen:

5.2 De kleinzoon van Ferdinand en Isabella

5.3 Oorlog tussen Nederland en Spanje

Evaluatie

De vragen en opdrachten bespreekt u kort met de leerlingen. U probeert hierbij zoveel mogelijk leerlingen te betrekken.

Hierna laat u de leerlingen een korte samenvatting maken van de informatie die ze in dit lesgedeelte hebben gehad. Ze mogen hierbij gebruik maken van hun geschiedeniswoordenlijst. Wanneer ze hun samenvatting hebben gemaakt, bespreekt u deze met de leerlingen. U kunt ook een algemene samenvatting op het bord maken en deze hierna met het boek vergelijken en eventueel aanvullen.

Antwoorden bij de vragen en opdrachten Blok 5 lesdeel 2

A1 a. Isabella de Castilia en Ferdinand de Aragón

b. Johanna de Aragón-Castilia en Fillips de Schone

- c. Zijn vrouw was Isabella van Portugal
- d. Nederland, Spanje met de koloniën en Duitsland

A2 a. Ze wilden beiden handel drijven in Oost-Indië. - De protestanten in Nederland werden zwaar gestraft door Fillips II, die in Spanje woonde.

- b. Indonesië
- c. Tachtig jaar: 1568 - 1648

B1 Hij was de baas over Spanje, de Spaanse koloniën in Amerika, Nederland en Duitsland. Elke mening is eigen inbreng.

- B2 a. waar
- b. niet waar
 - c. waar

SAMENVATTING

3. Karel V was een machtige man in die tijd. Hij was de koning van Nederland en Spanje met de Spaanse koloniën in Amerika. Ook was hij de keizer van Duitsland.
4. Op het gebied van de handel in Oost-Indië was er een grote concurrentie tussen Spanje en Nederland. De verhouding tussen Spanje en Nederland werd steeds slechter. Vooral toen Koning Fillips II, zoon van Karel V, de protestanten zwaar liet straffen. Uiteindelijk verklaarde Nederland in 1568 de oorlog aan Spanje. Deze oorlog werd ook in de Caribische Zee gevoerd.

Enkele Europese landen zoeken nieuwe handelsposten.

Doelstellingen

- De leerlingen kunnen de vijandigheid van enkele Europese landen jegens Spanje verklaren.
- De leerlingen kunnen aantonen, dat de Europese economie een belangrijke drijfveer was voor de kolonisatie van Amerika.
- De leerlingen kunnen uitleggen, waarom de Europeanen als kooplieden naar de West gingen.
- De leerlingen kunnen inzien, dat de Paus veel politieke macht had.
- De leerlingen kunnen uiteenzetten hoe de Europese kooplieden de Spaanse macht in het Caribisch gebied trachtten te breken.

Kernbegrippen

- mishandelen
- leegplunderen
- alleenrecht
- piraterij
- kooplieden

Subbegrippen

- wapens
- ongewenst
- handelsposten
- handelslieden

Lesdelen:

5.4 Spanje met alleenrecht op handel in Amerika

5.5 Europa drijft handel met Amerika

BESCHRIJVING VAN DE LES 3

Dit lesgedeelte gaat over de verslechterde verhouding tussen de Europese landen en Spanje. Dit om verschillende redenen: de plundering in Amerika, de mishandeling van de Amer-indianen, de koop van wapens met de vergaarde rijkdommen, het Spaanse alleenrecht van handel in de West.

In deze les zullen de leerlingen inzicht krijgen in de situatie zoals die in de 16-de eeuw was en aan de hand hiervan kunnen ze wat van de huidige situatie in Amerika verklaren. b.v.

ad. Rassen.

Vóór de kolonisatie woonden er alleen Indiaanse stammen in Amerika. Deze zijn bijna allemaal uitgeroeid. Mét de kolonisatie kwam het blanke ras hier wonen. Een gedeelte hiervan mengde zich met het inheemse rode ras. Later werd het negride ras met de slavenhandel ingevoerd. Door vermenging ontstonden er allerlei subrassen.

ad. Talen.

De Indiaanse talen zijn verdwenen. De talen, die nu het meest in Amerika worden gesproken zijn de talen van de kolonisten uit Europa: het Spaans, Engels, Frans, Portugees en wat Nederlands (Suriname, Nederlandse Antillen en Aruba). Ook hier zien we hoe enkele talen grote invloed hebben uitgeoefend op de inheemse talen. De negride talen klinken nog door in enkele dialecten, die nog steeds gesproken worden zoals het Papiamentu, Sranan Tongo, op enkele eilanden in de Caribische Zee en in de muziek (b.v. spiritual songs) in Noord-Amerika.

ad. Culturen.

Wat er overbleef als cultuuruiting van veel volkeren over een heel continent is maar bar weinig. Als we nu kijken naar o.a. de behuizing, kleding, eetgewoonten, godsdiensten, zien we hoe groot de invloed vanuit Europa is geweest.

ad. Technieken.

De technieken, die de inheemse volkeren in Amerika gebruikten bij het bouwen van hutten, maloca's, piramides, bruggen, wegen, drijvende tuinen enz. zijn veelal onbekend. De snelstroom, waarin de vergevorderde technieken heden ten dage veranderen, laten nu geen enkel land of volk meer onberoerd.

U kunt deze les beginnen met een herhaling van de vorige les. U kunt vragen stellen zoals: Wie was in de 16-de eeuw een machtige koning in Europa? Met behulp van de kaart van Europa kunt u de ligging van de landen laten herhalen. U kunt de leerlingen laten vertellen hoe de oorlog tussen

Nederland en Spanje uitbrak. U kunt daarna vertellen over de machtsstrijd in Europa.

Om de leerlingen bij de les te betrekken, is het goed om enkele vragen over de leestekst vooraf op het bord te schrijven. Deze moeten zij na het lezen van het lesdeel kunnen beantwoorden. Deze vragen kunnen zijn:

- Wat vonden de Europese landen van de Spaanse kolonisatie?
- Wat kocht Spanje nu veel?
- Wat konden die Europese landen doen om Spanje tegen te houden?
- Welke Europese landen gingen ook handel drijven in Amerika?
- Wat waren de gevolgen van de Europese kolonisatie in de West?

Na het lezen van de les, kunt u deze vragen in een kort klasgesprek aan de orde stellen. De belangrijkste begrippen noteren zij dan in hun geschiedeniswoordenlijst met een beschrijving daarbij. Vervolgens kunnen de leerlingen zelfstandig of in tweetallen de vragen en opdrachten gaan maken.

Evaluatie

U kunt de vragen en opdrachten kort met de leerlingen bespreken. Probeer hierbij zoveel mogelijk leerlingen te betrekken (denken-delen-uitwisselen).

Laat de leerlingen hierna een korte samenvatting maken over de informatie die ze hebben gehad. Ze mogen hierbij gebruik maken van hun geschiedeniswoordenlijst. Wanneer ze hun samenvatting hebben gemaakt, bespreekt u deze met de leerlingen. U kunt ook een algemene samenvatting op het bord maken en deze hierna met het boek vergelijken en eventueel aanvullen. U kunt ook hun samenwerking evalueren door ze hierover te vragen.

ANTWOORDEN BIJ DE VRAGEN EN OPDRACHTEN BLOK 5 LESDEEL 3

- A1. a. Vanwege de leegplundering van de Amerikaanse koloniën, de mishandeling van de Amer-indianen, het alleenrecht op de handel in de West, de koop van wapens met de vergaarde rijkdommen.
b. Portugal, Engeland, Frankrijk en Nederland.
c. Engeland en Frankrijk
- A2. Zie antwoordblad kopieerblad 5.
- B1. De kerk, met aan het hoofd de Paus, had toen veel macht. Hij was degene, die zei wie het recht had op de kolonisatie van een gebied en wie daar het alleenrecht op handel had.
- B2. a. Ze kochten daar wapens voor en ze leefden in luxe.
b. Eigen inbreng.

SAMENVATTING

5. Spanje had het alleenrecht in het Caribisch gebied. Maar dit recht werd verbroken. Portugese, Engelse, Franse en Nederlandse kooplieden wilden zelf handelsposten in

Amerika krijgen. Ze voeren onder de vlag van hun handelsmaatschappijen naar de West. In het Caribisch gebied begonnen ze enkele gekoloniseerde eilanden van Spanje te veroveren.

Wereldhandel

Doelstellingen

- De leerlingen kunnen uitleggen wat de W.I.C. is.
- De leerlingen kunnen inzien wat de rol van de W.I.C. is tijdens de oorlog tussen Nederland en Spanje.
- De leerlingen kunnen getroffen zijn door de slavenhandel uit Afrika.
- De leerlingen kunnen het belang van missionaris de Las Casas voor de Amerikaanse geschiedenis erkennen.
- De leerlingen kunnen de driehoeks-handel tussen Europa, Afrika en Amerika verklaren.
- De leerlingen kunnen de belangrijkste handelsprodukten van de driehoeks-handel tussen Europa, Afrika en Amerika opnoemen.

Kernbegrippen

- W.I.C.
- handelsvertegenwoordiger
- slavenhandel
- kostbaarheden
- wereldhandel
- produkten

Subbegrippen

- gevechten
- conflicten
- missionaris
- onmenselijk
- werelddelen

Lesdelen:

5.6 De Westindische Compagnie

5.7 De Slavenhandel

5.8 De handel tussen Europa, Afrika en Amerika

Wist je dat?

BESCHRIJVING VAN DE LES 4.

U kunt deze les inleiden met vragen over het vorige informatieve gedeelte. b.v. Welke Europese landen waren in het begin van de 16-de eeuw boos op Spanje? Waarom? Na een kort klasgesprek hierover, kunt u overgaan tot het laatste informatieve gedeelte van dit blok.

Bij dit lesgedeelte is het heel goed mogelijk gebruik te maken van peer-teaching. U splitst de klas

daarbij in groepen van zes. Elk tweetal krijgt een informatief gedeelte, dat ze samen moeten doornemen. Deze lesonderdelen zijn: 1. De Westindische Compagnie. 2. De slavenhandel. 3. De handel tussen Amerika, Europa en Afrika.

Het is ook goed mogelijk de leerlingen vooraf enkele vragen over hun onderdeel te geven. Dan weten ze beter waar ze op moeten letten. b.v.

ad 1. Wat is de W.I.C.?

Waarom was de W.I.C. zo belangrijk?

Waarom kregen zij het alleenrecht?

Met wie raakten zij in gevecht? Waarom?

ad 2. Hoe is de slavenhandel tot stand gekomen?

Wie speelde een grote rol in de nieuwe handelsvorm?

Werd hij wel goed begrepen?

Uit welk werelddeel kwamen de slaven?

ad 3. Hoe ontstaat handel?

Hoe is de wereldhandel tussen Amerika, Europa en Afrika eigenlijk begonnen?

Waarom kochten de Spaanse kolonisten liever bij de andere Europese kooplieden?

Waarom gingen de Spaanse schepen in een vloot varen?

Wat waren de produkten die verhandeld werden?

Nadat elk tweetal de tekst heeft doorgenomen zullen ze elkaar in de groep op de hoogte brengen van wat ze hebben gelezen (denken-delen-uitwisselen).

Hierna kunt u tweetallen een beurt geven om zo klassikaal de belangrijkste aspecten uit dat gedeelte te bespreken. De leerlingen noteren na elk lesonderdeel de belangrijkste woorden in hun geschiedeniswoordenlijst en omschrijven deze met eigen woorden. Vervolgens kunt u de leerlingen de vragen en opdrachten als verwerking laten maken. Dit kan als groepswerk of individueel gebeuren. Achteraf worden de vragen kort besproken en op juistheid gecontroleerd.

Evaluatie

U kunt de vragen en opdrachten kort met de leerlingen bespreken en controleren op juistheid. U laat de leerlingen een korte samenvatting maken van de informatie die ze in deze les hebben gehad. Ze mogen hierbij gebruik maken van hun geschiedeniswoordenlijst. Wanneer ze hun samenvatting hebben gemaakt, bespreekt u deze met de leerlingen. U kunt ook een algemene samenvatting op het bord maken en deze hierna vergelijken met die in het boek.

Wat hebben de leerlingen geleerd?

Om te zien wat de leerlingen hebben geleerd kunt u kiezen uit: na elk lesgeheel van het blok een korte toets geven of u kunt het blok in zijn totaliteit in één keer toetsen. Kiest u voor eerst kort toetsen, dan kunt u daarna toch weer een grote toets geven van het hele blok. U kent uw leerlingen en weet wat het beste voor ze is. Wel dient u rekening te houden met de tijd die u hiervoor gaat uittrekken. Het mag niet te lang duren, anders kan dit negatief uitwerken.

Ze kunnen zich op de toets voorbereiden door de samenvattingen door te nemen en door er met

elkaar over te praten. U kunt ze ook hierbij helpen door het houden van een kwiz over dit blok. Probeer bij de vragen voor de toets ook vragen te stellen die tijdens de afsluiting van het blok aan de orde zijn gekomen. U kunt ook de leerlingen vragen laten opstellen en hieruit kiezen. Bij de beoordeling van het werk zou u ook rekening kunnen houden met de lesverwerkingen en met wat de leerlingen als bijdragen hebben geleverd in de groep. (Zie de bijlage over reproductieve en productieve vragen)

Antwoorden bij de vragen en opdrachten blok 5 lesdeel 4

A1 a. West-indische Compagnie

b. Door samen schepen te bouwen en samen te werken konden ze beter handel drijven in de West.

c. Amerika en Afrika

A2 a. "de las Casas" was een katholieke missionaris.

b. Hij kwam voor de Indiaanse slaven op.

c. Hij stelde voor mensen uit Afrika te halen om het werk te doen.

A3 a. Ze kochten ze van de Franse, Engelse en Nederlandse kooplieden.

b. Jonge mensen zijn sterk en kunnen hard werken.

A4 a. Europa, Afrika en Amerika kochten van elkaar en verkochten ook veel produkten aan elkaar.

b. Een driehoek heeft 3 punten. Deze 3 punten zijn de 3 werelddelen: Europa, Afrika en Amerika.

Europese kooplieden brachten goederen naar Afrika en kochten/ruilden ze voor slaven. Deze slaven werden aan de Spaanse kolonisten in Amerika verkocht. Met dat geld kochten ze Amerikaanse produkten om ze weer in Europa met veel winst te verkopen.

Europa

*

nieuwe produkten

*

Amerika

goederen

*

slaven Afrika

c. Atlantische Oceaan

B1 eigen mening/ "Boontje komt om zijn loontje"?

B2 eigen inbreng/ Een mens is een vrij wezen, begiftigd met een vrije wil, die hem als slaaf ontnomen wordt.

B3 eigen mening / Ja, onder een andere naam: o.a. - arbeidersbinding, -
arbeidersuitbuiting - eenzijdige hulp/afhankelijkheid door sommige leden van de "familie"

SAMENVATTING

6. Een groep Nederlandse kooplui richtte in 1621 de Westindische Compagnie op. Deze kreeg het alleenrecht om in Amerika en Afrika handel te drijven. Vooral met de Spaanse schepen kregen ze op zee problemen.
7. Het contact tussen de Spanjaarden en de Indianen werd steeds moeilijker. De Indiaanse slaven konden het werk op de plantages niet aan. Missionaris de las Casas kwam voor ze op en stelde voor mensen uit Afrika te halen. Daarom begon men in 1517 met de handel in slaven van de Afrikaanse kust. Ze vonden dat de Afrikaanse slaven sterker waren en dat ze hierdoor beter dan de Indianen konden werken.
8. Er ontstond een wereldhandel tussen de werelddelen Europa, Afrika en Amerika. In deze driehoek handelde men in produkten, die de ander niet kende.

BIJLAGE

De immigranten uit Afrika.

Machtsmisbruik en uitbuiting van de Indianen bracht toch niet het gewenste resultaat voor de Europese kolonisten. Deze Spaanssprekende gekerstende "Ladinos" vluchtten liever dan plantagearbeid te verrichten en zij waren gemakkelijk opstandig. Toen de Indianen als arbeidskracht niet geschikt bleken, was er in 1501 voor het eerst sprake van negerslavemij in Las Indias. Niet iedereen was het hiermee eens, zodat deze herhaaldelijk was verboden en daarna weer toegelaten. In 1517 had Las Casas tenslotte een systeem bedacht, dat er in voorzag dat Indianen in hun zware lichamelijke arbeid door negerslaven zouden worden vervangen. Deze waren daar nl. fysiek beter tegen opgewassen. Uit Afrika werden de "bozales" (Sp. - niet afgericht, groen) geïmporteerd. Toen is de invoer georganiseerd en begon op ruime schaal de slavenhandel naar de West. De Hollanders speelden daarin een grote rol. De Portugezen hadden nl. tijdens de zestiende eeuw geen toegang tot de Spaanse bezittingen in Amerika. En de Spanjaarden konden door het verdrag van Tordesillas hun koopwaar niet zelf halen van de Westafrikaanse kust.

Bijlage

Uit: Recht, commercie en kolonialisme in West-Indië.

(Mr. A.J.M. Kunst)

In de traditie van de Spaanse koningen is de gedachte gehuldigd dat Indianen op gelijke wijze hun onderdanen waren als de Spanjaarden. Iedere mannelijke Indiaan moest volgens de Spaanse wetten in beginsel negen maanden per jaar in Spaanse dienst werken, waarvan drie maanden in de goudproductie. Zo werd de gedwongen arbeid in het encomienda-systeem gelegaliseerd. Mijns arbeid en parelduiken mochten de Indianen slechts opgedragen worden als zij daarin toegestemd hadden. Maar Las Indias waren ver weg; het recht kon die afstand lang niet altijd ongeschonden afleggen. Alle wereldlijke en geestelijke wetgeving werd in Las Indias al te vaak gefrustreerd door wat eigenbelang aan autoriteiten en kolonisten voorschreef.

Het lot der Indianen is vooral bepaald door het vermelde stelsel van gedwongen arbeid in encomiendas dat hen zo zwaar belastte, dat zij er in grote getale aan bezweken zijn. Voor zover zij zich verzet hebben tegen de Spanjaarden ging hun verzet niet zozeer tegen de soevereiniteit van de Spaanse vorsten als wel tegen de gedwongen arbeid. Oorspronkelijk kon een kolonist grond toegewezen krijgen, inclusief een aantal Indianen om die grond voor hem te bewerken. In groepen of individueel, voor persoonlijke diensten, moesten de Indianen prestaties verrichten in dit repartimiento-systeem (Sp. verdeling). Later werd de repartimiento omgedoopt in encomienda (Sp. commandeurschap, bescherming). Dit woord was al in de veertiende eeuw in Spanje bekend. Land werd toen aan overwonnen Moren en later aan inboorlingen van de veroverde Canarische eilanden ontnomen. Zij bleven als de hiervoor reeds aangeduide horigen verplicht die grond te bewerken. Omdat alle Spanjaarden in Amerika Indianen wilden exploiteren om het gebrek aan arbeidskrachten op te vangen werd al vroeg de hele Indiaanse bevolking van Hispaniola opgedeeld in groepen van 50, 100 of enige malen 100 Indianen. Op het vasteland trof met later nog veel grotere getallen aan. Men ging zelf zo ver om iemand die geen grond bezat Indianen toe te wijzen en hen schattingen op te leggen. Veel concessiehouders gebruikten hen in de mijnen, voor parelvisserij of als lastdier.

In 1525 zijn de nagenoeg ontvolkte Benedenwindse eilanden, via de audiencia in Hispaniola, als encomienda voorlopig toegewezen aan Juan d'Ampués. Een jaar later op 15 november 1526 bevestigde de Spaanse koning de toewijzing en breidde in een capitulación de bevoegdheden van de encomendero uit. Hij mocht een fort bouwen en kreeg een handelsmonopolie op die eilanden. Ampués had in zijn repartimiento in Hispaniola enige van daar komende Indianen leren kennen en waarderen. Met als gebruikelijke eerste opdracht de christianisering te bevorderen en als tweede om de Indianen goed te behandelen werd hem toegestaan de eilanden opnieuw te bevolken. Ampués dacht daarvoor uiteraard aan stamgenoten van de welgezinde Indianen op de nabije Vaste Kust, wier (terug)komst hij verhoopte.

De encomendero moest binnen tien maanden ook een verslag aan de koning uitbrengen omtrent de eilanden, hun bewoners, eventuele goud- of zilvermijnen, parelvisserij enz. Juan d'Ampués schijnt niet tot het soort encomenderos behoort te hebben dat één (Indiaans) mensenleven niet telde. Hij heeft teneinde aan desbetreffende koninklijke bevelen te voldoen de bewoners van de eilanden omtrent de inhoud van de requerimiento moeten informeren.

Beknopt werd de christelijke doctrine in de kennisgeving uiteengezet, wie Christus was en wie de paus was en met welk recht de Spanjaarden konden eisen dat de Indianen zich aan hun heerschappij onderwierpen. De paus -als heer van het universum, die door God was aangesteld- had van de Nieuwe Wereld een "donatie" aan de Spaanse koningen gemaakt. Nadat aan de Indianen was

meegedeeld dat alle mensen elkaars naasten en afstammelingen van Adam waren, moest hun gevraagd worden de kerk en de paus te erkennen en de Spaanse koning en de koningin als houders der heerschappij over hun landen krachtens pauselijke overdracht. Indien zij zich ten deze wilden onderwerpen zouden zij hun vrouwen, kinderen, land, in alle vrijheid mogen behouden. Tot bekering zouden zij niet gedwongen worden. Weigerden zij zich te onderwerpen aan de autoriteit, dan zouden zij beoorloofd worden. De Indianen, hun vrouwen, hun kinderen zouden tot slaven gemaakt en verkocht worden.

De economische plannen van d'Ampués om handel te drijven met de Vaste Kust zijn mislukt. Dit gebied werd aan de Duitsers in pand gegeven en deze hebben ongelooflijk misbruik van het hen toevertrouwde gemaakt. De bevolking der Benedenwindse eilanden is vergroot door vluchtelingen uit Venezuela.

Blok 6 ANDERE EUROPEANEN OP ARUBA

In blok zes staat de komst van een andere groep Europeanen centraal. De leerlingen zullen kennismaken met andere Europeanen.

Hoewel onze voorouders, de Indianen, de vreemdelingen vreesden, in dit geval de Spanjaarden, toch moesten ze lijdelijk toezien, dat het niet alleen bij deze groep bleef. Nee, andere Europeanen, zetten ook voet aan wal.

In dit blok krijgen we ook te maken met de komst van de Westindische Compagnie, die wel degelijk zijn sporen heeft achtergelaten. Voorbeelden hiervan zijn de verschillende plaatsnamen, o.a. de Paardenbaai, de Commandeursbaai en niet te vergeten Oranjestad en Noord.

OPBOUW BLOK 6

Het blok is verdeeld in vier lesdelen. Bij elk blok wordt er een suggestie gegeven voor een aandachtstrichter; deze kan vooraf gaan aan het verhaal of een ander onderdeel.

Elk onderdeel kan een les beslaan, maar in een les kunnen ook meerdere onderdelen samengevoegd worden.

Titel	Onderdeel	Functie
1. Het spinnenweb	aandachtstrichter	voorkennis stimuleren en de leerlingen in het blok introduceren
2. Rust	verhaal	identificeren met een Indiaans jongetje
3. Meer belangstelling van vreemdelingen	informatief deel	informatie verschaffen
4. De Westindische Compagnie veroverd ons eiland	informatief deel	informatie verschaffen
5. Aruba in de Hollandse Periode	informatief deel	informatie verschaffen
6. De Arubaan met een andere identiteit	informatief deel	informatie verschaffen

Hulpmiddelen

- wereldkaart
- kaart van Europa
- atlas
- bijlage: "Fiesta di San Juan"
- kopieerblad 6
- spel 6

Aandachtrichter: Het spinnenweb

In dit blok gaat het om een andere groep Europeanen. Het is belangrijk om steeds een vergelijking te maken met de Spaanse periode. Hierdoor maakt U gebruik van de voorkennis van de leerlingen en zal het voor hen gemakkelijker zijn om de nieuwe informatie tot zich te nemen. Een goede aandachtrichter hierbij is een lijstje trefwoorden. Laat de leerlingen zoveel mogelijk begrippen opschrijven die in blok drie zijn behandeld. Deze begrippen kunt U gebruiken om aan te duiden, dat er een andere groep Europeanen, Hollanders, op Aruba zijn gekomen.

RUST

INLEIDING

Dit blok begint ook met een fictief introductieverhaal. Het verhaal speelt zich af in een 'locale ambiance', wat de leerlingen zal vergemakkelijken om zich met de hoofdpersoon te identificeren. Het introductieverhaal, kunt u op verschillende manieren behandelen. Bij het onderdeel "beschrijving van de les" worden enkele tips gegeven.

BESCHRIJVING VAN DE LES

Blok zes begint met een tekening, die bij de inhoud van het verhaal past. Via deze tekening kunt U de leerlingen stimuleren iets te vertellen over hun relatie met hun grootvader. Na dit gesprek volgt het lezen van het verhaal "Rust". De titel zegt het zelf. Er breekt een rustige periode aan voor de eilandbewoners. Ze zetten hun levenswijze uit de Ceramische periode voort. Er zijn wéér vreemde

mensen op het eiland aangekomen. Mensen met een lichtere huidskleur en “met haren als de kleur van maïsmeel...” Via zijn grootvader krijgt Basiruti een flash-back van de gebeurtenissen op Hispaniola: het harde onvrije bestaan, de vele ziektes en het niet gerespecteerd worden als medemensen met een andere cultuur, alsook het niet kunnen rebelleren tegen een supermacht. De nieuwe machthebbers verschilden in hun aanpak t.o.v. de Indianen; ze hadden ze nl. voor ander werk nodig.

Het verhaal kan op verschillende wijze aangeboden worden:

- U vertelt het verhaal boeiend
- kring lezen
- voordracht lezen

Daarna kunt u het verhaal laten navertellen aan de hand van de illustratie.

Het verwerken van het verhaal kan op diverse manieren gebeuren:

1. Tekenen:

- tekeningen bij het verhaal laten maken,
- detail uit het verhaal vergroten

2. Dramatiseren:

- een bepaald fragment van het verhaal naspelen
- dialogen uit het verhaal naspelen
- de belangrijkste gebeurtenissen uitbeelden
- navertellen

Meer belangstelling van vreemdelingen

Doelstellingen

- De leerlingen kunnen het leven van de Indianen op Aruba voor en na de komst van de Spanjaarden vergelijken.
- De leerlingen kunnen de aanwezigheid van Engelse schepen op Aruba beamen.
- De leerlingen kunnen de rechten van de W. I. C. opnoemen.

Kernbegrippen

- chapi
- machete
- dieren-offers
- bisdom

Sub-begrippen

- sabana
- hanchi's
- belastinggelden innen

Lesdelen:

6.0 Engelse schepen doen Aruba aan

6.1 De West - Indische Compagnie (W.I.C.)

BESCHRIJVING VAN DE LES 1

Het verdient aanbeveling om deze les met aanwijzingen op de wereldkaart te laten beginnen. U hangt de wereldkaart voor de klas en laat iemand aanwijzen waar Aruba ligt. Een ander wijst aan uit welk Europees land de eerste blanke kolonisten kwamen. Als Spanje op de kaart aangewezen is, vraagt U wie weet waar Nederland ligt. Verder worden de volgende landen aangewezen: Portugal, Frankrijk, Duitsland en Engeland. Waarom deze landen? Deze landen liggen aan zee en hadden in die tijd een behoorlijk aantal grote zeilschepen. Deze schepen konden ook de Atlantische Oceaan oversteken. Aruba had eerst bezoek gekregen van de Spanjaarden, nu komen ook andere Europeanen.

Er volgen nu een aantal vragen waardoor de leerlingen de tekst gerichter kunnen lezen:

- Wie kwamen na de Spanjaarden als eerste op ons eiland?
- Met welke drie karvelen kwamen ze aan?
- Hoe werd Aruba door deze Europeanen genoemd?

- Hoe zag Aruba er toen uit?
- Hoe zag het Arubaanse landschap er toen uit?
- Hoe was de reactie van de Indianen toen de Engelsen aan wal kwamen?
- Hoe was de ontvangst bij de tweede komst van de Engelsen?
- Waarom deze verandering?
- Waarom besloten de Engelsen het eiland te verlaten?

U bespreekt de illustraties, geeft aanvullende uitleg voor de leestekst. Hierna kunnen de leerlingen de vragen en opdrachten maken. U kunt hierbij koppels maken, die volgens de directe instructie gaan werken. Ze maken de opdrachten en gaan dan met elkaar vergelijken (denken-delen-uitwisselen). De “moeilijke” antwoorden kunt U nader uitleggen.

Evaluatie

Wat hebben ze geleerd? Schrijf de belangrijkste aspecten op in een korte samenvatting. Hoe was de samenwerking tussen de koppels? U laat merken dat dit laatste ook belangrijk is. Hun verslag kunnen ze eventueel aanvullen uit de “samenvatting”.

Denkt U ook aan de geschiedeniswoordenlijst?

Antwoorden bij de vragen Blok 6 lesdeel 1

- A 1. Omdat er op Aruba, voor hen niets te halen viel.
- A 2. a. W.I.C. betekent: Westindische Compagnie
 b. Het recht om: - verdragen te sluiten
 - oorlog te voeren
 - belastinggelden te innen
- A3. Op Sint Maarten was zout te vinden en het eiland had een gunstige ligging.
- A4. Eigen inbreng
- B 1 Dat komt door de vroegere geitenpaadjes, die kriskras over het eiland liepen.
- B2. - drinkwater
 - zout

- voor het haringkaken (= het inzouten van de pas gevangen haring)

B 3. De Bovenwindse eilanden (S.S.S.-eilanden)

Ja, belangrijk voor het toerisme

B 4. Eigen inbreng

Samenvatting

1. De Engelsen deden Aruba twee keer aan, maar er was hier voor hen niets te halen.
2. De Westindische Compagnie werd in 1621 opgericht. De Republiek, nu Nederland, gaf de compagnie enkele rechten. Ze mocht:
 - verdragen sluiten
 - oorlog voeren
 - belastinggelden innen
3. In 1631 bezette de W.I.C. Sint Maarten om het zout en om zijn gunstige ligging.

De Westindische Compagnie veroverd ons eiland.

Doelstellingen:

- De leerlingen kunnen de gevolgen van de aanwezigheid van de W.I.C. in het Caribisch gebied ontdekken.
- De leerlingen kunnen meer te weten komen over Johan van Walbeeck.
- De leerlingen kunnen verklaren waarom Aruba, Curaçao, en Bonaire door de W.I.C. veroverd werden.

Kernbegrippen

- zoutpannen
- zeevaarders
- journaal
- marinebasis
- onderhorigen

Sub-begrippen

- inzouten
- natuurlijke haven
- belangen

Lesdelen:

6.2 Waarom de W.I.C. Aruba veroverde

6.3 Aruba

Beschrijving van de les 2

Deze les bouwt voort op de vorige les. U kunt de les uiteraard beginnen door de belangrijkste aspecten van de vorige les te laten herhalen met behulp van de kern- en sub-begrippen. Hierna leest U samen met de leerlingen (of U vormt groepjes) de bijbehorende tekst. Hierbij kunt u verschillende vragen stellen, die de leerlingen moeten kunnen beantwoorden.

U kunt de vragen van te voren op het bord schrijven.

1. Wie was Johan van Walbeek? Wie weet waar in Oranjestad de Johan van Walbeekstraat ligt?
2. Om twee redenen werd Sint Maarten bezet. Noem die twee redenen op.
3. Waarom had de W.I.C. zoveel zout nodig?
4. Wie bedoelen ze met de Republiek? En waarom?
5. Met welk land was de Republiek in oorlog?
6. Waarom werd Curaçao belangrijk voor de W.I.C.?
7. Waarom besloot Johan van Walbeek Bonaire te veroveren?
8. Wat was toen het gevolg?
9. Wat was de Hooiberg voor de meeste zeevaarders?
10. Waarop leek de Hooiberg, vonden ze?
11. Waarom mocht Aruba niet in handen van de Spanjaarden blijven?

12. Waarover klaagde de bemanning van Johan van Walbeeck?

U laat de leerlingen met eigen woorden de begrippen in hun geschiedeniswoordenlijst noteren.

Na het doornemen van de tekst kunnen de leerlingen dit blok, eventueel volgens denken-delen-uitwisselen, evalueren.

Evaluatie

Wat hebben ze geleerd?

Vraag de leerlingen naar de belangrijkste aspecten, die ze in dit blok hebben geleerd en laat ze die noteren (denken-delen-uitwisselen). Eventueel aanvullen uit de "samenvatting".

Antwoorden bij de vragen en opdrachten Blok 6 lesdeel 2

A 1. Johan van Walbeeck

A 2. -Vanuit Curaçao kon de W.I.C. Spaanse schepen aanvallen en plunderen.

- Curaçao was een goede schuil- en reparatieplaats voor de schepen.

A 3. -Zoutpannen zijn ondiepe meertjes, dat men met zeewater laat vollopen om het te laten verdampen zodat het zout achterblijft.

- het inzouten van vis (haring). Gezouten vis blijft langer goed.

- om Curaçao te beschermen; Aruba voor het vlees en Bonaire voor de landbouwprodukten.

B 1a. Kunstmatige haven, een haven door de mens gemaakt.

b.Kunstmatige haven. Om de haven in goede staat te houden, is er veel werk en materiaal nodig.

B 2. Voor het inzouten van vlees, vis en als medicijn.

B3. Bonen en scheepsbeschuit

Ze zouden dan op Aruba ook vlees te eten krijgen.

Samenvatting

4. De W.I.C. kreeg belangstelling voor de Benedenwindse eilanden vanwege hun ligging, de natuurlijke haven van Curaçao en de zoutpannen van Bonaire.
5. Johan van Walbeeck heeft de Benedenwindse Eilanden voor de W.I.C. veroverd:
 - in 1634 Curaçao
 - in 1635 Bonaire
 - in 1636 Aruba
6. Aruba en Bonaire werden veroverd om Curacao beter te kunnen beschermen tegen de Spaanse invallen en om Curacao ten dienste te zijn. Zo kwam het dat op Aruba de veeteelt tot ontwikkeling werd gebracht en op Bonaire de landbouw.

Aruba in de Hollandse Periode

Doelstellingen:

- De leerlingen kunnen uitleggen hoe het leven van de Indianen op Aruba zich voortzette onder het bestuur van de W.I.C.
- De leerlingen kunnen verklaren waarom de paardenfokkerij op Aruba zo belangrijk was.
- De leerlingen kunnen de ontwikkeling van de Paardenbaai tot haven beamen.
- De leerlingen kunnen op de kaart aanduiden waar de immigranten van Aruba in die tijd vandaan kwamen.

Kernbegrippen:

- ambtenaren
- hoogste bestuur
- paardenfokkerij
- een verdrag sluiten

Sub-begrippen:

- schip kielen
- export
- pier

Lesdelen:**6.4 Aruba onder het bestuur van de Westindische Compagnie****6.5 De Paardenbaai****Beschrijving van de les 3.**

Deze les is een vervolg van de vorige les. De les kan beginnen met de belangrijkste aspecten van de vorige les of lessen te herhalen.

Enkele vragen die hierbij zouden kunnen helpen zijn:

- Wat voor nut had St. Maarten eerst en later Bonaire en Aruba voor de W.I.C.?
- Waarom waren er enkele Indianen aan de Noordkust gaan schuilen?
- Waarom waren de Indianen belangrijk voor de Hollanders?
- Wat weet je over Savaneta te vertellen?
- Waarom werd de Paardenbaai zo genoemd?
- Wat weet je van de huidige Paardenbaai?
- Waar komen onze huidige immigranten vandaan? Waarom?
- Hoe kom je nu aan een stuk bouwgrond?

U kunt samen met de leerlingen de tekst doornemen volgens de directe instructie, maar U mag ook kiezen voor peer-teaching, waarbij de leerlingen de tekst doornemen en later rapporteren wat ze doorgenomen hebben. De vragen vormen hiervoor een praktische hulp.

Laat de leerlingen de kernbegrippen in hun geschiedeniswoordenlijst noteren, waarbij ze de betekenissen in eigen woorden opschrijven. Na het lezen van de tekst en het bespreken van de vragen kunnen de leerlingen een korte samenvatting maken.

Hierna maken de leerlingen de vragen en opdrachten.

Evaluatie

Vraag de leerlingen naar de belangrijkste aspecten, die ze in dit blok hebben geleerd en laat ze die noteren. Hoe was hun onderlinge samenwerking? Hierna kunnen de leerlingen met elkaar vergelijken

(denken-delen-uitwisselen) Dan vergelijkt U hun gegevens met de “samenvatting” en vult deze eventueel aan.

Antwoorden bij de vragen en opdrachten Blok 6 lesdeel 3.

- A1 Zie antwoordblad kopieerblad 6
- A2 Ze kregen een stuk grond om hun huis op te bouwen.
Eigen inbreng
- B1a. Peru, Venezuela, Colombia, Haïti, Jamaica, Sto.Domingo en
Nederland
- b. Werk, klimaat, onrust in eigen land en persoonlijke redenen
- c. Eigen inbreng
- B2a. Via erfpacht: dit is grond voor 60 jaar in bruikleen van het
gouvernement
Eigendomsgrond, dit koop je van de eigenaar
- b. Eigen inbreng

Samenvatting

7. De Hollanders behandelden de Indianen beter dan de Spanjaarden. Hierdoor kwamen er meer Indianen van het vasteland op Aruba wonen. Ze kwamen uit de dorpjes Coro, Quibor en Carache.
Ze zorgden voor het vee, dat voor de export bestemd was.
Als dank kregen ze van de Hollanders een eigen stukje grond.

DE ARUBAAN MET EEN ANDERE IDENTITEIT

Doelstellingen:

- De leerlingen kunnen verklaren waarom er voor 1754 geen blanke kolonisten op Aruba waren toegestaan.
- De leerlingen kunnen uitleggen, waarom Antonio Silvestre voor de Arubaanse geschiedenis

belangrijk is.

- De leerlingen kunnen inzien dat het katholicisme invloed heeft gehad op de Arubaanse samenleving.
- De leerlingen kunnen op de kaart aanduiden, waar de immigranten in die tijd vandaan kwamen.

Kernbegrippen

- handel drijven
- leefwijze
- heilige mis
- rozenkrans
- analfabeten
- fiscaal
- blanke kolonist

Sub-begrippen

- kadaster
- gronddiefstal
- kapel

Lesdelen:

6.6 Het katholicisme : een Spaanse erfenis

6.7 De eerste blanke families op Aruba

Wist je dat?

Beschrijving van de les 4

Deze les bouwt voort op het vorige deel. U kunt misschien de belangrijkste punten uit de vorige delen als introductie herhalen. Hierna schrijft U enige vragen op het bord, die als richtlijn voor dit deel kunnen dienen; zoals:

- Welke andere Europeanen kwamen na de Spanjaarden op ons eiland ?
- Met wie dreven ze handel?
- Waarom waren ze bang om hun handelsvriendschap met de Spanjaarden te verliezen?
- Wat lieten ze zelfs toe?
- Wat deden de Indianen als er geen priester was?
- Wat gebeurde er in 1750?
- Welke naam kreeg het?
- Welke taak had Antonio Silvestre?
- Welke blanke kolonist uit Curacao mocht als eerste op Aruba komen wonen? In welk jaar?
- Waarom was er eerst een verbod hierop?
- Wie waren de nieuwkomers?
- Hoe komt het dat er op Aruba weinig donkere slaven waren?

U kunt samen met de leerlingen de tekst doornemen volgens de directe instructie, maar U kunt ook kiezen voor peer-teaching, waarbij de leerlingen in duo's een deel van de tekst doornemen en later rapporteren wat ze doorgenomen hebben. De vragen zijn hiervoor een praktische hulp. Vergeet U niet de geschiedeniswoordenlijst aan de orde te laten komen. Van het geleerde kunnen ze een korte samenvatting maken en weer eventueel aanvullen uit de "samenvatting". Hierna maken de leerlingen de vragen, opdrachten en spelpakket 6.

Evaluatie

Als afsluiting van het blok kunt U de leerlingen vragen naar de belangrijkste aspecten, die er in dit blok 6 behandeld zijn. Het kan klassikaal gebeuren. Maar een betere werkvorm zou zijn, de denken-delen-uitwisselen-vorm, waarbij een soort samenvatting van de leerling in de werkmap wordt gemaakt. U kunt het blok afsluiten met een toets, die cognitief van aard kan zijn, maar U mag ook weer voor voldoende variatie zorgen b.v.:

- reproductieve en productieve vragen
- zoek de fout-vragen
- meerkeuzenvragen
- invulvragen

- wat-is juist of onjuist-vragen

(Denk aan de bijlage hierover)

“Wist je dat...” kan de presentatie van een leerling zijn, die deze voorbereid heeft.

Antwoorden bij de vragen en opdrachten blok 6 lesdeel 4

A1 a. De W.I.C. stond niet toe, dat er blanken op Aruba kwamen wonen

b. Om de mis op te dragen

A2 a. Hij was een Indiaan van Spaanse afkomst, die op eigen kosten een kapel liet bouwen

Hij was een van de weinigen die kon lezen en schrijven.

b. Een fiscaal was toen de begeleider van de katholieken en bestuurder van de kapel.

Hij had dus een priesterlijke en een administratieve taak.

c. Door het bouwen van een kapel, door de katholieken te begeleiden en de administratie van de kapel bij te houden.

Nu is hij een belastingheffer.

A3 a. Mozes Maduro

b. Hij mocht geen handel drijven

c. Nederlanders, Duitsers, Italianen, Fransen en Engelsen, die eerst op Bonaire of Curaçao hadden gewoond.

B1 a. In de Pre- historie: - Pre-ceramische en - Pantheïsten
- Ceramische mensen

b. In 1499 - Spanjaarden - katholieken

c. Na 1515 - Spanjaarden en - katholieken
Caquetio's van het Vasteland

d. In 1636 - Hollanders en een nieuwe groep - Protestanten en Katholieken
Caquetio's

e. 1780 -Blanke immigranten -verschillend

B2 Eigen inbreng

Samenvatting

8. - De Cacique bestuurde Aruba vanuit Coro, Venezuela. Zo nu en dan kwamen er Spaanse priesters van het Vasteland om de heilige mis op te dragen voor de Indianen.
9. - In 1750 werd de eerste katholieke kerk, de kapel van Alto Vista gebouwd door Antonio Silvester. Hij werd de eerste fiscaal.
10. - Voor 1754 mocht er geen blanke kolonist te Alto Vista komen wonen. Blanken waren eerst niet toegestaan, omdat:
 - er geen blanken nodig waren bij de paardenfokkerij en veeteelt.
 - de W.I.C. gronddiefstal op Aruba wilde voorkomen.
 - Pas in 1754 mocht de eerste blanke kolonist op Aruba komen wonen

Bijlage

E diferente aspectonan di "Dera Gai"

Pueblo di Aruba ta celebra e siman di San Juan y Dera Gai.

Cada parti di e fiesta di e deramento di gai tin su nificacion. Ban conoce nan.

Tres biaha ta dal e calabas.

E fiesta di San Juan mes originalmente tabata un fiesta di agricultura di e indígenanan pa yama danki na Diosnan pa un bon cosecha. Despues cu e misionarionan, cualnan tabata haya e fiesta aki un fiesta pagano a dicidí di combina e fiesta aki cu un religioso. E fiesta aki tabata di nacemento di San Juan, esta 24 di juni. Informacion ta indica cu tambe e dalmento di calabas ta un significacion cristian. E dalmento di e gai, ya cu e tempo ey ainda tabata dal un gai bibo, mester sosode den tres intento. E tres intentonan aki ta simbolizá e tres biaha cu e gai a canta prome cu San Pedro a nenga di conoce Jesus, manera Jesus a indica prome cu esaki a pasa.

Candela

Antes e cunukeronan tabata cuminzá prepará nan cunucu pa warda “awa di julei”. Nan tabata traha tranquera, roza traha dam y montoná tur sushi di cunucu (troncon, bagas, tusa, palo di maishi etc.) Banda di atardi, riba sabana tabata traha bohóti di sushi, esaki nan ta cende na candela. Pa evitá cu cosnan bula kima hende tabata usa taki, troncon etc. y no blachi los. Ta wordo bisa cu e bista aki tabata masha bunita paso antes no tabata tin coriente. Tabata bula e candela di pabao. E bulamento di candela tabata purificá y corre cu mala suerte. Despues a bin cu kimamento di taira, vooral riba kaai, cual mester wordo evitá pa motibo di proteccion na nos rifnan y kaainan. Rond di e candela aki tabata canta, baila, conta chasco y bebe. Ora strea di frei baha e hendenan te regresá nan cas.

E colornan di San Juan

E colornan cu ta dominá durante e fiesta di San Juan ta geel y cora. Stória ta muestra cu un tempo tabata tin solamente geel, esta e color di e flor di kibrahacha cu den e temporada ey tabata floria. Despues e color cora, cual ta simbolizá e candela a wordo añadí. E mucha muherman tabata bisti na saya cora, blusa geel of shimis geel, cualnan tabata wordo cosí na man. Na pia tabata bisti pargata y oro na garganta y orea. E cabeí tabata wordo gevlecht y na punta un strik geel riba e dundu. E hende hombernan tabata bini bon bisti, esta carson preto, bachi of camisa manga largo geel. Despues e stória ta muestra cu tabata bisti un repi geel na lugar di faha y tambe un lenso corrá na garganta.

Fiesta di cunukero.

E fiesta tabata di cunukero. E cunukero y su famía tabata invita su bisiaña y conocirnan tambe pa bin celebra huntu. Durante e fiesta den sabana tabata sirbi rom y jenever pa e hombernan y cucuí, cofi y chuculati’ pinda pa e muherman. Doño di cas ta percurá pa tur cos di bebe y come y esun cu kier of por ta trece algo. Cu tempo e cantidad di cunukero a baha y gruponan, clubnan, centronan di barrio a sigui cu e fiesta aki.

Deramento di gai.

Antes tabata dera un gai bibe, caminda su cabes tabata keda afor of ta tap’e cu un pida calbas. Pa hopi aña caba no ta usa gai mes, esaki debí cu actualmente e ritual aki ta wordo considerá cruel pa

e bestianan aki. Dus ta dera e gai sin un gai. E bailador su wowo ta wordo mara cu un paña blanco y ta draai pa e perde sentido di direccion. Asina e ta purba den tres biaha ranca e calabas. Di e manera aki ta sigui henter atardi te ora cu un persona ranca e calabas y bira e ganador. E bailador ta wordo guia dor di apoyo di e publico y direccion di e biento p'asina e purba dera e gai. Antes tabata esnan bao di nomber di Juan cu tabata haya e honor di ta e prome pa dera gai, despues tabata toca turno na otro hende homber, te cu awendia homber y muher ta dera gai. Antes e Juan cu a dera e gai, tabata manda den e fiesta. E tabata mag di baila cu tur e otro 'galiñanan'. E gai tabata wordo mata y getrek na sopi di gai; algo masha special.

E cancion di San Juan.

Ken a skirbi musica y letra di e cancion aki no ta conosi. Si ta conosi cu e cancion aki ta data for di aña 1862, dus mas di shen aña bieu. E cancion aki ta wordo canta durante e anochi, durante e bulamento di candela y tambe durante e dera gai. E pregonero ta canta y e publico ta ripiti e refran den e cancion, esta:” San Juan ta bin, San Juan ta bai” cu podise tabata referi na e bulamento di e candela.

Baston di San Juan.

Biento di San Juan, Strea di Frei, Awa di Julei; esaki tabata wordo usa antes, cualnan ta parti di e temporada di San Juan. E biento fuerte cu den e temporada ei (e temporada di awacero) ta supla, e awa di Julei cu e cunukeronan tabata spera y e strea di frei cu tabata duna e ora di cuminsa y caba e fiesta pasobra e tempo ei no tabata tin holoshi.

Rancamento di Bandera

Ki tempo e tradicion aki a cuminsa no ta conosi tampoco. E ta muestra si riba un actividad cu ta wordo organiza riba e dia di San Juan (mescos cu coremento di burico, subimento di fli etc.) Ta pone diferente bandera y despues di a tapa e wowo di e bailador y draai ‘ e rond guia dor di e publico, cualnan ta anima y grita unda pa e bailador bai.

Deramento di gai.

E culminacion di e festival DERA GAI ta e deramento di e gai. Aki e representante di e club of centro di bario su wowo ta wordo mara y despues e ta wordo gedraai pa e perde sentido di direccion. Cu e baston den su man, e ta trata di ranca e calbas cu ta dera den tera.

Aki e ta wordo guia dor di e publico. E rancamento di e bandera y e deramento di gai lo wordo conta riba holoshi y lo tene e puntuacion caminda cu e publico por wak nan. E persona cu ranca e bandera y mata e gai den e tempo mas abao ta e ganador.

E actividad aki ta tuma lugar den un baki grandi di santo cu ta simula e sabana na unda deramento di gai tabata tuma lugar antes.

Fiesta di campo.

E fiesta di dera gai ta un fiesta di campo y no un fiesta di stad. Mayoria di e clubnan y centronan di bario den campo ta celebra Dera Gai. Den stad (Playa) no ta custumber pa tene e actividad aki, ya cu e ta un fiesta di campo loke ta logico tambe, pasobra ya cu ta den campo e cunukeronan ta biba.

Blok 7 Museum

Dit boek eindigt met een blok over het Museum, een gebouw waar onze cultuurgoederen:

- verzameld
- bewaard en
- tentoongesteld worden.

Dit blok is een vaardigheidsles: de kinderen leren waar onze cultuurobjecten te vinden zijn en hoe onze voorouders geleefd hebben. Deze les sluit een belangrijke periode van onze Historie af.

Deze les kan een terugblik geven van alles wat in dit deel besproken is. Hoeveel van het geleerde is nog terug te vinden in het museum? Toch wel veel, maar lang niet alles. Daarom moeten wij erg zuinig zijn op wat we hebben, zodat de volgende generaties ook nog ervan kunnen genieten en leren. Wij moeten ook wel veel waardering hebben voor de mensen en de instanties, die onze cultuurgoederen verzamelen, bewaren en tentoonstellen.

Waarom is het zo belangrijk dat wij onze cultuurgoederen in eigen huis hebben? Omdat het voor onze eigen identiteit, ons zelfbewustwordingsproces noodzakelijk is. Niet voor niets begon Deel 1 en blok 1 met: Wie ben ik? Om dat te weten te komen moet ik mijn eigen "geschiedenis" kennen en hierna die van mijn land. Het is belangrijk de geschiedenis van je land te kennen om waardering te kunnen opbrengen voor je voorouders: hun normen, waarden en hun strijd voor het bestaan. Deze kennis is nodig om je te realiseren, wie je uiteindelijk bent als mens, als volk in de wereld. Deze kennis is ook nodig voor de ontwikkeling van je eigen persoonlijkheid, je karakter en voor je relatie met andere bevolkingsgroepen in eigen land en in de wereld, en voor overdracht aan de komende generaties.

Wat er nog eventueel in Nederlandse musea zijn en die tot onze cultuurgoederen behoren, moeten we daarom terugvragen en hier bewaren en tentoonstellen.

Nederland zelf is ook op zoek naar verloren of gestolen cultuurgoederen (o.a. schilderijen) tijdens de tweede wereldoorlog!

De aandachtstrichter bij dit blok kan erg ruim worden gegeven omdat het voor veel gespreksthema's zal zorgen.

In de les wordt eerst aandacht geschonken aan de historische waardevolle objecten en daarna aan

de verschillende musea op Aruba.

Voor het museumbezoek zijn er de formaliteiten, waaraan voldaan moet worden.

Opbouw blok 7

Het blok kan in verschillende onderdelen worden verdeeld.

De onderdelen doet U in de volgorde zoals ze in het blok voorkomen. Bij elk blok wordt een suggestie voor een aandachtstrichter gegeven; deze kan vooraf gaan aan het verhaal of erna. Een aandachtstrichter prikkelt de leerlingen om de gewenste aandacht te creëren.

Elk onderdeel kan een les beslaan maar in een les kunnen ook meerdere onderdelen gecombineerd worden. U kunt het verhaal en aandachtstrichter in een les doen en in de volgende lessen doet U de informatieve delen en het laatste fictief verhaal als toegift.

Titel	Onderdeel	Functie
1. Folders over een of meer musea	aandachtstrichter	voorkennis stimuleren en de leerling in het blok introduceren
2. "Onze historische erfenis"	verhaal	identificeren met de toenmalige bewoners
3. Wat is museum eigenlijk?	informatief deel	informatie verschaffen
4. De musea op Aruba	informatief deel	informatie verschaffen
5. Bezoek aan het Historisch museum	informatief deel	informatie verschaffen
6. Evaluatie van: 1. De excursie 2. Deel 3	evaluerend deel	toetsen
7. "Terug naar de toekomst"	verhaal	toekomst - info als toegift

Hulpmiddelen

- kaart van Aruba
- plattegrond van Oranjestad
- kopieerblad 7
- spel 7
- bijlagen

Lesdelen:

- 7.0 Wat is eigenlijk een museum
- 7.1 Museo Aequelologico Aruba
- 7.2 Museo Historico Arubano
- 7.3 Museo Numesmatico
- 7.4 Museo Biblico

Aandachtrichter

Als aandachtrichter kunt u op het bord heel groot het woord MUSEUM schrijven. U toont dan enige folders hierover. U legt uit wat de functie van een folder is: n.l. informeren.

De leerlingen zijn zeker al naar een museum geweest: wellicht naar het archeologisch museum, waar ze Pre-ceramische en Ceramische vondsten konden bewonderen.

Die belevingen zorgen voor een uitstekend uitgangspunt voor een klasgesprek.

Bij dit gesprek kunt u verschillende vragen stellen:

- Ben je al naar een museum geweest?
- Naar welke?
- Hoe oud was je toen?
- Wat is een museum eigenlijk?

In het gesprek kunnen veel ervaringen worden uitgewisseld. Probeer te achterhalen waarom ze toen naar het museum gingen. Was er een speciale gelegenheid? Wat zag je allemaal? Vond je het leuk? Vond je het eng of griezelig? Waarom?

U zult met de leerlingen ontdekken dat er veel soorten musea zijn. We behandelen alleen vier, maar er zijn er nog meer, o.a. sportmuseum en carnavalsmuseum.

Waarschijnlijk zullen er leerlingen zijn die ook in het buitenland in musea zijn geweest. Probeer erachter te komen wat ze zoal gezien hebben en hun ervaring hierover.

Op het bord kunt u dan een lijstje maken over de verschillende soorten musea op Aruba en in andere landen.

Onze historische erfenis

Inleiding

Elk blok in deze methode opent met een introductie- verhaal. In de verhalen wordt een directe relatie gelegd met het erop volgende informatieve gedeelte. Zo gaat het verhaal in dit blok over een museumbezoek. Er is nadrukkelijk geprobeerd om de verwachting spannend te houden. Er komen ook in dit verhaal facetten uit het informatieve gedeelte reeds "spelenderwijs" voor.

Door dit verhaal krijgen de leerlingen de gelegenheid zich te identificeren met een of meer hoofdpersonen uit het verhaal.

Met deze introductieverhalen kunt u op verschillende manieren omgaan; hiervoor worden er suggesties gegeven bij het onderdeel "beschrijving van de les".

Beschrijving van de les

Het verhaal heeft voor de leerlingen een pakkende titel, wat zeker voor gesprekstof zal zorgen. U kunt een kort gesprek voeren over het woord "erfenis".

Wat betekent het woord? Een erfenis is wat een overledene nalaat voor zijn familie of vrienden. Onze Historische Erfenis is dan ook wat onze Historie voor ons heeft nagelaten in de vorm van artefacten, die in een bepaalde tijd hun betekenis hebben gehad. We denken dan aan onze Pré-Historie met ongeschreven informatie en onze Historie met geschreven informatie.

Dit verhaal gaat over een jongen, die met zijn moeder en een logerende neef op museumbezoek gaat. Hij vindt het heerlijk dat het vakantie is en dat hij met George allerlei uitstapjes kan maken

o.a. naar het museum. Heel geïnteresseerd luisteren ze naar de suppoost. Carlito geniet ervan als hij George zo intens ziet kijken en luisteren. Dit geeft hem gewoon een kik. Hij is zo trots op zijn eiland. "Klein, maar belangrijk," denkt Carlito.

Er zijn verschillende werkvormen om het verhaal aan te bieden. Hier volgen een aantal voorbeelden:

- u vertelt het verhaal
- klassikaal lezen en beleven
- kringlezen
- voordracht lezen
- stillezen of voorlezen

Na het verhaal kunt u de leerlingen het verhaal laten navertellen aan de hand van de illustratie. Een leuke verwerking hierbij is om de leerlingen tekeningen bij het verhaal te laten maken. Door bij elke passage in het verhaal een tekening te laten maken krijg je een soort stille film of stripverhaal over hun museumbezoek.

U kunt ook een andere keuze maken. Hieronder worden een aantal suggesties gegeven.

Tekenen:

- detail uit het verhaal vergroten;

Dramatiseren:

- een bepaald fragment van het verhaal naspelen;
- dialogen uit het verhaal naspelen;
- de belangrijkste gebeurtenissen uitbeelden
- navertellen

Wat is eigenlijk een museum?

Doelstellingen

- De leerlingen kunnen waardering voor hun voorouders tonen.
- De leerlingen kunnen respect voor onze historische cultuurgoederen opbrengen.
- De leerlingen kunnen uiteenzetten wat een museum is.
- De leerlingen kunnen de drie grote taken van een museum onderscheiden.

- De leerlingen kunnen verklaren hoe een conservator aan zijn naam komt.
- De leerlingen kunnen de taak van een suppoost omschrijven.
- De leerlingen kunnen de musea van Aruba opnoemen.

Kernbegrippen

- museum
- object
- conserveren
- artefact
- conservator
- suppoost
- fossiel
- flora en fauna
- aloë-cultuur

Subbegrippen

- verzamelen
- informeren
- goudwinning
- bijbel
- collectie
- munten
- bankbiljetten

Beschrijving van de les 1

Het nogmaals tonen en bespreken van enige musea-folders kan een goede opening zijn van deze les.

Het interesseert de leerlingen en misschien hebben ze zelf wat meegebracht; misschien een folder uit een ander land? Wat is een museum?

U kunt het hebben over de belangrijke taken, die een museum heeft. Welke zijn die taken dan?

Na deze korte inleiding leest u samen met de leerlingen de tekst in het leerlingenboek door. Vergeet hierbij niet de leerlingen de belangrijkste begrippen in eigen woorden te laten omschrijven en deze later in de geschiedeniswoordenlijst op te laten nemen.

U kunt ook een paar vragen op het bord schrijven, waardoor de leerlingen gericht kunnen meedoen.

- wat is een museum?
- wat zijn de taken van een museum?
- wat is verzamelen, conserveren en informeren?
- wat is de taak van een conservator?

- wat is de taak van een suppoost?
- welke musea vind je op Aruba?

Misschien heeft u zelf iets om te laten zien b.v.

- een stukje van een aardewerk pot
- een oude munt of bankbiljet
- een oude bijbel
- glazen kraaltjes uit de historische periode.

De les kunt u afsluiten met het laten maken van de vragen en opdrachten in het eigen geschiedenisboekje. Misschien kunnen ze in duo of in groepjes van 4 werken (denken-delen-uitwisselen). Alleen de vragen zonder concensus neemt U met de leerlingen door.

Evaluatie

Bespreek met de leerlingen de antwoorden. Hierna laat u ze voor zichzelf opschrijven wat de belangrijkste punten van deze les waren. U kunt hierbij ook gebruik maken van de werkvorm denken- delen- uitwisselen. Dan kunnen ze hun punten vergelijken met “de samenvatting” en eventueel aanvullen.

Wat hebben de leerlingen geleerd?

U kunt het blok afsluiten met een toets. De toets kan cognitief van aard zijn maar zorg wel voor voldoende afwisseling. Maak gebruik van:

- productieve en reproductieve vragen.
- meerkeuzenvragen
- invulvragen
- juist/ niet juist vragen

(zie informatie hierover in de handleiding)

SAMENVATTING

1. In een museum verzamelt men historische voorwerpen om ze tentoon te stellen. De objecten moeten wel met onze geschiedenis verbonden zijn.
2. Een museum heeft drie grote taken:
 1. verzamelen
 2. conserveren
 3. informeren.
3. Conserveren betekent: voor langere tijd bewaard kunnen worden.
De directeur van een museum heet daarom: conservator.
De gids, die je rondleidt en alles vertelt, heet: suppoost.
4. Op Aruba vinden we historisch cultuurgood in:
 - a. Museo Arqueologico Aruba
 - b. Museo Historico Arubano
 - c. Museo Numismatico
 - d. Museo Biblico.
5. Een versteend overblijfsel of afdruk van een mens, dier of plant, dat vroeger geleefd heeft, noemen we een fossiel.

Bezoek aan het Historisch Museum

Doelstellingen

1. De leerlingen kunnen het geleerde op school met eigen ogen zien.
2. De leerlingen kunnen ervaren dat informatie over het verleden heel boeiend kan zijn.
3. De leerlingen kunnen waardering tonen voor de tentoongestelde stukken.
4. De leerlingen kunnen het belang van de musea voor onze geschiedenis inzien.

Beschrijving van de les 2

De les is een excursie naar het Historisch Museum als afsluiting van deel 3.

Van te voren hebt U dan alles afgesproken met het Historisch Museum.

Het is altijd praktisch om enkele opdrachten op papier te hebben, zodat de leerlingen beter zullen observeren.

In de klas organiseert u ook de groepjes en geeft ze enkele ordepunten mee.

De organisatorische zaken zoals:

- transport
- toezicht
- afwijking van rooster
- toestemming van ouders enz bespreekt u met de schoolleiding.

In het Museum geeft u de groepjes leerlingen een blaadje met opdrachten, die ze schriftelijk moeten beantwoorden.

Misschien moeten ze ook iets tekenen? U spreekt met hen af, dat ze heel goed naar de suppoost moeten luisteren. Ook vragen stellen als ze iets niet snappen.

Bv.:

1. **Waarom heet dit museum Historisch Museum?**
2. **Wanneer begon de Arubaanse Historie?**
3. **Kun je iets zien van de Spaanse Periode?**
4. **Kun je iets zien van de Hollandse Periode?**
5. **Waarom vind je hier niets van de Pre-ceramische en Ceramische Periode?**
6. **Noem een paar gebruiksvoorwerpen uit de Spaanse Tijd, die we nu nog gebruiken?**
7. **Wat gebruiken we nu nog uit de Hollandse Periode?**

Evaluatie

Terug in de klas evalueert u de excursie met de leerlingen:

1. Hoe was het om tijdens een excursie in groepjes te werken?
2. Hoe ging het beantwoorden van de vragen?
3. Waren de vragen moeilijk? Waarom wel / niet?
4. Wat vond je het leukste deel van de excursie?
5. Wat vond je minder leuk?
6. Wat wil je de volgende keer anders georganiseerd zien?

Als leerkracht kunt U uw eigen evaluatie maken.

Wat heb je geleerd?

U laat de leerlingen in korte zinnestjes of puntsgewijs de belangrijkste momenten van de uitleg in het museum opschrijven. Was er iets nieuws bij? Wat begreep je toch niet?

U kunt dan alsnog het een en ander verklaren.

U toetst deze excursie met zelfgemaakte vragen; ook kunt u de leerlingen voorstellen om vragen te maken over hetgeen ze tijdens de excursie geleerd hebben. U krijgt dan een hele lijst vragen van de verschillende groepen, waaruit U kunt kiezen.

Na het maken van de toets, kunt U samen met de leerlingen het verhaal "Terug naar de toekomst" als afsluiting van Deel 3 gebruiken.

"Wist je dat" komt in deze les dan niet meer aan de orde.

Antwoorden bij de vragen en opdrachten blok 7 lesdeel 1

- A1 Een plaats waar men historische voorwerpen verzamelt en tentoonstelt.
- A2 - Verzamelen: het verzamelen van historisch waardevolle objecten.
- Conserveren: het bewaren van belangrijke voorwerpen uit de geschiedenis van een volk.
- Informeren: uitleg geven over de verzamelde voorwerpen en het gebruik ervan vroeger.
- A3 a. Conservator
b. Uitleg geven aan de bezoekers
- A4 a. In het Museo Arqueologico Aruba
b. In het Museo Numismatico
c. B.v. 1987 Eigen inbreng
- A5 a. Een afdruk of restant van een mens, dier, plant of schelp in steen.
b. Eigen inbreng
- A6 a. Want de Willem III-toren is in de Historische Periode gebouwd.
b. Fort Zoutman en later de Willem III-toren.
c. In 1796 het fort en in 1868 de toren.
d. Om te genieten van een culturele show of receptie
- A7 Zie antwoordblad . Kopieerblad 7
- B1 Een museum en een ijskast conserveren allebei.
Een museum conserveert vondsten en artefacten uit het verleden.
Een ijskast conserveert voedsel voor de nabije toekomst.
- B2 a. Via folders

- b. Via een suppoost
- c. Via een tentoonstelling
- d. Via literatuur

B3 Een suppoost moet goed kunnen vertellen en uitleggen.

B4 - bolivar - peso
 - U.S.- dollar - peso
 - gulden - florin
 - gulden

B5 - invriezen: b.v. bevroren kip
 - indrogen: b.v. gedroogd vlees of Yòrki
 - inzouten: b.v. kabeljauw of bakiyou
 - inzuren: b.v. mosselen en oesters in zuur
 - inzoeten: b.v. allerlei soorten jam
 - inblikken: b.v. een blik sardientjes
 - inroken: b.v. gerookte ham

EXTRA INFO - FORT ZOUTMAN EN WILLEM III-TOREN

Fort Zoutman, het oudste gebouw in Oranjestad, is in 1796 gebouwd. Het werd genoemd naar schout-bij-nacht of vlagofficier (één rang beneden de vice-adminiraal) Zoutman, die tijdens de 4-de Britse Zee-oorlog een Brits oorlogsschip te slim af was.

Het fort ligt op wat vroeger de kustlijn was en was bewapend met 4 kanonnen.

In 1867 werd de Koning Willem III-toren erbij gebouwd met erop Aruba's eerste publieke klok. Deze toren diende als vuurtoren, uitgerust met een wenteltrap en een benzinelamp.

Nu is daar het Historisch Museum gevestigd. Op dinsdagavond wordt er al sinds lange tijd een festival gehouden, vooral voor de toeristen. Men kan dan genieten van folkloristische dansen en muziek. Er wordt o.a. ook Arubaans aardewerk tentoon gesteld. De Arubaanse keuken en bar ontbreken er tevens niet.

Vroeger heette het Watapana-Festival, maar deze naam is veranderd in Bonbini Festival.

HECHONAN HISTORICO
**RESTAURACION HISTORICO DI FORT ZOUTMAN Y TOREN
 WILLEM III**

Skirbi pa: Josefina Croes

ORANJESTAD(AAN)- Historia di Aruba ta bisa cu setenta aña a pasa desde 1796 cu e Fort Zoutman a ser construi y cu na 1867 Willem III Toren a keda erigi, pero e dos structura te asina leu cu Historia ta conta semper a ser considera un Unidad Structural. Willem III Toren a ser construi na rand di Fort Zoutman y durante siglonan pasa tabata practicamente rondona di mondi.

Vloernan traha di concreet na e Toren a worde basha na aña 1937 y e mesun aña Lt. Gobernador Isaac Wagemaker a haci cambionan caracteristico na e Toren cu a permanece te dia di awe.

Wagemaker un homber exepcionalmente energetico feliz memoria a ocupa Oficina na

Aruba como Gobernador dia 15 di December 1928. Restauracion tabata semper den mente di nos antepasado y un compania constructor cu tabata tin e contract a termina e trabao na Fort Zoutman na Augustus 1974. Sinembargo ora cu a cuminza cu e trabaonan na e Toren no a "brace" e murayanan di e toren cu tabata deteriora caba y segun e trabao tabata worde haci pa elimina e vloernan di concreet situa den cuater nivel diferente cu jackhammer e "crack" nan existente na e murayanan tabata empeora. Yen di miedo y pensando cu e murayanan lo basha riba e trahadornan manager-supervisor di e compania di construccion a dicidi para e trabao despues di a consulta cu

expertonan den e materia. E compania

constructor a scucha conseho di su
expertonan y a hala atras.

For di cabamento di Augustus
1974 te cu November 1979 tabata
tin un atraso den e trabao di
restauracion na e Toren. Un
cantidad di contratistanan a worde
acerca pa trata na continua cu
restauracion di e Toren pero sin
exito.

Te hasta algun cu tabata muestra
cierto interes den e trabao pero
mesora cu nan tende cual tabata e
problema cu e contratista anterior a
encontra nan tabata hala atras.

Finalmente na Januari
1979 Mr. A. Van Vianen, Manager
di N.V. Bouwmaatschappij
Woudenberg un Compania cu
experiencia extensivo den
trabaonan di restauracion na
Antiyas Neerlandes, Surinam (Fort
Zeelandia) na St. Eustatius (Fort
Oranje) y na Bonaire a pone e
Directiva di Cultureel Centrum
Aruba na altura cu nan lo acepta un
comision cu lo restaura e Toren
Willem III. E Directiva di C.C.A. a
acepta e oferta masha contento y
negociacionnan cu e firma
constructor aki a cuminza dia 11 di
October di aña 1979 kendenan a
ricibi e contract pa termina e trabao
di restauracion, cual a cuminza dia
5 di November 1979.

Restauracion di e Fort y
Toren a termina felizmente dia 15
di Spetember 1983. Pa e ocasion
grandi aki Dr. J. Schouten di
Gouda a bin Aruba pa "set-up" e
Museum na un manera experto.

Een reis door de Tijd

Voor Boekenweek 1997

(Aangepast voor deel 3)

Stel je eens voor. Je gaat in een grote ton zitten.

Voor je zie je heel veel knopjes en een stuurwiel. Er zijn wel vijftig knopjes! Ze zijn allemaal gekleurd. Er zijn rode, gele, blauwe en groene. Ook is er een televisie en een tijdbalk. Nu zie je op de tijdbalk de datum van vandaag en de tijd. Als je aan het stuurwiel draait komt er een beeld op de televisie.

Eerst zie je jezelf zitten in de ton. Net alsof je in de spiegel kijkt. Als je verder draait, zit je weer aan de ontbijttafel, net als vanochtend. Op de tijdbalk staat de datum van vandaag en je ziet dat het weer zeven uur is. Je ziet dat je vorige week ging zwemmen en dat je vorige jaar op vakantie bent geweest. Hoe verder je het stuurwiel terug draait, hoe langer geleden. Je ziet jezelf als een baby. Als de tijdbalk op 1900 staat zie je de eerste auto's. Bij 1000 zie je de ceramische mensen bij rooien wonen. Als je heel ver terug draait, zie je zelfs een dinosaurus. Stel je voor dat je naar de Historische Periode wilt gaan. Dan draai je aan het wiel totdat je kleurrijk geklede Spanjaarden ziet lopen. Je drukt nu op de grote goudkleurige knop recht voor je ... Flits, knal. Nu stap je uit de tijdmachine. Je bent in de Spaanse tijd.

Ook kun je naar de toekomst. Je draait het stuurwiel de andere kant op totdat de tijdbalk op het jaar 2150 staat en je ziet mensen met hele rare kleren.

Door de lucht zweven allemaal vliegende schotels en de huizen staan op palen, hoog boven de grond. Te gek gewoon!

Wat is een tijdmachine?

Geschreven door:

Voor Boekenweek 1997

(Aangepast voor deel 3)

Een tijdmachine is een machine waarmee je door de tijd kunt reizen. Net zoals je met de auto naar een andere stad gaat of zoals je met het vliegtuig op vakantie gaat.

Als je dat wilt dan kun je met een tijdmachine terug in de tijd reizen. Bijvoorbeeld naar je verjaardag, vorige week. Of je kunt bij je opa op bezoek gaan toen hij net zo oud was als jij nu.

Je kunt ook naar de tijd dat hier dinosaurussen rondliepen. Maar je kunt natuurlijk ook naar de toekomst.

Hoe zou de aarde er over honderd jaar uitzien?

Klokken, horloges en andere tijdmachines

Een klok is een machine waarop je kunt zien hoe laat het is. Een horloge ook, maar die kun je om je pols dragen en meenemen.

Vroeger hadden de mensen andere tijdmachines. Bijvoorbeeld zandlopers en zonnewijzers. Maar is een videorecorder niet ook een soort tijdmachine? Je kunt beelden bewaren en op een ander tijdstip bekijken.

En een koelkast? Hierin blijven etenswaren langer goed.

Een ijsje in de zon is zo gesmolten en dan heb je er niets meer aan. Maar als je hem in een diepvriezer legt, kun je hem heel lang bewaren.

Kan jij nog andere tijdmachines bedenken?

